سەرکۆمار کاك احمد حسن بکر نامەیەکی بۆ قازی عبدالرحمن ئێریانی ناردوە

رۆژی چوار شەممەی رابوردو سەرەك کۆمار کاك احمد حسن بەکر نامەیەکی بۆ قازی عبدالرحمن ئێریانی سەرۆکی کۆماری عەرەبی یەمەن ناردوە ، وە بالیۆزی عیراق لە صەنعا ئەم نامەیەی داوە بە قازی ئێریانی • ئەوەی شایانی باسیشە ئەو نامەیەی سەرکۆمار وەڵامی ئەو نامەیەیە کە مانگی رابوردوو لە قازی ئێریانی‌یەوە پێی گەیشتبو •

ئا•د•ع

رۆژنامەیەکی هەفتانەی گشتی‌یە

لە دار الجماهیر دەرئەچێ‌و لە دار الحریە چاپ ئەکرێ

هاوکاری

التضامن

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شورش پەیمانی هاوکاری ئابوری‌و بازرگانی و تەکنیکی نێوان عیراق‌و ئیسپانیا پەسند ئەکات

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شورش رۆژی چوارشەمەی رابوردوو ١٦ـ٥ پەیمانی هاوکاری بازرگانی‌و ئابوری‌و تەکنیکی نێوان کۆماری عیراق‌و ئیسپانیای پەسندکرد • وە بە پێی ئەم پەیمانە ئیسپانیا نەوتی خاوی عیراق ئەکرێت‌و عیراقیش شت‌و مەك لە ئیسپانیا وەرئەگرێ • ئەوەی شایانی باسە لە ٢٣ی کانونی یەکەمی ١٩٧٢ هەردوو لا لە مەدرید ئەم پەیمانەیان مۆرکردبوو •

ئا•د•ع

ژمارە (١٦٧) ١٨ـ٥ـ١٩٧٣

نرخی (٢٠) فلسە

تەلەفون ٢٠٣٦٠

شۆڕشگێڕانی کەمبۆدیا «١٠٥٠٠» سەربازی لۆن نۆلیان فەوتاندوە

جوتیاران هێزێکی کاریگەری بەرهەم هێنان و پاراستنی وڵاتن

ئیسرائیل مەشق بە سەربازەکانی شای ئێران ئەکات

تەل ئەبیت : ١٥ ـ ٥ ئەسۆ شیتدپریس : بەپێی هەواڵی رۆژنامەو گۆڤارەکانی ئەمەریکا لەم رۆژانەدا بەسەدان سەربازی ئێران بۆ مەشق‌کردن چوون بۆ تەل‌ئەبیت • وەگۆڤاری نیوزویك لە دوازمارێدا وتبوی هاوکاری عەسکەری ئێران‌و ئیسرائیل لە چوارچێوەی ئەو نەخشەیە دابە کە ئەمەریکا کێشاویەتی بۆ ئەوەی ئێران وەکو دۆستێکی ئەمەریکا دەستی بەسەر خلیجی عەرەبا بڕوات‌و خزمەتی بەرژەوەندی مونوپولیەکانی نەوتی واشنتۆن بکات •

گۆڤارەکە وتویە : ئێران یەکێ ئیسرائیل لەنەوت ناخات ... لەدەریاشا پارێزگاری پاپۆرە نەوت هەڵگرەکانی ئەکات ... بەڵام کاربەدەستانی سەهیونی لە تەل ئەبیب دەربارەی هەواڵی گەیشتنی ئەم سەر بازانەی ئێران نقەیان نەکردوە • لەلایەکی ترەوە شا بەپەیامنێری هەمان گۆڤاری وتبو وای بەباش ئەزانی کە پەیمانێکی هاوکاری! لە خلیجا دابمەزرێت • وە لە واشنتۆن ولیم بیتمان راوێژکاری کاروباری نەوت ، ئەنجومەنی نوێنەرانی ئەمەریکای ئاگادار کردوە کە ئەگەر بێتو شەڕێکی تازە لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا هەڵبگیرسێ ، ئەوا دوور نیە کە عەرەبەکان نەوت‌و شتومەکی تر بەئەمەریکا نەدەن ، جا کەواتە واپێویستە ئەمەریکا لەمەولا بایەخێکی کەمتر بەئیسرائیل بدات یاخود لەجاران زیاتر بایەخ بە وڵاتانی عەرەب بدات •

پاشە رۆژی پەیوەندی نێوان ئۆپێك وکۆمپانیاکانی نەوت

لاگوس : ئاژانسەکان : کاك ئەوەی شایانی باسە وڵاتانی علی‌مونگونو سەرۆکی رێکخراوی ئۆپیك داوائەکەن کە نرخێکی تازە بو نەوتی‌خاوی وڵاتانی خاوەن نەوت « ئۆپیك » دابنرێت‌و ئەو زیانەیان بۆ نارەزایی خۆی دەربڕیوە دژی هەڵوێستەکەی ئەم دواییەی بژمێردرێتەوە کە لە ئەنجامی کومپانیاکانی نەوتی رۆژئاوا شکانی نرخی دۆلاری ئەمەریکاوە کە گوێ بە داواکاریەکانی لێیان کەوتوە ... بەڵام وابو رێکخراوەکە نادەن‌و بەباشی بە چەند جارێك‌و هەردوولا نایەتە پێشەوە مونگونو وتویە : کۆبونەوەکە چی نەگەیشتە ئیمە داوا لەکۆمپانیاکان ناکەین هیچ ئەنجامێك‌و بڕیاریش وایە خێرمان پی بکەن بەڵکو داوای کە ٢٨ی ئەم مانگە هەردوو لا مافیکی رەوای خومان ئەکەین‌و سەرلەنوێ کۆببنەوە ئامادە نین دەستی لێ‌هەڵگرین •

رۆجەرز گەشتێك بە ٨ وڵاتی ئەمەریکای لاتین دا ئەکات

کاراکاس : یونایتدپرێس :رۆژی ١٥ ـ ٥ ولیم روجەرزی وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا بەسەردان چوو بۆ فەنزویلا وە لە کاتی گەیشتنیا فرۆکەخانەکەی کاراکاس بە پۆلیس‌و هێزەکانی ئاسایش تەنراوە •روجەرز هەفتەی رابوردوو سەری لە مەکسیك‌و نیکاراگۆدا ، بڕیاریش وایە کە دوای کاراکاس بچێ بۆ کۆلۆمبیاو بەرازیل‌و ئەرجەنتین‌و جامایکا• ئاژانسەکانی دەنگوباس وائەگەیەنن کە رۆجەرز لەم گەشتەدا کە ١٧ رۆژ ئەخایەنی لەگەڵ کاربەدەستانی ئەم وڵاتانە دەربارەی پاشە رۆژی پەیوەندی ئابوری نێوان واشنتۆن‌و وڵاتانی ئەمەریکای لاتین گفتوگۆ ئەکات ... هەروەها ئەم گەشتەی رۆجەرز پەیوەندی بەو رق‌و کینەو توڕەیی‌یەوە هەیە کە گەلانی ئەم وڵاتانە دژی سیاسەتی ئەمەریکا هەڵیان گرتوە •

وەفدێکی شوشگێرانی کەمبودیا سەر لە عێراق ئەدات

چاوسنگ نوینەری تایبەتی میر نوردوم سیهانوك رایگەیاند کە لەمانگی حوزەیرانی ئایندەدا سارین شاك وەزیری دەرەوەی حکومەتی یەکێتی بەرەی نیشتمانی کەمبودیا بەمیوانی سەر لە عیراق ئەدات •

بۆرۆندی پەیوەندی لەگەڵ ئیسرائیلدا ئەپچڕێنێ

بوجمبورا : ١٦ـ٥ ئا•د•ف: وەزیری دەرەوەی بۆ رۆندی بلاوی کردەوە کە حکومەتەکەی لە سەر داخوازی رێکخراوی یەکێتی ئەفەریقا هەموو جۆرە پەیوەندیەکی لەگەڵ ئیسرائیلدا پچڕاند • وە وتویە ئەم بڕیارەی حکومەتەکەشی لە لایەن پارتی پێشکەوتن خوازی نیشتمانی فەرمانڕەواوە پەسندکراوە • بۆرۆندی وڵاتێکی ئەفەریقایی‌یەو کەوتۆتە خواروی رواندا‌و رۆژئاوای تانجانیقاو رۆژهەڵاتی کۆنگۆوە• پانایەکەی ٢٥٫٠١٣ کیلومەترەیەو ژمارەی دانیشتوانی ٢ ملیون‌و ٥٠٠ هەزار کەسە •

ئەوەی شایانی باسیشە ماوەیەك لەمەوبەر گینیاو ئۆگەندەو مالی‌و کۆنگۆ برازاڤیل‌و چادو نێجر پەیوەندی دیپلوماسی‌یان لەگەڵ ئیسرائیلدا پچڕاند

وەزیری پەروەردە گەیشتە مۆسکۆ

مۆسکۆ : ئا•د•ع : رۆژی سێ شەممەی رابوردو دکتور احمد عبدالستار جواری وەزیری پەروەردە لەگەڵ وەفدێکدا وە لەسەر داخوازی وەزیری پەروەردەو خوێندنی سۆڤیێتی بەسەردانێکی دە رۆژی چوو بۆ مۆسکۆ •

دکتور جواری‌و وەفدەکە لەفرۆکەخانەی بروکوفوف لە مۆسکو لەلایەن وەزیری پەروەردەو خوێندنی سوڤیێتی‌و ئەندامانی بالێوزخانەی عیراقەوە لەمۆسکو پێشوازی کران •

شۆڕشگێڕانی کەمبۆدیا ١٠٥٠٠ سەربازی دوژمنیان گرتەوە لەناوبردوە

پەکین : ١٣ ـ ٥ شینخوا : ئاژانسی دەنگوباسی کەمبودیا بلاوی کردەوە کە لەمانگی نیسانی رابوردووەوە هێزەکانی لەشکری رزگاری گەلی کەمبۆدیا لە هەرێمی خواروی رۆژئاوا دەستێکی دلێرانەیان لەدوژمن وەشاندووە و سەرکەوتوانە بەرەوپێش چوون ، وە ١٠٥٠٠ سەربازی دوژمنیان بریندار کردوەو بەدیل گرتوەو کوشتوە، لەمانە ٨ ئەفسەری گەورەو ٧١ ئەفسەری تری ئاسایی‌و ٣ راوێژکاری عەسکەری ئەمەریکایی بوون •

ئاژانسەکە وتویە : هێزەکانی لەشکری گەل لەم شەڕانەدا ٢٢٥٠ پارچە چەکی هەمە جۆرو ٧٠٠ تەن تفاق‌و ئازوقەی شەڕیان دەسکەوت بوە ، وە ـ ٣٠ ـ زرێ‌پۆش‌و ٩ تانك‌و ١٠٠ ئوتومبیلی سەربازهەڵگریان پەك‌خستوەو ٢٣ پردیان روخاندوەو ٤ عەمارو باروتخانە‌یان سوتاندوەو ٣ فرۆکەیان خستۆتە خوارەوە .... هەروەها هێزەکانی رزگاری خوازو گەل لەناوچەکە ٧٣ مەڵبەندی دوژمنیان کاول کردوەو ٨٣٠٠ خێزانیان لەژێر حوکمی بەکرێ گیراوان رزگار کردوە •

لە جیاتی سەرکۆمار کاك احمد حسن بکر ئێوارەی سێ شەممەی رابوردوو ١٥ ـ ٥ کاك عزت الدوری وەزیری کشتوکاڵ‌و چارەسەرکردنی کشتوکاڵ لەژێر دروشمی « جوتیاران بەدەستێ نان بۆگەل ئەهێننە بەرهەم‌و بەدەستەکەی تر بەچەکەوە بەرگری لەشۆڕش ئەکەن »چوارەمین کۆنگرەی یەکێتی کۆمەڵانی جوتیارانی لە هۆڵی خولدا کردەوە • کونگرەکە بەوتارێکی کاك عزت الدوری دەستی پێ‌کرد کە تیایا وتی :

جوتیاران زوربەی رۆڵەکانی گەل پێك ئەهێنن‌و هێزێکی سەرەکی بەرهەم هێنان‌و زروف‌و خەبات‌و تەقەللای ئەم چینە کارئەکاتە سەر رەوت‌و بابەتەکانی تێکۆشان‌و پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی‌و ئاستی بزوتنەوە نیشتمان پەروەرو پێشکەوتن خوازەکەمان • هەروەها وتویە :ـ

ئیمپریالیزم‌و ئاڵقە لە گوێ‌و چینی دەرەبەگ‌و کۆنەپەرستان هەوڵیان داوە کە چینی جوتیاران بچەوسێننەوەو لە بچوکترین مافی کۆمەڵایەتی بێ‌بەشیان بکەن‌و بە پاشکۆی دیلێتی‌و دەرەبەگایەتی یەوە بیان بەستنەوە .... بەڵام جوتیاران دلێرانەو شان بەشانی کرێکارو قوتابی‌و سەربازان لە پێناوی سەربەخۆیی سیاسی وڵات‌و پشکەوتنی کۆمەڵایەتی گەل‌و زامن کردنی ژیانێکی سەربەستدا تێ‌کۆشاون ... وە بەردێژایی تەمەنی بزوتنەوەی نیشتمان پەروەرانەمان و بەتایبەتی لە شۆڕشی سالی ١٩٢٠ ەوە سەلماندویانە کە چینێکی جەنگاوەرو ئازاو دلێرن •

شۆڕشی ١٧ی تەموز هەر لە سەرەتاوە هەوڵی داوە کە شورشێکی کومەلایەتی بەدی بهێنی‌و جوتیاران ئازاد بکات‌و سیستەمی دەرەبەگایتی لە ریشەوە هەڵکەنی ... لەماوەی پێنج سالی رابوردووەوە کومەلەی جوتیاران لە سەرانسەری وڵاتدا دامەزرێنراو جوتیاران لەجاران زیاتر لە کاروباری ژیاندا بەشدار بوون‌و دەورێکی کاریگەریان گێڕا لە پتر کردنی بەرهەمی کشت‌و کاڵ کە بنکەیەکی پتەوی سەربەخۆیی ئابوری‌یە •

ئینجا کاك عزت الدوری باسی یاسای ژمارە ـ١١٧ـی چارەسەرکردنی کشت‌و کاڵی کردوە لەگەڵ ئەو یارمەتی‌یانەی حکومەت پێشکەش بە کۆمەڵەی جوتیارانی کردوەو وتویە :

مەسەلەی ئیسلاحی زەراعی لە وڵاتی ئیمەدا کاکڵەی شورشی دیموکراتی‌یەو ئەرك‌و ناوەرۆکی ئەم شورشە قوڵتر ئەکات‌و بە تەوژم بەرەو قوناغی شورشی سوشیالیستی پاڵی پێوە ئەنێ •خەبات و تێکوشانی ئێوە لە چوارچێوەی کۆمەڵەی جوتیاراندا دەورێکی گەورەی ئەبێ لە دیاری‌کردنی ئەرکەکانی ئیستاو دوارۆژی ئەم قۆناغەدا• چونکە وا پێویست ئەکات کە هەموو جورە پەیوەندی‌یەکی

بروانە ل ـ ٤ ـ

ئەوەی گیڤارای شەهید کرد چی بەسەرهات؟

لاباز : رویتەر : رۆژی ١٥ ـ ٥ کۆلۆنیل ئەندریس سیلچن وەزیری ناوخۆی پێشوی پۆلیڤیا لەبارەگای وەزارەتی ناوخۆ لەزروفێکی سەیردا کوژراوە •

وە جابیم تابیا وەزیری راگەیاندنی حکومەتی سەرۆك هوگو بنزر وتویە ئەندریس کودەتایەکی دژی هوگو بنزری سەرۆکی ئیستای پولیڤیا سازکردوە ، وە گیراوەو بەحەپسی هێنراوە بۆ بارەگای وەزارەتی ناوخۆ ، ئەندریس ویستویەتی خۆی لەدەست پولیس قوتار بکات‌و لەسەر پلیکانەکانەوە کەوتۆتە خوارەوەو مردوە ... وە رویتەر ئەلێ بەدرێژایی دوێنی بەیانی تەقە لەچەند ناوچەیەکی لابازدا بیستراوەو دوور نیە ئەم تەقەیە بەدەسیسەی لایەنگیرانی ئەندریس بوبێ بۆ شێواندنی باری سیاسی پایتەخت •

ئەوەی شایانی باس‌بێ کاتی خۆی ئەندریس فەرماندەی ئەو تیپەی لەشکری پۆلیڤیا بوکە ئارنستۆ چی گیڤاراو هەڤاڵە شۆڕشگێرەکانی شەهیدکرد • هەر ئەویش بو کە لەساڵی ١٩٧١ کودەتایەکی کۆنەپەرستانەی دژی رێژیمی فەرمانڕەوای توریز سازکرد •

بەرەی رزگاری هێنەری خلیج تەنگ بەدوژمن هەڵ ئەچنێ

عەدەن : ١٥ـ٥ بەرەی گەلی رزگاری‌هێنەری عوممان‌و خلیج بەیاننامەیەکی دەرکردوە تیایدا وتویە لە ١٨ی نیسانی رابوردووەوە تاوەکو ١٤ی ئەم مانگە شۆڕشگێڕان لە ژووروی سلالەو ناوچەی صرفیت ٢٥ سەربازی ئیمپریالیزمی بەریتانیایان کوشتوەو بریندار کردوە • بەیاننامەکە وتویە : هەروەها لەهەمان ناوچەدا ٧ سەنگەری دوژمن کاول کراوەو ئەندامێکی بەرە شەهیدبوەو یەکێکی تریش پێکراوە •

بەبۆنەی کۆنگرەی چوارەمی یەکێتی کۆمەلانی جوتیارانەوە :ـ

مەسەلەی جوتیاران‌و پێشخستنی وڵات

هەموو ئەزانین کە مەسەلەی جوتیاران‌و دابەش‌کردنی زەوی‌وزار چ بایەخ‌و نرخێکی بێ‌هاوتای هەبووە لە مێژووی گەلانی سەرزەمین‌دا وە تائیستا چەند شورشی جەماوەری بەرپابووە چ راستەوخۆ بەناوی جوتیاران‌و مافی دەست‌کەوتنی زەوی‌وزارو لەناوبردنی رێژیمی دەربەگایەتی یا بەناوی نەتەوایەتی‌و رزگاری‌یەوە •

چونکە بایەخی ئەم مەسەلەیە هەر پەیوەندی بەجوتیارانەوە نی‌یە بەڵکو هەموو کۆمەڵانی خەڵکی ئەگرێتەوە ، تا ئەو رادەیەی بە مەسەلەی نیشتمانی ئەوترێت مەسەلەی جوتیاران یان مەسەلەی جوتیاران‌و نیشتمانی لەیەك جیاناکرێنەوە ، جگە لەوەی رزگاربوونی جوتیاران‌و یەکێتی‌یان لەگەڵ چینی کریکارا بەردی بناغەی دامەزراندنی سیستەمی سوشیالیستین •

بێ رزگاربوونی جوتیاران بەهیچ شێوەیەك یەکێتی نەتەوەو ژیانی دیموکراتی لەنێو هیچ گەل‌و کۆمەڵێکدا نایەتەکایەوە ، هەروەها مەسەلەی زەوی‌و جوتیاران لایەکی گرنگ‌و بایەخدار لەپلەی دیموکراتی نیشتمانی هەموو گەل‌و نەتەوەیەك داگیرئەکات •

سەرەڕای ئەمانە هەمووی بۆ جوتیاران هەیە دوای تێ‌شکانی رێژیمی دەرەبەگایەتی بەلای چینی کرێکارا بکەون هەروەکو رێشی تێ‌ئەچێت بەلای بورجوازی نیشتمان‌پەروەرو لەدواییدا بەلای بورجوازی چەوسێنەریشدا بکەون • چونکە لەکام لاوە قازانجیان دەست‌کەوت‌و دەستی یارمەتیان بۆدرێژکرا بەلای ئەولایەدا لاسەنگ ئەبن‌و پشتی ئەولایەنە ئەگرن •

سا کە مەسەلەی جوتیاران یا مەسەلەی چارەکردنی دابەش‌کردنی زەوی‌وزار ئەم بایەخ‌و نرخە گرنگانەی هەبێت ئەبێ هەموو هێزێکی پێشکەوتن‌خوازی سەر بە چینی کرێکارو رەنجبەرانی وڵات چارەکردنی ئەم مەسەلەیە بکەن بە ئامانجی سەرەتایی‌و بنچینەیی خۆیان •

ئەگەر چاوێك بە رابوردی بزوتنەوەی نیشتمانی عیراقدا بگێڕین بۆمان دەرئەکەوێت کە پارتی‌یە نیشتمان‌پەروەرو پێشکەوتن‌خوازەکانی عیراق هەریەکە بەپێی باری سەرنجی خۆی‌و دورو نزیکی لەقازانجی ئەم چینەوە چەند سەرەتایەکی بۆ چارەکردنی ئەم مەسەلەیە دەست‌نیشان‌کردبوو وە هەر پارتی‌یە تەقەللا ئەدات کە ئەم چینە فراوانە بەلای خوێدا کێش بکات‌و رابەری‌یان بکات •

بۆیە هەر شۆڕشی ١٤ی تەموزی پیروز سەرکەوت مەسەلەی چاککردنی کشتوکاڵ‌و لەناوبردنی رێژیمی دەرەبەگایەتی کوتوپڕ وەکو ئاواتێکی بنچینەیی هاتەکایەوەو یاسای چاککردنی کشتوکاڵ جێ‌بەجێ‌کرا •

بەڵام سەبارەت بەباری سەرنجی کاربەدەستانی ئەوسا کە بە گشتی لەباری سەرنجی بورجوازی مام ناوەندی‌و نیشتمان‌پەروەر جیا نەئەکرایەوە یاساکە کۆمەڵێك کەلێن‌و دەلاقەی تێدابوو کە خاوەن زەوی‌یەکان لەو کەلێن‌و دەلاقانەوە دزەیان ئەکردە ژوورەوەو جارێکی ترو بەشێوەیەکی زیرەکانە جێگا پێی خۆیان قایم‌تر ئەکردو هەوڵیان ئەدا ئەم دەستکەوتەی بەر جوتیارانیش ئەکەوت پوچەڵ‌و بێ‌نرخی بکەنەوە •

وەلەم مەیانەشدا تارادەیێکی زۆر سەرکەوتن‌و لەلایەکی تریشەوە کەڵکیان لەبەیەکاچوونی هێزە نیشتمان پەروەرو سیاسی‌یەکانی وڵات ئەبینی بۆ جێ‌بەجێ‌کردنی ئەم نیازە ناڵەبارەیان • بەڵام سیستەمی نیشتمان‌پەروەری ئێستا بەهۆی یاسای ژمارە (١١٧)و چەند یاسایەکی تری پێش ئەوو دوای ئەو گەلێك کەلێن‌و دەلاقەی یاسای چاککردنی کشتوکاڵی ١٩٥٨ی پڕ کردەوەو بەپێی ئەویاسایانە بەرەسمی پاشماوەی رێژیمی دەرەبەگایەتی لەعیراقدا هەڵکەند • لەگەڵ ئەوەشدا تائێستا لەگەلێك گۆشەی عێراقدا خاوەن زەوی‌یە چەوسێنەرەوەکان یا بە فروفێڵ‌و یابەهۆی کەڵك وەرگرتن لەهەندێ باری ناڵەباری وڵاتەوە خۆیان مەڵاس داوەو هەروەکو جاران جوتیاران ئەچەوسێننەوەو بگرە هەندێ جار گەلێك لەپێشو خراپ‌تر •

جاسەبارەت بەوەی کە زوربەی زۆری خەڵکی عیراق جوتیارن وە مەسەلەی جوتیار ئەو بایەخە گرنگانەی هەیە کە لەسەرەوە باسمان‌کردوەو پێویستە سیستەمی نیشتمان‌پەروەر وە هەموو هێزە نیشتمان پەروەرو پێشکەوتن‌خوازەکانی وڵات بایەخێکی تایبەتی بەمەسەلەی جوتیارو دابەش‌کردنی زەوی‌و زارو دامەزراندنی

بروانە ل ـ٧ـ

institutkurdedeparis

لەپێناوی پێشخستنی بیروباوەڕو ڕێگای پێشکەوتنخوازدا

٢ پرسیار دەربارەی : ڕێبازی گشتی دامەزراندنی سۆشیالیزم

بەپێی ڕێبازی هاوکاری هەوڵ ئەدەین تاقی کردنەوەو کەلکەکانی گەلانی پێشکەوتنخواز بخەینە پێش چاوی خوێنەران تا گەلەکەمان بەهەنگاوی خێراتر ئەم ڕێگایە بەرەو سەرکەوتن ببرێت .

وە ئەمەش وەڵامی دوو پرسیارە کە هاووڵاتییەکی چین دەربارەی ڕێبازی گشتی دامەزراندنی سۆشیالیزم لە گۆڤاری (بناء الصین)ی کردوەو ئێمەش بۆ خوێنەرانی وەرگێڕدمان کردوە بە کوردی .

پرسیار : نوسینەکانتان هەمیشە دەربارەی ڕێبازی گشتی دامەزراندنی سۆشیالیزم ئەدوێت . ئایا مەبەست لەمە چییە ؟

وەڵام : ڕێبازی گشتی دامەزراندنی سۆشیالیزم لە وڵاتەکەماندا لەم وتەیەدا خۆی ئەنوێنێت :

« بە تەقەللای بێوچانو بەرەو ژوور ڕوانین سۆشیالیزم دامەزرێنین تاکو ئەنجامی گەورەترو خێراترو چاکترو کەم مەسرەف ترمان دەستکەوێت »

وە مەبەست لە « تەقەللای بێوچانو بەرەو ژوور ڕوانین » ئەوەیە کە گیانی شۆڕشگێرانەی ملیونەهای جەماهیری گەلی چین بوروژێنرێتو ئەو پەڕی جۆشو زیرەکییان دەربخرێت .

وە لە دامەزراندنی سۆشیالیزمدا ئەمە مەرجی یەکەمی دەستکەوتنی ئەنجامی گەورەترو خێراترو چاکترو کەم مەسرەفترە ، چونکە پاڵەوانی ڕاستەقینە جەماهیرە . وە لە سەر بناغەی باوەڕ بەجەماهیر کردن وە لە پێش هەموو شیانەوە جەماهیری کرێکارانو جوتیاران حیزبمان هەڵئەچێت ، وە لە هەمان کاتیشدا حیزبمان بایەخێکی تەواو بە دەرخستنی ڕۆڵی کادرانو ڕوشنبیرانی شۆڕشگێر ئەدات .. وە لە ڕێگای پشت بەستنی ڕاستەقینەوە بە جەماهیر وگرتنی ڕێگای سەربەخۆیی و دەست پێشکەری و پشت بەخۆ بەستنو کۆششانی سەختو کارکردن بە دڵو بە گیانو کەم مەسرەف کردن لە بەڕێوەبردنی پرۆژەکاندا ، بە هۆی گرتنی ئەم ڕێگایەوە چین لە دامەزراندنی سۆشیالیزمدا بە هەنگاوی گەورە بەرەو پێشەوە ئەڕوات .

بەڵام مەبەست لە «ئەنجامی گەورەترو خێراترو چاکترو کەم مەسرەفتر » کە لە ناوەڕۆکی ڕێبازە گشتییەکەدا باس ئەکرێت ، ئەو پێوانە ڕێکو پێکەیەکە حیزب لە کاتی دەست پێکردنی دامەزراندنی سۆشیالیزمدا خستنیە بەرچاو . ئەمەش ئەوە ئەگەیەنێت کە کاتێک ئەمانەوێ کارێک لە دامەزراندنو بەرهەم هێناندا بەجێ بهێنین ئەبێ بە وردی [illegible] هەموو لایەنەکانی ئەو کارە بکەین ئەگەر هاوو بە تەنیا بایەخمان بە بەشەکەی « چاکترو کەم مەسرەفتر »دا ، ئەوە لە ماوەی دووردا هیچ ناگەیەنێت ، وە یان ئەگەر بە تەنیا بایەخمان بە « گەورەترو خێراتر » دا ئەنجامی ئەوە ئەبێت کە بەرهەمەکانمان بێکەڵک ئەبنو زۆر [illegible] مەسرەف تێ ئەچێت ، و تەنیا بەرهەمەکانمان نەگەورەتر ، وە نە خێراتر ئەبن . لەبەر ئەوە ئەم چوار لایەنە هەموو یەکتری تەواو ئەکەنو لە یەک جیا نابنەوە ، وە هەر یەکێکیان ئەوانی تر [illegible] ئەکاتو بەرەو پێشەوەی ئەبات . وە ئەمەش ئەو ڕاستیە زانستیانە ئەنوێنێتەوە کە جێگیری دامەزراندنی چینی سۆشیالیست ئەکات .

پرسیار : چۆن ئەم ڕێبازە گشتییەی دامەزراندنی سۆشیالیزم دەست نیشان کرا ؟

وەڵام : چینی نوێ ساڵی ١٩٤٩ هاتە کایەوە ، وە لەو کاتەدا بە دەست دواکەوتنی ئابووری و لاوازی بنچینە ماددیەکانی گەشە کردنەوە ئەیناڵاند جگە لەمەش دوژمنە چینایەتییەکان دانیان بەشکاویاندا نەئەنا : لە لایەکەوە ئیمپریالیستەکان ئابڵوقەی چینیان دابو ، وە لە لایەکی تریشەوە مولکدارەکانو بازارە دەوڵەمەندەکانو هەموو کەسانی تری دوژمنی شۆڕش [illegible] گەڕانەوەیان بوو ، لەم بارەدا ، بۆ ئەوەی سەرکەوتنی شۆڕشو دامەزراندنی سۆشیالیزم بچەسپێنرێت ئەوەبوو ئەو ڕوخسارە هەژارو دواکەوتووەی چینی کۆن بەجێی هێشتبوو بگۆڕدرێتو بە پەلە ئابووری سۆشیالیستی گەشە پێ بکرێت .

حیزبەکەمان هەر زوو لە ساڵانی یەکەمی پاش ڕزگار کردنی وڵاتەوە ڕابەریی گەلی چینی لە جێبەجێ کردنی ئیسلاحی زراعیو بوژاندنەوەی ئابووری نیشتمانیدا کردوە لە ساڵی ١٩٥٣دا لەسەر ڕێبازی حیزب کشتوکاڵو پیشەسازیە دەستکردەکانو پیشەسازیو بازرگانییە سەرمایەدارییەکان هەنگاو هەنگاو بەرەو سۆشیالیزم بران ، (جوتیارەکانو خاوەن پیشەکان لە هەرەوەزە کارییەکانی کشتوکاڵو پیشەکاندا کۆبونەوە ، وە دامەزراوە پیشەسازیو بازرگانیەکان کە بە دەست سەرمایەدارەکانەوە بوون خرانە ژێر دەسەڵاتی بەڕێوەبەرایەتییەکی هاوبەشی دەوڵەتو سەرمایەداری تایبەتییەوە) وە گۆڕانی سۆشیالیستانەی بنەرەتی لە هەموو مەیانێکی ئابووری نیشتمانیدا لە ساڵی ١٩٥٦دا بەدی هێنرا ، وە مولکیەتی گشتی سۆشیالیستانە بوو بە بنچینەی ئابووری لە وڵاتداو هۆشی سۆشیالیستانە بە جۆرێکی بێهاوتا بە ناو گەلدا بڵاو بووەوە و گەل بە گەرمی داوای هەنگاوی بە پەلەی ئەکرد بەرەو گەشە پێکردنی ئابووری نیشتمانی لە پێناوی دامەزراندنی وڵاتدا بە شێوەیەک کە لە ماوەیەکی کەمدا ببێتە دەوڵەتێکی سۆشیالیستی مەزنی خاوەن پیشەسازیو کشتوکاڵو زانیاریو فەرهەنگێکی نوێ .

ئالەم بارەدا ، ساڵی ١٩٥٨ ، سەرەک ماو تاقی کردنەوەی دامەزراندنی سۆشیالیزمی لە چین پوختە کردەوەو ڕێبازی گشتی دامەزراندنی سۆشیالیزمی بەپێی ویستی هەموو حیزبو گەلو بەرژەوەندیان بەم جۆرە « بە تەقەللایەکی بێوچانو بەرەو ژوور ڕوانین بۆ سۆشیالیستی دابمەزرێنین تاکو ئەنجامی گەورەترو خێراترو چاکترو کەم مەسرەفتر مان دەست کەوێت » دەست نیشان کرد وە دامەزراندنی سۆشیالیزم لە هەموو بەرەوەمەیانێکی ئابووریدا بە گەرمی گەشەی کرد .

هەندێ بیروڕا دەربارەی هاتنی کامبۆرا

ئامادەکردنی
عبدالوهاب تاڵەبانی

لەمدواییەدا تاقمی بیرۆنیەکان توانیان بەهۆی دەنگدانی گشتییەوە بچنە سەرتەختی حوکم لە وڵاتی ئەرجەنتیندا ..

ئەوەی شایانی باسیشە بێ بیرۆنیەکان چەند تاقمو ڕێکخراوێکی سیاسی چەپڕەوو دژبە ئیمپریالیزمو حوکمی عەسکەرین .

وە لەپاش هاتنە سەرحوکمی ئەم هێزە نیشتمانپەروەرانە پرسیارێک خۆی هێنایە پێشەوە .

لەپاش ئەم گۆڕانە ئەبێ بە چ جۆرێک باری ژیانی گەلی ئەرجەنتین بگۆڕێ ؟

بۆ وەڵامی ئەم پرسیارە چەند تێکۆشەرێکی چەپڕەوی ئەرجەنتینی قسەیان کردو یەکێکیان وتی :

من سەر بە بیرۆن نیم ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا دەنگم بۆ پالێوراوەکەی ئەو دا ، چونکە بیرۆن کوڕی ئەم میللەتەیەو دڵسۆزێتیو لەگەڵ داواکاریو ئارەزووەکانی گەلدایە . من دەنگم بۆ (کامبۆرا)ی هەڤاڵی بیرۆن دا وە وا ئەزانم کە دەنگم بۆ خۆم داوە .

بەراستو ڕەوانی هیچ هاووڵاتییەکی حەڵکی ئەرجەنتین ناتوانێ لە خۆیەوە هیچ شتێک بڵێ دەربارەی پاشە ڕۆژو چۆنیتی گۆڕانی باری سیاسی وڵات .

دەنگمان بەکێ دا ؟

باشترین شت کە پێویستە ئێستا بیری لێ بکەینەوە ئەوەیە .. بۆچی زوربەی دەنگدەرەکان لایەنی بیرۆنیان گرتو دەنگیان بە پالێوراوەکانی تر نەدا ؟

- وابزانم گەلی ئەرجەنتین لەدەنگدانەکەیدا بیری لە بەردەوامی نزمبونەوەی بارو گوزەرانی ژیانی خۆی کردبووەوە ، چونکە لە سەردەمی حوکمی (فروندیزی) بەوە تاوەکو هاتنە سەرحوکمی ژەنەراڵ (لانوش) باری دارایی وڵات لە ١٤٦٪ تێک چو کەچی لەسەردەمی هاتنە سەر حوکمی (مزوندیری)دا باری دارایی لە ٣٠٪ تێک چوبو و ئابووری وڵات توشی (تضخم)ێکی کوشندە بوبو .

گەلی ئەرجەنتین دەنگی دژی بێ ئیشی دا ، چونکە حاڵی حازر ملیۆنێکو پێنج سەد هەزار کرێکاری بێ ئیش هەن لە ئەرجەنتیندا . ئەرجەنتینیەکان بۆ ڕوخانی ڕژێمی عەسکەری دەنگیان دا چونکە ئەم ڕژێمە تا دەستپێکردنی هەڵبژاردنیش هەر لە سەر سیاسەتی ڕاونانو گرتنو ئازاردانی گەل ئەڕویشت .

ئەرجەنتینیەکان دەنگیان بۆ ئەو کەسانە دا کە بەئاشکرا لە پرۆگرامی کارکردنی پاشە ڕۆژیانا نوسیویانە :

کرێو ڕۆژانەی کرێکاران زیاد ئەکەین ، وە بانقو بازرگانی دەرەوە ئەکەینە مولکی گەل ، هەموو گیراوە سیاسیەکانیش بەرەڵلا ئەکەین .

گەلی ئەرجەنتین دەنگی بۆ ئەو دروشمەدا کە بەرەی چەسپاندنی عەدالەت (بیرۆنیەکان) بەرزیان کردەوەو تیایا ڕایانگەیاند کە خەبات ئەکەن لە پێناوی ڕزگاریدا .

ئامانجەکانی گەل :

تێکۆشەرێکی تر وتی :

- من ئەڵێم گەلی ئەرجەنتین دەنگی بۆ گەلێ هیواو مەبەستی قوڵتر داوە ، چونکە لەو کۆڕانەدا کە بەرەی چەسپاندنی عەدالەت ڕێکی ئەخست ، گوێمان لێبوو خەڵکەکە دروشمی گەلێ قوڵتریان لەدروشمەکانی بەرەی ناوبراو بەرز ئەکردەوە .

چاودێریکەرە بێگانەکان وا ئەزانن کە بەرەی چەسپاندنی عەدالەت تەنها پارتێکی سیاسییەو هیچی تر . بەڵام ئەمە بیرکردنەوەیەکی زۆر ساکارانەیەو بگرە توشی هەڵەش بون ، چونکە ئەم بەرەیە ، ڕاستە ، لە حەفتا هەزار تێکۆشەری ئیشکەرو پێنج سەد هەزار دۆست پێکهاتوە ، بەڵام (٧) ملیون ئەرجەنتینی دەنگی بۆ پالێوراوەکانی دا ..

تێکۆشەرێکی ئەرجەنتینی تر وتی :

بۆ وەڵام دانەوەی ئەو پرسیارەی سەرەوە بەڕای من ئەبێ بیر لە دو ڕوداوی چاوەڕوان کراو بکەینەوە .

١- تاقمی عەسکەری فەرمان ڕەوای حاڵی حازر لەوانەیە بە ئەنجامی دەنگدانەکە قایل نەبن ، هەرچەندە تا ئێستا بەدەم هەر وتویانە کە لەگەڵ ئەنجامی دەنگدانەکەدا ئەبن ، لەوانەیە ، بۆ نمونە گیراوە سیاسیەکان بەرەڵلا نەکەن ، یان بە هۆی کودەتایەکی سوپاییەوە هەوڵی دزینی سەرکەوتنەکەی گەل بدەنو دەست بەسەر حوکما بگرنەوە ، چونکە شتێکی ئاشکرایە ئەفسەرانی سەر بەحوکمی ژەنەراڵ (لانوش) هەوڵی

بڕوانە ل -٧-

دیکتاتۆریەتی دیموکراسی گەل

- بەشی دووەم -

لە ژمارەی پێشوتردا بەشی یەکەمی ئەو نوسینەی ماوتسی تونگمان بڵاوکردەوە وا لەم ژمارەیەشدا بەشی دووەمتان پێشکەش ئەکەین بەو هیوایەی کە لە چەند ژمارەیەکی تردا بەشەکانی ترتان بخەینە بەرچاو

گومان لەوەدا نیە چینییەکان زۆرشت لە ڕۆژئاواوە فێربوون ، بەڵام هەموو ئەو شتانە نەیان توانی گەلی چین بە ئامانج بگەیێنن ، نەک هەر ئەوەش بەڵکو لە تواناشدا نەبوو ئەوشتانە لەو وڵاتێکی وەک چیندا بچەسپێنرێت و لە سایەیدا گەل بە مافی ڕەوای خۆی بگات ، تەنانەت شۆرشی ١٩١١ کە سەرانسەری وڵاتی گرتبووەوە سەرکەوتنی بە دەست نەهێناو بگرە باری وڵات بەرەو خراپتر چوو بەرادەیەکی ئەوتۆ بەسەر بردنی ژیان شتێکی مەحاڵ بوو ، ئەنجام خەڵکی ڕۆژ لەدوای ڕۆژ زیاتر لە سەقافەتی ڕۆژئاوایەکان ئەکەوتنە گومانەوە .

جەنگی جیهانی یەکەم بەرپا بوو دنیای لەرزان ، ڕووسەکان بەسەرکردایەتی لینین و ستالین شۆڕشی ئۆکتۆبەریان بەرپاکرد یەکەمین دەوڵەتی سۆشیالیستییان دامەزراند ، ووزەی ئەبڕاوەی نەهاتووی پرۆلیتاریای شۆڕشگێرو تەواوی گەلی ڕەنجبەری ڕووسی وەک بورکان تەقیەوە ، ئەو وزەو توانایەی تا ئەو کاتە بەلای بێگانەوە شاراوەو نادیار بوو . لەو کاتەوە چینییەکانو گشت مرۆڤایەتی بوونە خاوەنی ڕوانینێکی نوێو سەردەمێکی تازەیان بەدی کرد بە نیسبەت ژیانو بیرو بڕوایانەوە ، مارکسیزم لینینیزمیان دۆزیەوە وەک حەقیقەتێک کە تەواوی مرۆڤایەتی سودی لێ وەرئەگریت ، لەوەش گەیشتن کە ئەو بیروباوەڕە لەتەک بارو زرووفی هەموو وڵاتێکدا ئەگونجێ .

بەو جۆرە وڵاتی چین بەرەو گۆڕانێکی هەست پێ کراو نا ئەهات هەنگاوی گەورەتری ئەهاویشت . چینییەکان توانیان پەی بە مارکسیزم ببەن لەڕێگەی ڕووسەکانەوە ، چونکە تا هەڵگیرساندنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر هیچیان دەربارەی لینینو ستالین نەئەزانی ، تەنانەت ناوی مارکسو ئەنگلس لە چیندا نەبیسترا بوون . گوللەی تۆپەکانی شۆڕشی ئۆکتۆبەری مەزن بیروباوەڕی مارکسیزمو لینینیزمی بۆ گەلی چین هێناو بوە یارمەتی دەرو پاڵپشتی گەلانی ئازادی خواز بە گشتیو بۆ گەلی چین بەتایبەتی .

باوەڕی مارکسیزمو لینینیزم گەلی چینی کردە خاوەنی تێگەیشتنی پرۆلیتاریانەو ڕوانینێکی نوێ سەبارەت بە دەست نیشان کردنی چارەنووسی وڵاتو ووردبوونەوە لە مەسەلە تایبەتییەکانی .

لە ساڵی ١٩١٩دا بزوتنەوەی ٤ی ئایار بەرپابوو ، لە ساڵی ١٩٢١دا پارتی کۆمۆنیستی چین دامەزرا ، هەموو ئەم ڕووداوانە لەکاتێکا بوو کە سنیاتسن بە تەواوی بێهیوا بوو بوو لە مەسەلەی چین . بەڵام شۆڕشی ئۆکتۆبەرو دامەزراندنی پارتی کۆمۆنیستی چین بوونە هۆی ئەوەی خۆشحاڵی خۆی دەرببڕێ بەرامبەر بە هەڵوێستو ئەنجامی شۆڕشی ناوبراو ، بەتایبەتی دەربارەی ئەو یارمەتییەی ڕووسەکان دایان بە گەلی چین ، هەروەها بە پیر ئەو بانگەوازەوە هات کە پارتی کۆمۆنیست تیایا داوای یارمەتیو هاوکاری لێ کرد . دوای مردنی سنیاتسنو

بڕوانە ل -٧-

سیاسەتی کاربەدەستانی ڕژێمی شا بەرامبەر مەسەلەی کورد

-١-

نوسینی : ئامادەکردنی : غالب

نیزیکەی پێنج ملیون کورد لە کوردستانی ئێراندا دەژین ، گەلی کورد لە ئێران لە هەموو مافێکی نەتەوایەتی خۆی بێبەشە . بێجگە لەوەی وەک هەموو گەلانی ئێران گرانایی زوڵمو زۆری کۆمەلایەتی ڕژێمی ئێستای ئێرانی لەسەر شانە ، بە توندیش لەژێر باری ستەمی نەتەوایەتی دا دەناڵێنێ . زمانو ئەدەبو فەرهەنگی نەتەوایەتی کورد قەدەخە کراوە . منداڵی کورد مافی خوێندن بەزمانی زگماکی لێ قەدەخە کراوە .

هەموو داخوازێکی ڕەوای گەلی کورد بەگرتنو کوشتنی ڕۆڵە بەشەرەفەکانی وەڵام دەدرێتەوە . ڕژێمی شا لەسەدەی بیستەم ، سەردەمی ڕزگاری گەلانی ژێردەستەدا هەر بەبلوێری ڕژێمی ڕەزاخان لێدەداو دەیەوێ گەلی کورد بتوێنێتەوە . نۆکەرانی ئیمپریالیزم لە ئێران تەنانەت ئامادە نین دان بەبوونی نەتەوەی کورد لەئێراندا بنێن . ئەو ڕژێمەی کوردەکانی دەرەوەی سنوور بەئێرانی دەزانیو پێی وایە « خوێنی ئێرانی لەدەماری کانیاندا دەجوولێ » ، بەسەدان ڕۆڵەی کوردی هەربەتاوانی ئەوەی کورد بوونو داوای مافی ڕەوای گەلەکەیان کردوە ، گولە باران کردوەو بەهەزارانی ناردوونە زیندانو ئازارگەو سیاچاڵەکان .

ئەمە خولاسەی سیاسەتی ئێستای کاربەدەستانی ئێران بەرامبەر بە مەسەلەی کوردە . بەڵام ئەگەر دنیای ئەمرۆ دنیای پێشکەوتنی مرۆڤایەتیو چوونەپێشی زانستو تیکنیکە ، ئەگەر سەردەمی ئێستا سەردەمی ڕزگاریو سەربەست بوونی گەلانە ، ئەگەر تاقی کردنەوەی مێژوو بۆ هەموو گەلانی دنیا بۆتە دەرسو کەلکی لێوەرگیراوە ، ئەگەر پلەی تێگەیشتنو هەڵسەنگاندنی مەسەلە سیاسیو کۆمەڵایەتیەکان بەرز بۆتەوەو خەڵکی دنیا گیروگرفتەکانی خۆیان بەپەیڕەوی لە پێشکەوتنەکانی زانستو فەرهەنگ چارەسەر دەکەن ، وا دیارە کاربەدەستانی ئێستای ئێران لە تێگەیشتنو لێکدانەوەی مەسەلە سیاسیو کۆمەڵایەتیەکاندا زۆر لە بیست و سی ساڵ لەمەوپێش لەدواترنو ئێستاش دەیانەوێ سیاسەتێک بەرامبەر بە نەتەوە بەشخوراوەکانی ئێران بگرنە پێش کە نیوچەرخ پێش ئەمرۆ ئیمکانی سەرکەوتنی نەبووە ، ئێستاش حەمەڕەزاشا خەونی بەو ئاواتە شەیتانیەوە دەبینێ

کە ڕەزاخانی باوکی نەگەل دنیایەک تووکو نەفرینی گەلی کورد بردیە ژێر خاک .

بۆ ئەوەی بەخۆڕایی قسەمان نەکردبێ ، بەڵگەیەکی مێژوویی گرنگ دەخەینە بەرچاوی خوێنەرە بەڕێزەکان ، تا بەچاکی بۆیان دەرکەوێ کە لێکدانەوەی کاربەدەستانی ئێستای ئێران چەندە نەهی کاربەدەستانی چواریەکە چەرخێک لەمەوبەری ئێران لەدواترە . محمد علی فروغی کە لەکاتی شەڕی دووهەمدا سەرۆک وەزیری ئێران بوو ، ساڵی ١٩٤٧ باڵیۆزی ئێران بووە لەتورکیا . فروغی لەنامەیەکی نهێنیدا کەبۆوەزیری دەرەوەی ئێرانی نووسیوە ، بەمجۆرە بیروڕای خۆی لەسەر مەسەلەی کورد دەردەبڕێ :

«گیروگرفتی کورد لێرە زۆر لەوە گرنگترە کە ئێمە بیرمان لێدەکردەوە . تورکەکان نەبوونی یەکڕەنگی نەتەوایەتی ، واتەیونانی و ئەرمەنی و سربو بولگاری و عەرەبەکانو هی تر بەهۆی ئەسلی بەدبەختی خۆیان لەڕابردوودا دەزانن هەوڵدەدەن لەژیانی تازەیاندا خۆیان لەو بەڵایە ڕزگار بکەنو نایانەوێ عونسوری

بڕوانە ل -٧-

institut kurde de paris

وەڵام

١ - باران چۆن ئەبارێو گۆڵەگەنم چۆن لەدایك ئەبێ‌و كۆترە دڵدارەكان چۆن لە شەقەی باڵ ئەدەن ؟! ئەو هەورەی لەدڵی ئاسمانا گینگڵ ئەداو ژانی برووسكە ئەیگرێ‌و ئازارێ ئەیهەژێنێ كە ساناڵ زامەكانی ڕووناك ئەكانەوە .. بێ‌سرەوتن ئەم سەرو ئەو سەر بەو ئەنجامە ئەكات كە دەمێك لە دەلاقەی گومێكی هەتاوەوە ئەڕوانێتە زەمینی چاوەڕوانی‌و دەمێكی تریش ئەو نیگای هەتاوە ون ئەكات‌و لێزمەی ژانەكانی خۆی بەسەر تینوێتی‌یا دائەڕژێنێ ، لای من، بەردەوام ئەو گینگڵدانو تلانەوەو لێوی ئارام كرۆشتنەیە كە خۆشەویستی‌ی لە جۆلانەیەكی هەردەم دابین نەبوودا ، وشەكانم ڕائەژەنێ‌و بێ‌هودە خەویان لێ ناكەوێ ، خۆشەویستی‌یەك .. كە (چاو) لە بینینا وەك فیمێك وێنەكانی ژیان ئەگرێ‌و لە **دەروونا هەڵیان ئەكات‌و ئەیان** پێچێتە دیوی ناوەوەو ئەو سەریشەوە وەك زنجیرە تابلۆیەك (بیر) ئەیان شواتەوەو ئەوسا ئەیان‌داتە بەر تیشكی سەرنجەكانی خوێنەر ! كێ ئەزانێ خۆشەویستی‌ی چۆن لە دایك ئەبێ ؟ (زین) چۆن لەگیانی (مەم)دا توایەوە ؟ نارنجۆكێك چۆن لەدەستی پێشمەرگەیەكدا ئەتەقێتەوە ؟ لەدایك بوونی بەرهەمەكانم وەك لەدایك بوونی خۆم وابووەو وایە .. گۆرانی‌یەك ناڵێم تا خونچەی ئەستێرەیەك لەناخما نەپشكوێ! تا (فەرهاد)ی وشەكانم دەست نەكەنە ملی (شیرین)ی بیرەكانمەوەو .. كارێزە كوێرەوەبوكان بۆ تینوكان نەتەقێتەوە ! من هەڵبەست نانوسم تا ئەو من نەنوسێت‌و نەكەوێتە هەڵگەڕاندن بە هەورازی ژانەكانما .. كەستمان ئەپرسین خۆشەویستی‌ی دایكمان .. خاكەكەمان .. چۆن لەدڵمانا لەدایك بوو ! هەندێ پرسیار هەن ، ناكرێن‌و زمان لەئاستی ڕوون كردنەوەیاندا ، دۆش دائەمێنێ چونكە وەرامەكانیان هەر لەپرسیارەكان خۆیاندا .. لەدایك ئەبن !!

٢ - ئەو جۆگەو ڕووبارەی هەر ببەخشێ‌و نەیەتە سەری، سەرچاوەی خۆی ون ئەكات ، وەرگرتن‌و بەخشین ، لە وەرزەكانی ژیانی ئەدەبی‌ی‌و دەغڵی بەرهەمەكاندا ، نیشانەی بەپیتی ساڵەكانی تەمەنی هونەرمەندە ، بە تەنیا وەرگرتنیش ئەنجامی وشك بوونەوەیەكی لەدوایە كە قڵیشی تینوێتی‌یەكی كوشندە دەمی مردنی بۆ دائەپچڕێ ، تازەكردنەوە ، نەوەستان‌و چوونە پێشەوەو جەوهەری بزووتنەوەی ژیانە ، سەرچاوە: كۆمەڵە ، ئاوی بێ‌سەرچاوە كامەیە ؟! ئەدیبیش سروشتە .. ئاوو سەرچاوەی كەرەسە خامەكە ئەخاتە بەر. بێ‌سروشت كامەیە ؟ كۆمەڵ، دەستی هونەرمەندو ئەدیب ، ئەمیش گیانیان ئەكا بەبەردا ، ئەو گیانەی كە لە واقیعێكی هونەری ، جیاواز لە واقیعی كەرەسە خامەكان ، دنیایەكی نوێ‌تر و پەیوەندی‌یەكی تازەتر ئەخولقینێتەوە ! هونەرمەند ، لە چاوی هەڵۆوە ئەڕوانێتە پاشەڕۆژی كۆمەڵ‌و پێش بەسەرهاتەكان ئەكەوێ ، تیژتر - سەرنجەكانی - شوورەی كات‌و شوێن ئەبڕێت‌و ئەگاتە ئەوسەری نەبینراو لای كۆمەڵ، بیری هونەرمەندو ئەدیب پێش واقیعی كۆمەڵگا ئەكەوێت ، لە هەموو دەورو زەمانێكا ، ئەدیب‌و

لەگەڵ ئەوەی كە لەم‌دیدەنیەدا سەرتاپای بیروڕاكانی كاك (شێركۆ بێكەس) ی شاعیر بەپێی مافی ئازادی‌ی بیروڕا بلاوئەكەینەوە ، ئامادەین بیروڕای هەموو ئەدیب‌و هونەرمەندێكی تریش لە چوارچێوەیەكی ڕێك‌وپێكدا بێت دەربارەی ئەم خاڵانەی‌خوارەوە بلاوبكەینەوە :

پ ١ : بەرهەمەكانت چۆن لەدایك ئەبن ؟

پ ٢ : تاچ ڕادەیەك واقیعی ئەو كۆمەڵەی ئەدیب تیایا ئەژی كار ئەكاتە سەر بەرهەمەكانی تازەكردنەوەی كۆمەڵ ، لەمەدا ئەدیب چ‌دەورێكی هەیە ؟

پ ٣ : ئەو ڕایە دەخرێتە‌پاڵ بەرهەمی ئەدیب‌وشاعیرەكانی ئەمڕۆ كە ڕەش‌بینی‌و ورەبەردانی پێوەدیارە ، بیروڕای تۆ لەم بارەیەوەچی‌یە ؟

پ ٤ : ئەڵێن : شیعرەكانی‌شێركۆ لە چوارچێوەیەكی تەسكدا پەنگی خواردۆتەوەو چاوەڕوانی ئەوەی لێ ناكرێت‌تاسەر لەگەڵ پێویستی‌یەكانی ئەم سەردەمەدا بڕوات . تۆ چی ئەڵێیت ؟

شێركۆ بێكەس :

ناتوانین لەبەرهەمی نوێی ئەم سەردەمە بگەین هەتاوەكو لە گیانی سەردەمەكە خۆیشی نەگەین

هونەرمەندەكان ، لەو (پاشەڕۆژەدا) زیاون كە كۆمەڵ لێوەی دوور بووە ، (خانی) وەك شاعیرو ڕۆشن‌بیرێكی سەردەمی خۆی ، پێش واقیعی كۆمەڵ كەوتوەو جێی هێشتوون ، ئەم‌پەڕیوەتەوەو ئەوان گیرساونەتەوە ، ئەم وەك بیروهەست‌و هۆشی هونەرمەندانە، لەئوسطورەی خەوەكانی نەوانداژیاوەو زمانی پێ‌گرتوون ، تازەكردنەوە ، پەیوەندی‌یەكی دینامیكی هەیە بەكۆمەڵ‌و سەرجەمی ئەو گۆڕانانەوە كەلە بزوتنەوەو ناكۆكی ناكەون، تازەكردنەوە لەئاوێتە بوونی كەرەسە خامەكانی كۆمەڵ لە لایەكو لە لایەكی تریشەوەلە داهێنان - ئیبداع -ی هونەرمەند پێك‌دێت ، ئایا ئەو- واقیعە -ی (گۆڕان)ی تیا ئەژیا هەر هەمان - واقیع - نەبووە كە بە دەیان شاعیری تری ئەو سەردەمەی تیا ئەژیا؟ بەڵام بەتەنیا واقیعەكە ، دەیان (گۆران)ی دروست نەكرد! بۆ !؟ .. چونكە بەهرەو پەروەردەكردنی بەهرەی بوو گۆران خۆی بەجێ هێشت ، ئەو جولانی ، بەڵام ئەم ئەو - جولاندنەی - بە ڕێگای (ئیبداع)ی هونەرمەندانەدا! خستە ڕێ ! بەلای منەوە تازەكردنەوە ، لەناوەندی، (واقیعی كۆمەڵ)و ئیبداعی هونەرمەندانەی ئەدیب خۆیدا ، بۆ دروست كردنی واقیعێكی هونەری‌ی نوێ‌تر ، لەدایك ئەبێ ، هۆیەكی یەك لایی نی‌یە بۆ ئەم تازەكردنەوەیە ، چونكە نە ئەدیبی بێ‌كومەڵگا هەیەو نەكومەڵگای بێ ئەدیبیش

پ ٣ - ناتوانین لەبەرهەمی نوێی ئەم سەردەمە بگەین ، هەتاوەكوو لە گیانی سەردەمەكە خۆیشی نەگەین ، گۆڕانێكی گەورە ، ڕووی كردۆتە ژیانی كۆمەڵایەتی‌و ڕۆشن‌بیری‌مان ، بەجۆرێك كە گەلێك پێوانەی چەسپاوی لەوەو بەری هەڵكەندوەو ، تازەتری لەجێگە دانان ، ئایا پێوانەی ژیانی كۆمەڵایەتی پێش نیو سەدەی كوردستان ، بە بەراوردكردن لەگەڵ ئەمڕۆدا چۆنیان ئەبینین !ژیانی ڕۆژانە ،مەسەلەی نەتەوایەتی‌و چینایەتی .. كار تێ‌كردنەكانی شارستانیەت .. مەودای ڕۆشن‌بیری‌ی ، سەرجەمی ئەو گۆڕانانە لەژیانی ئەدەبی ئەمرۆمان‌و بەتایبەتی لەمەسەلەی ئەدەبی نوێ‌مان جیاناكرێنەوە ؟ پێش‌مەرگەیەكی سەردەمی (شێخ مەحمود)و پێش‌مەرگەیەكی شۆڕشی ئەمڕۆ ، هەروەهاش شاعیرێكی ئەو سەردەمەو شاعیرێكی ئەمڕۆ ! چ وەك بیركردنەوەو چ وەك ئیبداعی هونەرمەندانە خۆی ، ئەو خوێنەرەی بیەوێ لەشیعرێكی ئەمڕۆی (عبدالوهاب البیاتی) بگات‌و چێژی لێ‌وەربگرێ‌و لەگەڵیا بژی بەڵام لە چاوی تێ‌گەیشتن‌و چێژ لێ‌وەرگرتنی شیعرێكی سەردەمی عەباسی‌یەكانەوە بڕوا نییە ئەم تێگەیشتنە ،من دڵنیام هەرگیز تێی ناگات‌و بگرە گاڵتەشی پێی دێ ، ئەمە لەوە ناچێت بە دووربینی (فەلەكی‌یەكی) كۆن ئەمڕۆ تەماشای ئەستێرە دوورەكان بكەین‌و تەلیسكوبەكانی ئێستاو ئەوسا بخەینە جەوالێ یەك پارسەنگەوە !! بێ‌گومان هاتن لەو تاریكی‌یەوەو یەكسەریش چاو كردنەوە لەم ڕوناكی‌یەدا ئەنجامی گێژو وڕبوون‌و نەبینینە ، چێژ وەرگرتن‌و تێ‌گەیشتن لە چیرۆكێكی (حسین عارف) ، بەپێوانەی هەمان تێ‌گەیشتن لە چیرۆكێكی تەنانەت سەردەمی - گەلاوێژ-یش ، سەر لە خۆ تێك‌دان‌و خۆ نەفرەدانە ئەمە ڕاستی‌یەكە پێویستە دانی پێدا بنێین ، چونكە نە سەردەمەكان یەكن‌و نە باری ڕۆشن‌بیری‌و تەكنیكی هونەری‌و شێوەی نوسینیش یەكن ، ئەگەرچی ئەویان جەمسەرێك بێت لە ڕاگرتنی پردەكە هەمووی‌دا ، بەلای منەوە ، ئەوەی تێ نەگەیشتین ڕەپ‌و ڕاست ئەوە ناگەینێت ، كە ئەو بەرهەمە ئەدەبی‌یە بوش‌و بەتاڵەو هیچی‌تر ! ، یان بەپێچەوانەوە ، كامەیە ئەو خوێنەرەی تا لە (تصوف) نەگەیشتبێ ئەتوانێت لە شیعرێكی (حەللاج) یان لە قەسیدەیەكی (مەحوی) بگات ! كامەیە ئەو خوێنەرە ! مەسەلەكە پەل‌و پۆی زۆر لێ ئەبێتەوە ، كامانەن ئەوانەی تا لەتەكنیكی شیعری ئەمڕو نەگەیشتبن ، ئەتوانن لە قەسیدەكانی ، (ئاراگون)و (سان جۆن بیرس) بگەن ؟ خۆ لام وایە ئەوەش ئاشكرایە، كە پێوانە - تێ‌گەیشتنی زوربەی زۆری میللەت - لە بەرهەمێكی ئەدەبی‌ی تازە بكرێتە پێوانە ،بۆ سەركەوتن‌و شاعیرێتی ، هەر شاعیرو ئەدیبێك ، ئەوا ئەبێ ،ئەوانەی ئەمە بڕوایانە ، دانیش بەوەدا بنێن كە تا ئیستاش لەناو - زۆربەدا - (عەلی بەردەشانی) لە (گۆڕان) شاعیرترەو (بحر العلوم)یش لە (بەیاتی) وا نی‌یە ؟!

نادیاری‌و تەم مژ - بەمانای قوڵ‌بوونەوەو بەرزێتی ڕادەی ڕۆشن بیری‌ی هونەرمەند - تومەتێك نی‌یە ئەدیبی ڕاستەقینە سڵی لێ بكاتەوە بەڵكو ئەبێ بەپیرۆزبایی لێ‌كردنی بزانێت ، ئەمە جگە لەوەی بەلای منەوە ڕەنگە گەلێ جار - وێنەیەكی شیعری - سادە لەڕواڵەتا ، ئاسمانی قوڵ بونەوەیەكی گەورەی لەپشتەوە بێت ، كە لە یەكەم تەماشا كردنا بەلای خوێنەرێكی ئاسایی‌یەوە ،مایەی بەسەرا پەڕینەوەیەكی خێرا بێت ، ئەو نادیاری‌یەی ، جێگەی لێ‌دووانە ، (كۆن بێ یان نوێ) بە بڕوای من پەیوەندی بە دوو هۆی سەرەكی‌یەوە هەیە :

یەكەمیان : یاری كردنێكی بووكە سەماكەرانەو ناشیانە بە وشەو ڕیزكردنی ئەو ڕستانەی كە بەشێوەیەكی ئوتوماتیكی حەشیشە خۆرانەی (بێ‌گیان) لاپەڕەكان ڕەش ئەكەنەوەو لە هیستریایەكی دەربڕینا ئەكەونە بەر هەر نووكە قەڵەمێكی وا كە بێ‌پەروا سەر دەربێنن‌و لەو لاشەوە زمان لەخوێنەری زیرەك‌و نازیرەكیش دەركێشن ، ئەمەیان بەلای منەوە ، لە هەر سەردەم‌و هەر كاتێكا بێت ، ئەدەبی بێ ناوتری‌و بەڵكو یاری‌كردنە بە وشەو هیچی تر لەهەموو قۆناغی تاقی‌كردنەوە- یەكیشدا ، چەمەكانی ئەدەب ،

بڕوانە ل ٧

بۆستەی خوێنەران

● **كاك شكۆ پێنجوینی - پێنجوین :**

« ناوەرۆكی بە پێزودەوڵەمەندو قووڵ .. پێویستی‌ی بە ڕوخسارێكی‌هونەری‌ی وەك خۆی بە پێزو دەوڵەمەند هەیە .. » ، ئەمەڕاستیەكی ئەدەبیە .. دەمێكە ڕەخنەگرانی ئەدەب دانیان پیادا ناوە .. ، كە پارچە شیعرەكەی تۆمان خوێندەوە .دیمان ڕوخسارە هونەریەكەی لاوازیەكی ئاشكرای پێوەدیاربوو .. ، هیواداریین بلاونەكردنەوەی شیعرەكەت هاندەرێكی كاریگەر بێت بۆ هەوڵدانی باشتر .. چاوەڕێ‌ی بەرهەمەكانتین .

● **كاك شاسوار هەمەوەندی**

چیرۆكەكەت بە كەڵكی بلاوكردنەوە نەهات ..هەوڵدە زیاتر چیرۆك‌و ئەو لێكۆڵینەوانەی دەربارەی چیرۆك نوسراون بیانخوێنیتەوە چ بە زمانی كوردی‌و چ بە زمانی بێگانە بێت .. بۆ ئەوەی شارەزاییەكی باش لە پێویستیەكانی هونەری چیرۆك پەیدا بكەیت .

● **كاك لطیف حمدی خطاط - سلێمانی :**

بەڕاستی دڵسۆزانە بۆمەسەلەكە چووبوویت .. بەڵام لەبەرئەوەی هۆنراوەكەت زمانێكی شیعری‌ی نەبوو ، بۆیە نەمانتوانی بلاوی‌بكەینەوە‌ببورە .

● **كاك ئازاد جندیانی :**

شیعرەكەی ئەمجارەشت پەسند نەكرا .. چاوڕێین شتێكی باشترمان بۆ بنێریت.

● **كاك ظاهر ئەحمەدسەوز :**

لەبەرئەوەی نووسینەكەت هێرش ئەباتە سەر تێكۆشەرێكی كۆن بەبێ‌ئەوەی ناوی ببەیت‌جا چونكە نازانین هێرشەكەت تاچ ڕادەیەك ڕاستە یان ناڕاستە . بۆیە نەمانتوانی بلاوی‌بكەینەوە ، تكایە لەمەولاشتێكمان بۆ بنێریت كە چارەسەری مەسەلەیەكی گشتی بكات .

● **كاك عمر میرزارۆستەمی :**

نووسینێكی بۆ ناردوین لەژێر سەرناوی (بۆچی ئافرەتی هونەرمەندمان كەمە) ، تیایا ئەڵێ :

« تاكو ئێستاش زۆر كەس هەیە لەناو گەلەكەماندا بە چاوێكی مرۆڤانەوە سەیری ئافرەت ناكات ، ئینجا لەبەرئەوە زۆر لە ئافرەتانمان‌دەستی هونەریان هەیەو بەڵام لە ترسی تانەوتیری ئەم‌جۆرە كەسانە ناوێرن خۆیان دەرخەن » .

لەبەرئەوەی نووسینەكەگیانێكی مەوزوعیانەو زانستی‌ی پێوە دیار نەبوو .. نەمان‌توانی بلاوی‌بكەینەوە .. داوای لێ‌بوردن ئەكەین .

ئەنتۆن چیخۆف

ئەسەدوڵڵا بایز

پاش كوشتنی ئەسكەندەری دووەم لەساڵی ١٨٨١و‌دۆڕاندنی پارتی (ئیرادەی گەل) ، سەرەتای تەمبەڵی‌وكۆنەپەرستی لەروسیا سەری‌هەڵدا .. قەیسەری نوێ ئەسكەندەری سێ‌یەم كەپیاوێكی‌زەین‌كوێرو كۆڵەوار بوو تەختی‌میر نشینی وەرگرت ، بەیارمەتی چەند كۆنەپەرستێك‌دەسەڵاتی حوكمی بەرێوەدەبردو دەیویست بەزۆر ئەم دەسەڵاتە بەسەر گەلدا بسەپێنی.. بۆیە بۆ نارەزایی دەنگی گەل هێزی سەربازی بەكار دەهێنا .. سنوری خوێندن تەسك كرایەوە .. نەتەوەكان‌زیاتر دەچەوسێنرانەوە .. ژیان بۆچینی ناوەندی‌وخوارەوە یەكجار ناخۆش بوو، چونكە سەربەستی لەزلكاوێكی پیسا خنكێنراوە بوو .

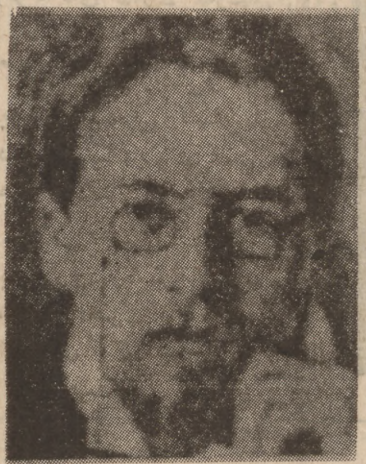

بێ‌گومان ئەدەبی ئەوكاتەش ڕەنگ‌دانەوەی واقعی سەردەمی خۆی‌بووە .. ئەمەش بەئاشكرابەرچاومان دەكەوێت ئەگەر سەیری بەرهەمەكانی سیمون نادسون (١٨٦٢ -١٨٨٧)و جارشن (١٨٥٥ - ١٨٨٨)ی‌چیرۆك نوس بكەین كە ئەم واقیعە نالەبارە بۆتە هۆی‌خۆكوشتنی وە دەتوانین وێنەی جارشن لە (نوبەی)ی‌چیخوف بەدی‌بكەین ئەنتون چیخوف لەساڵی ١٨٦٠ لە(تاجانروج) لەسەر زەریای ئازوف هاتوتە دنیاوە ..چونكە كوڕی خاوەن دوكانێكی بچكۆلەو برازای بەندەیەكی زەوی بووە بۆیە دەبوایە لەخەباتێكی سەختا بژیت‌بۆچارەسەركردنی ئەم ژیانە ناهەموارە .. لەتەمەنی (٢٠)ساڵی‌دا بووە بەقوتابیەكی پزیشكی‌و (وێنەی كاریكاتوری) بلاوكردۆتەوە بۆمەبەستی پارە كۆكردنەوە ، بەڵام پاش‌ماوەیەكی كەم نووسین بووە بەكاری سەرەكی‌و لەشەهادەی دبلۆمی پزیشكی گواستۆتەوە بۆ ئەدەب .. پێش‌ئەوەی تەمەنی بگانە ٣٠ ساڵ لەریزی یەكەمی چیرۆك‌نووسەكان دەژمارداو لەكۆتایی چەرخی (١٩) لەشانۆگەری‌هونەری مۆسكۆدا بەشانۆگەرێكی چاونەترس‌وپێش كەوتوو ناوبانگی دەركرد ..

جارێكیان (ئەندریەباربیوس)ی نووسەری فەرەنسی لە (فالنتین كاتایف)ی‌نووسەری روس دەپرسێت : رات بەرانبەر نووسەرەكانی فەرەنسا چی‌یە ؟ فالنتین لەوەڵامدا ناوی هەندێك نووسەرانی بەرزی فەرەنسابی بۆدێنێ لەوانە (موباسان) .باربیوس لەم وەڵامەدا بەسەریا دەقیژێنی‌و پێی دەڵێت : گاڵتەدەكەی ..! تۆ روسیت‌و نووسەرێكی بەرزتان هەیە بەهەموو عەبقەریەتێك لەگەڵ نووسەرانی تر بەراورد ناكرێت.. ئەمەش (ئەنتون چیخوف)ە كە بەموباسانی روسیا دەژمێردرێت .

(لینین)یش یەكێك بووە‌لەخوێندەوارانی بەرهەمەكانی چیخوف لەكاتی لاوێتی‌داچیرۆكی (ژووری ژمارە ٦)ی خوێندوتەوەو دەربارەی ئەم‌چیرۆكە دەڵێت :

(دوێنێ ئێوارە چیرۆكی‌ژووری ژمارە (٦)ی تشیحوفم خوێندەوە یەكسەر هەستم‌بەمەترسیەك كردو نەم نوانی لەژوورەكەم بمێنمەوەو چوومەدەرەوە چونكە وامزانی منیش یەكێكم لەگیراوەكانی ژووری‌ژمارە (٦) .

هەروەها جارێكیان لە(ماياكوفسكيان) پرسی : كام نووسەری روسیت‌لەهەموان زیاتر بەدڵە ..؟ لەوەڵامدا یەكسەر وتی (تشیخوف) .

تشیخوف باوەڕی وابووەوری ئەو تەنیا مێژونوسێكی كۆمەڵایەتیە بۆیە دەڵێت (چینەكانی داهاتوو لە تشیخوف‌و كورولنكوو تیكۆنوف ناپرسنەوە ، بەڵام (هەشتاهەمین كتێب)بەئاسمانی بۆخۆیان دەكێشێت) هەروەها لەنامەیەكیدا بۆ(بلیشیف) دەڵێت :

پیرۆزترین شت لام مرۆڤە .چونكە خاوەنی لەش‌و تەندروستی‌و عەقل‌و بەهرەو‌ئیلهام‌و خۆشەویستی‌یە) . تشیخوف گەیشتۆتە پلەیەكی بەرز لەتێكەڵ كردنی پەخشانی هونەری تەسویری‌و رۆماندا.. كەتا ئەوكاتەش بە چاكی یەكی نەگرتبوو .. وەئەم كارەش بە یەكێك لەكارە بەنرخەكانی تشیخوف دەژمێردرێت‌و بەلای (لیو تولستوی)یەوە تەنیا تشیخوف‌توانیویەتی تارادەیەكی زۆر پەخشانی روسی پێش‌بخات‌بۆیە پێی دەڵێت (پۆشكینی پەخشانی رووسی) ئەم‌نووسەرە زۆر باش لەباری هەموو چینەكانی میللەتی روسیا شارەزابووەو پاڵەوانی نووسینەكانیشی لە هەموو‌چینەكان بووە .. لەكرێكارو جوتیار تادەگاتە پیاوەگەورەكان- بۆ نموونە لەچیرۆكەكانیدا! وەزعی موچەخۆرە نالەبارەكان‌زۆر بەروونی دیاردەكەوێت .. هەروەها بازرگانە چاومۆنەكان‌و ئەفسەرە نەزانەكان .. بەڵام پاڵەوانی سەرەكی مرۆڤی‌رەش‌ورووت‌و چینی ناوەندی بووە .. كە لەهەموو جۆرەوەسفێكی گەورەكان دوورن.. پاڵەوانی چیرۆكەكانی ئەومرۆڤانەن كە لەزلكاوا دەژین‌و هەوڵ‌و كۆششیان چارەسەركردنی ئەم ژیانەیە .. دوور لەپیاوە گەورەكان كەسنوری بیركردنەوەیان تەسكەو ئەگەر لەیاری قومارا دۆڕاندیان نەواتوند دەست بەمێزەكەدا دەدەن .. خۆ ئەگەر مەدالیایەكیشیان‌وەرگرت ئەوا رۆژەكە باڕانیش بێ بەبێ پاڵتۆ لەبازارادەسوڕێنەوەو سینگ دەردەپەڕێن .. بەڵێ ناوەرۆكی چیرۆكەكانی تشیخوف تاساڵی ١٨٩٦وگەلێكیش پاش ئەم مێژووە بۆ خستنەرووی خوورەوشتی گەل‌بوو ئەویش بەزۆری لەنێوەی پێكەنیندا .. تاساڵانی ١٨٩٠ زیاتر بایەخی بەلایەنە سلبیە روخێنەرەكان دەداوشان‌بەشانی پێكەنین دەیخستە روو .. بەڵام بەزۆری خوورەوشتی چینەكانی سەرەوەی

چینی رەش‌و رووتەكانی دەگرتەوە كەوەك فلیمێكی سینەمائی زنجیرەی ژیانی رۆژانەی دەخستنە روو كە بریتی بوو لەتەمبەڵی‌و دوودڵی‌و دیاری‌نەكردنی رێگای ژیان ..

چیرۆكی (غەمباری) كە لە چیرۆكە باشەكانی تشیخوف دەژمێردرێت .. پاڵەوانەكەی ماموستایەكەو لەكۆتایی ژیاندا دان بەناتەواویەكانی ژیان دێنێت كە تائێستاش فێری چارەسەركردنی گیروگرفتی ژیان نەبووە ..

تشیخۆف ماوەیەك لەژیانی‌دا باوەڕێكی تەواوی بەخووڕەوشتی تولستوی هەبووەو بەرپەرچی بەكار هێنانی هێزبوو بۆچارە سەركردنی گیروگرفتەكان بەڵام لەساڵی ١٩٨٠ چووە دورگەی (سخالین)و لەوێوە ئەم باوەڕەی پێشوی دەربارەی شەڕو بەكارهێنانی هێز گۆڕی .. وە بەرپەرچی چیرۆكی تولستوی دەداتەوەو دەڵێ: (وا بلاوە كە ئادەمیزاد پێویستی بەبستێك زەوی‌یە.. ئەویش شوێنی ناشتنیەتی .. بەڵام من دەڵێم مرۆڤ پێویستی بە هەموو جیهانە) . لە باری سیاسیشەوە سەربەهیچ رێكخراوو پارتێك نەبووە كەچی لەدەوری حوكمی قەیسەری‌دا كە بڕیاری دەركردنی گۆرگی لەئەكادیمیەی روسی درا تشیخوفیش ئەندامێتی ئەو ئەكادیمیە بور وازی هێناو هەموو جارێكیش ئەمەی دووبارە دەكردەوە (ئەوەی هیچ ئاواتێكی نەبێت نابێت بەنووسەر) .

هەرچۆنێ بێ پیاوە گەورەكان مەلبەندی سەرەكی نووسینەكانی تشیخوف بوون، بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنێ كەبایەخی بەجوتیارەكان نەداوە .. بەڵكو چیرۆكێكی هەیە بەناوی (جوتیارەكان)وە

گەلێك لەبەرهەمەكانی تشیخوف گۆشەگیری‌و رەش بینی لێ‌بەدی دەكرێت بەڵام رەخنەگرەكان لەم بارەیەوە دەڵێن (گۆشەگیری‌و رەش‌بینی لەبەرهەمەكانی تشیخوفدا دەگەڕێتەوە بۆباری ناهەمواری ئەوكاتەی دەسەڵاتی ئەسكەندەری سێ‌یەم‌و بەرهەمەكانی رەنگ‌دانەوەی واقیعی سەردەمی خۆیەتی) .

بڕوانە ل -٧-

Institut kurde de Paris

ژماره (١٦٧) ١٨ـ٥ـ١٩٧٣

وڵات لە هەفتەیەکدا

هاوکاری

چەند پرۆژەیەکی نوێ لە دهۆك

وەزارەتی «اشغال و سکن» چەند پرۆژەیەکی ئاوەدان کردنەوە لە پاریزگای دهۆك جێبەجێ ئەکات کە لە بەرنامەی بەرهەمهێنانا هەیە .

لەو پرۆژانەی جێبەجێ ئەکرێن بنیاتنانی دایەرەی پێوانی ئاوو هەوا (الانواء الجویە)یە کە ٧ هەزارو ٥٠٠ دیناری تێ ئەچێت ، لەگەڵ دروستکردنی خانویك لە سەرسەنگ و بنیات نانی دادگایەك و خەستەخانەیەکی گشتی نوێ لە دهۆك کە ١٥٠ هەزار دیناریان تێ ئەچێت .

هەروەها ١٥ هەزار دیناریشی بۆ فراوانکردنی خەستەخانە کۆنەکەی دهۆك تەرخان کردوە . وە بەتەماشە موختەبەرێکی گشتی تەندروستی و قوتابخانەیەکی ئامادەیی کشتوکاڵ لە دهۆك بنیات بنێت کە ٢٠٠ هەزار دیناری تێ ئەچێت .

هەروەها وەزارەتی ناوبراو بڕیاری داوە ئوتێلێك لە ناو شاری دهۆك بنیات بنێت، کە نزیکەی ١٣٠ هەزار دیناری تێ ئەچێت .

ملیۆنێك و ٤٦ هەزار دیناری تر بۆ پرۆژەکانی کوردستان

دەزگای ئاوەدان کردنەوەی ژوورو ملیۆنێك و ٤٦ هەزار دیناری تەرخان کردووە بۆ بنیاتنانی چەند پرۆژەیەك وە بۆ کردنەوەی ڕێگاوبان لە ناوچەکانی کوردستانا .

لە پرۆژەکانا ٤٥ خانو بۆ گەشت و گوزار بنیات ئەنرێت لە هاوینەهەواری صلاح الدین کە ١٣٥ هەزار دیناری تێ ئەچێت ، لەگەڵ بنیاتنانی چەند خانویەك لە ئەسکی کەلەك کە ٥ هەزار دیناری تێ ئەچێت ٠٠ هەروەها نزیکەی ١٠٠ هەزار دیناریش تەرخان کراوە بۆ قیرتاو کردنی ڕێگای شەقلاوە ـ هیران ، ئەمە جگە لە تەرخان کردنی ٢٥ هەزار دینار بۆ بنیاتنانی خەستەخانەیەکی بەیتاڵی و ٢٠٠ هەزار دیناری تر بۆ بنیاتنانی (هۆڵ و بهو) یەکی گەورە لە ناو شاری هەولێر .

هەروەها دەزگای ناوبراو ٤٠ هەزار دیناری تەرخان کردوە بۆ بنیاتنانی دوو قوتابخانەی ناوەندی لە عوینە و مەلاقەرە لەگەڵ ٨٠ هەزارو ٨٩٨ دینار بۆ بنیاتنانی ئوتێلێکی گەشت و گوزار لە ئاڕادن و ٢٩٤ هەزار دینار بۆ بنیاتنانی ئوتێلێکی گەشت و گوزاری تر لە ناوچەی حاجی ئومەران ٣٥ هەزار دینار بۆ ئوتێلێکی گەشت و گوزار لە قەزای ئامێدی و ٢٠ هەزار دینار بۆ بنیاتنانی دایەرەو مەخزەن و چەند خانویەك بۆ بەڕێوەبەرایەتی اعاشەی دهۆك .

ئا٠د٠ع

خانوو بۆ زەرەرمەندانی کوردستان

وەزارەتی کاروباری ژوورو بڕیاری داوە ٨٨٧٩ خانو بۆ زەرەرمەندەکانی ڕووداوەکەی کوردستان بنیات بنێت کە لە بەرنامەی بەرهەمهێنانی ساڵی ٩٧٣ـ٩٧٤ دا هەیەو نزیکەی ٣ ملیۆن دیناری تێ ئەچێت لەوانە ٢١٦٢ خانو لە پاریزگای دهۆك و ١٣١٤ خانوو لە پاریزگای هەولێرو ١٥٣٦ خانو لە پاریزگای سلێمانی و ١٣٢٠ خانو لە پاریزگای کەرکوك و ٥٦٤ خانو لە قەزای خانەقین و ١٠٠١ خانوش لە ناوچە جیاجیاکانی تر دروست ئەکرێن .

ئا٠د٠ع

خانوو بۆ پەککەوتەکان

وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی بە نوسراوێك ئاگاداری پاریزگاکانی دهۆك و سلێمانی کردوە بۆ ئەوەی لە هەریەك لەو پاریزگایانە خانوێك بۆ حەوانەوەی پەککەوتەو بێ چارەکان دروست بکەن کە هەر خانوەی نزیکەی ١٧ هەزار دیناری تێ ئەچێت .

خەستەخانە لە دهۆك و یەکێك لە زاخۆ

وەزارەتی تەندروستی لە بەرنامەی بەرهەمهێنانی ئەمساڵدا ٢٠ هەزار دیناری بۆ فراوان کردنی خەستەخانەی دهۆك تەرخان کردوە ، و ٢٥ هەزار دیناری بۆ فراوان کردنی خەستەخانەی زاخۆ ، وە ٢٥ هەزار دیناری بۆ دروستکردنی موختەبەرێکی تەندروستی گشتی لە دهۆك و ١٥٥ هەزار دینار بۆ بنیاتنانی خەستەخانەیەکی گشتی لە دهۆك و ١٥٥ هەزار دینار بۆ بنیاتنانی خەستەخانەیەکی تری بۆ بەشی سنگ لە پاریزگاکە تەرخان کردوە .

هەروەها ٦ هەزار دیناری تری بۆ بنیات نانی مەڵبەندێك بۆ بەشێکی تەندروستی لە ناوچەی فیشخابور لە سەر سنوری عیراق ـ تورکیا تەرخان کردوە .

مەڵبەندی پیشەفێر کردن

وەزارەتی پەروەردە بڕیاری داوە مەڵبەندی پیشە فێر کردن لە شاری سلێمانی و حلەبچەو باقوبە بکاتەوە ، بۆ ئەوەی لەوشارانەدا کارو بێ ئیشەکان کارێك بدۆزێتەوە فێری ئەو پیشانە بکرێن کە لە شارەکانا بوون و ڕەواجیان هەیە .

مەکتەبی ئیش و کار دۆزینەوە بۆ کرێکاران ئەماوەی ٣ مانگی ڕابوردوا کاری بۆ ٤٦٠٧ کرێکاری بێ ئیش دۆزیوەتەوە کە پێشتر ناوی خۆیان لە لیستەی بێ ئیشانا نووسیوە .

لێ پرسراوێك لە دەزگای ناوبردا وتویەتی لە ماوەی ساڵی پارا زیاتر لە (١٥) هەزار کرێکاری بێ ئیش کاریان بۆ دۆزرابووەوە .

دکتور علی غالب العانی

بڕیاردراوە دکتور علی غالب العانی بەڕێوەبەری پێشووی دیوانی وەزارەتی ڕاگەیاندن ببێت بە بەڕێوەبەری گشتی هاوینەهەوارو گەشتوگوزارەکان .

گۆشەی تەندروستی

ـ ـ دکتۆر نەوزاد ـ

● بەلهارزیا ●

ـ پاشماوەی ژمارەی پێشو ـ

● لە ژمارەی پێشودا باسی ئەوەمان کرد نەخۆشی بەلهارزیا چۆن پەیدا ئەبێ و چۆنیش دەست نیشان ئەکرێت .

● پاش ئەوەی هێلکەکانی کرمی بەلهارزیا لەگەڵ میزدا دەرئەچێت لەناو گۆمو زەلکاوەکاندا هەڵدێت ، ئەبێ بە کرمێکی پچوکی تایبەتی کە لە برین و قلیشی دەست و پێیەوە ئەچێتە لەشەوەو بە ڕێگەی خوێنەوە ئەچێتە ناو بۆریەکانی خوێنی دەورو پشتی میزەڵدانەوە لەوێدا ئەبێتە کرمێکی تەواو وە دەست ئەکات بە هێلکە کردن و جارێکی تر دەورەکەی دوبارە ئەبێتەوە .

● چارەکردنی :

پاش دەست نیشان کردنی نەخۆشی یەکە بەهۆی دەرزیەکی تایبەتی یەوە کە پێی ئەوترێ (فوئادین) چارەسەر ئەکرێت وە پێویستە بە ئاگاداری پزیشك بەکار بهێنرێت .

● ئەگەر نەخۆشی یەکە بە زوویی چارەسەر نەکرێت لەوانەیە ببێتە هۆی هەو کردنی میزەڵدان و گورچیلە یان ئەو بۆریانەی گورچیلەی بە میزەڵدانەوە بەستوە .

● خۆپاراستن :

لە هەمو شتێك گرنگتر پڕکردنەوەی هەمو گۆم و زەلکاوەکانە بەتایبەتی ئەو ناوچانەی کە نەخۆشی بەلهارزیایان تێدایە وە سەرگرتنی زێرابەکان و مەلە نەکردن لەو شوێنانەدا کە ئاویان پیس و نەسوڕانەوە بەپێی پەتی وە جیاکردنەوەی ئەو کەسانەی تووشی ئەم نەخۆشی یە هاتون .

ئەم هەفتەیە لە مێژوودا

نەریمان

ئەم هەفتەیەمان کە ڕۆژانی ١٩ی مایس تا ٢٥ی ئەگرێتەوەو ڕێکەوتی ٢٩ی بانەمەڕ تا ٤ی جۆزەردانی کوردییە ئەم ڕوودواوە گرنگانەی تیادا قەوماوە :

ڕوودواوی کوردی :

لە ٢٠ی مایسی ١٩١٩دا مەحمود خانی دزلی لەگەڵ سێسەد چەکدار بۆ یارمەتی حوکمرانی شێخ مەحمود گەیشتنە سلیمانی .

لە ٢٣ی مایسی ١٩١٩دا سوپای بەریتانیا دوای لە شێخ مەحمود کرد لە ماوەی چڵ و هەشت سەعاتدا لە کەرکوك خۆی بداتە دەستەوە .

لە ٢٤ی مایسی ١٩٦٢دا تێکۆشەر مەلا ڕەسولی گوروز شەهید کرا .

لە ٢٤ی مایسی ١٩٧٠دا شارەوانی هەولێر یەکەم ژمارەی گۆڤاری (هەولێر)ی بە کوردی و عەرەبی بڵاوکردەوە .

ڕوودواوی عیراقی و عەرەبی :

لە ١٩ی مایسی ١٩٤٥دا شارانی شام و بەیروت دژی فەرەنسای داگیرکەر مانیان گرت .

لە ٢١ی مایسی ١٩٧٠دا لە عێراق ئەنجومەنێکی بەرزی کشتوکاڵ لە وەزارەتی چاك کردنی کشتوکاڵ دامەزرا .

لە ٢٢ی مایسی ١٩٤٨دا دەوڵەتانی عەرەب یەکەم ئاگربەستیان لەگەڵ ئیسرائیل قبوول کرد .

لە ٢٥ی مایسی ١٩٦٩دا بە کودیتایەك فەرمانڕەوایی عبود لە سوودان پووچ کرا .

ڕوودواوی گیتی :

لە ١٩ی مایسی ١٨٩٠دا ڕۆژی لە دایك بوونی (هۆشی مین)ی پێشەوای گەلی ڤێتنامە .

لە ٢٠ی مایسی ١٩٦٤دا بەهۆی فوتبۆلێنێك نێوان تیپی (پیرۆ)و (ئەرجەنتین) شەڕێکی لێ ڕوودا لە ئەنجامدا ٥٠٠ کەس کوژران .

لە ٢٢ی مایسی ١٨٨٥دا نووسەرو شاعیری فەرەنسایی فکتۆر هۆگۆ کۆچی دوایی کرد .

لە ٢٤ی مایسی ١٨٨٤دا مۆرس لە ئەمەریکا بێ تەلی دروست کرد .

لە ٢٥ی مایسی ١٨١٠دا پاش شۆڕشێکی بەردەوام ئەرجەنتین سەربەخۆیی وەرگرت .

شەقامەکانی کوردستان قیرتاو ئەکرێن

دەزگای ئاوەدان کردنەوەی ژوورو بڕیاری داوە ٥٢ هەزارو ٥٥٠ دینار بۆ قیرتاو کردن و دروستکردنی زێراب لە ناوشارەکانی هەولێرو کۆیەو مەخمور تەرخان بکرێت .

وە ١٠ هەزار دیناری تری بۆ قیرتاو کردنی شەقامەکانی ناوشاری ئامێدی تەرخان کردووە دەزگای ناوبراو ٥ هەزاریش بەشێوەی (المنحة) ئەدات بە بەڕێوەبەرایەتی شارەوانی (الریاض) تاکو شەقامەکانی شارەکەی پێ قیرتاو بکەن .

هەروەها دەزگاکە بڕیاری داوە کە دەست بکرێت بە جێبەجێ کردنی پرۆژەی قیرتاو کردنی شەقامەکانی ناوشاری ئەتروش لە پاریزگای نەینەوا کە ٥ هەزار دیناری تێ ئەچێت .

١٨ کرێکاری تر موچەی تەقاویتی وەرئەگرن

وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی بەپێی ژمارە ٣٩ی ساڵی ٩٧١ی یاسای تەقاویتی و (ضمان) ی کۆمەڵایەتی ڕازی بوە موچەی تەقاویتی بۆ ١٨ کرێکاری تر ببڕێتەوە .

بەرەوپێش بردنی کشت وکاڵ لە کوردستانا

عبدالله بەرزنجی

زۆر لە کۆنەوە کوردستان ناوبانگی دەرکردوە کە عەمارێکی گەنم و جۆی عراقە ، وە هەمیشە لە بەرهەم هێنانی دانەوێڵەدا سەرچاوەی ژیانی ئابوری عراق بووە . کەواتە دانیشتوانی کوردستان بەزۆری لەڕووی پیشەوە جوتیارن ، وە زۆرجار لەبەر زروفی ئاو هەواو کەم بونی باران بەرهەمی کوردستان کەمو زۆری کردووە ساڵ هەیە بەرهەمی جوتیاران باشەو ساڵی واهەیە ئەبێ بە نەهات و قات و قڕی و ناخۆشی ، شوێنە گەورەکانی ئەم بەرهەمە بە نرخەش دەشتی موسڵ و قەراچو کەندیناوە لە هەولێر دەشتەکانی تاوغ و کفری لە کەرکوکە ، بەشێوەیەکی تر ئەتوانین بڵێین بەناوبانگترین جێگای بەرهەمهێنانی دەغڵ ودانن بەڵام بەشی زۆری ئەم جێگایانە چاویان لە بارانە .

کەواتە بۆ ئەوەی عێراق بنچینەیەکی گەورەی ئابوری کشت و کاڵی دابمەزرێنێ و ببێ بەخاوەنی دانەوێڵەیەکی زۆر کە پێویستی ناوخۆ جێبەجێ بکات و بەشێکی زۆریشی لێ بفرۆشێت بە پارەی گران بەهە (العملە الصعبە) ئەبێ نەخشەیەکی ڕێك و پێك و زانستیانە دابنێت کە ببێتە شۆڕشێك لە مەیانی کشت و کاڵیدا وە بۆ ئەمەش ئەبێ میری پرۆژەی بەراوکردنی زۆر بەی زۆری ئەو ناوچانە جێبەجێ بکات هەروەها ئەو کەرەسانەی کە بەرهەمی کشت و کاڵیان لێ پێش ئەخری لەناو جوتیارانا بڵاو بکرێتەوە لە ناوچەکەدا ، وە یارمەتی جوتیاران و ڕێکخراوو کۆمەڵی جوتیاران بدرێت و ڕێك بخرێن و جوتیاران لە ڕێگەی کۆمەڵە هەرەوەزکاریەکانیانەوە سلفەو تووو دەرمانی باشیان بدرێتی و کەرەسە کۆنەکانیان بەهی تازە بۆ بگۆڕن و بەم پێیە قوناخێکی تازەی کشت و کاڵ دێتە کایەوە . وەکو تمان نەخشەیەکی ڕێکو پێکی عیلمی و کادیری پیشەی کشت و کاڵی پەروەردە کردن دەورێکی کاری گەریان ئەبێت لە بەرەوپێشەوە بردنی بەرهەمی کشت و کاڵی وڵات و ژیانی لادێ و جوتیاران بەرەوپێش ئەگورن بەجۆرێك ببێت بە بنچینە بۆ نەهێشتنی جیاوازی نێوان شارو لادێ لەدوارۆژدا جگە لەوەی پەیوەندی یەکی توندو تۆڵ و برایانە لە نێوان جوتیارانی لادێ و کرێکارانی شاردا دائەمەزرێت و خەباتیان بەهێزترو بەرهەمیان چاکترو ژیان و گوزەرانیان خۆشتر ئەبێت .

لاپەرە ل ـ٤ـ

لەبیرەوەی کۆچی دوایی شێخ لەتیفی حفیددا :

ـ مجید نەدیم ـ

چەند سەرنجێك دەربارەی : بنەماڵەی شێخ لەتیفی حەفید

خوێندنەوەی دێری لاپەڕەکانی مێژووی ئەم بنەماڵەیە ٠٠ گفت و گۆیەکە لەگەڵ مێشکە نەلەرزیوەکان و هەستە ڕونەکان و گیانی خۆبەختکەرانی ڕاستی ٠٠ هەروەك بابانەکان لەگەڵ کاروانی گەلی کوردو سلێمانیدا تەمەنێکیان بردۆتە سەر ٠٠ وەیان چۆن سمکۆ و شێخ عبیداللە شەمدینان محمد پاشای ڕەواندزی و اسماعیل خانی سمکۆ و شێخ سعیدی پیران و مەهاباد و بەرزان ئەستێرەیەکن وەرشەدار لە ئاسمانی دنیای ڕاپەڕینی گەلی کورددا ٠٠ وە یان مەولەوی و نالی و ئەحمەدی خانی و مەلای جزیری و سید یاقوو حاجی قادری کۆیی لە باخچەی تەڕو جوانی ئەدەبدا ٠٠ سەرومڕ بەستەی خۆشی هەمەچەشنەیان وتوە ٠٠ ئەم بنەماڵەیەش تا ئەمڕۆ بەشێکی باشیان لە لاپەڕانە داگیرکردوە کە هەمیشە وشەکانیان ڕوناك و جێگای شانازین . ئەمە بێجگە لە خزمەتی ئایینی ئیسلام کە پایەو پلەیەکی بەرزیان بووەو ناسراون لە زۆر لاو دوور نەڕۆین ئەگەر لاپەڕەی ژیانی (شێخ مارفی نۆدێ)ی هاو چەرخی (مولانا خالد) هەڵبدەینەوە ئەوەمان ئەکەوێتە بەرچاو کە ئەم پیاوە جگە لەوەی هەمیشە خەریکی خوا پەرستی بوە قەڵەمی شێخ محمدی گەورەی باپیریشی گرتۆتە دەست و خەریکی نووسینی ئەدەب و ئاین بوە ٠٠ بۆ ڕوناك کردنەوەی شەوی ئەو سەردەمەی ژیان . هەروەها یەکەم کەس .و کە (معهد)ێکی دامەزراندو بنر لە ٣٠٠ قوتابی تێدا هەبوو لە مزگەوتی گەورەی ئێستا وەك ئەو معهدەی کە ئێستا لە مزگەوتی ناو براوادا هەیە ٠٠ ئەمە بێ ئەو کۆمەڵە هەڵبەستە سوود بەخشەی بۆ (حاجی کاك احمدی شێخ)ی کوڕی داناوە بەناوی (احمدی)یەوە کە تارادە یەکی زۆر زیندو کردنەوەی زمانی کوردی و خزمەتێکی گەورەیە بۆ فێربوونی زمانی عەرەبی ٠٠ دوابەدوای ئەو حاجی کاك احمدی شێخ ئەم قەڵەمەی گرت بەدەستەوە بەڵام بەداخەوە لە بوردومانی سلێمانی و پشکنینی نوسراوە زۆری شتەکانی براو فەوتا تەنیا ئەوەی کە ماوەو هەر لە مزگەوتی گەورەیە قوتابیەکانی (معهد) دەرسی لەسەر ئەخوێنن دوابە دوای ئەمانیش شێخ سعیدی کوڕەزای کاك احمدو باوکی شێخ محمودی نەمر ئەم قەڵەمەی گرت بەدەستیەوە .

مردنە بێ تۆ ژیانم زیللە بێ تۆ عیززەتم
دەردە خۆراکم بەبێ تۆ ژەهری

مارە شەرپەتم

تا ئەو کاتەی لە موسڵ ساڵی ١٩٠٦ لەگەڵ خزم و دۆستەکانیدا شەهید کران و تەنیا شێخ محمود کە منداڵ بوو لە ناویانا دەرچوو هەروەها شێخ محمودیش ئەم قەڵەمەی فەرامۆش نەکردو لە گەرمەی شەڕدا ئەم هەڵبەستەی پێ هۆنیوەتەوە :

لوتفی شیرینی نەکرد خوسرەو لەگەڵ فەرهادی کرد
بۆیە کەوتە داوی شیرین تامی شیرینی نەکرد

شێخ لەتیفیش هێشتا باوکی لە ژیاندا بو کە دەستی دایە ئەو قەڵەمەو لە بەندیخانەی ناصریە لە ساڵی ١٩٥١دا هەستی خۆی لەم شیعرەدا دەربڕی :

وەتەن ڕوحی سەرو ماڵم لە ڕێتا قۆچی قوربانە
بەیادی ڕۆژی ڕوناکی لە تاریکی سزاخانە

بەڵی چۆن ئەم بنەماڵەیە خزمەت گوزاری ئاین و دۆستی هەمیشەیی قەڵەم بون و دەستیشیان داوەتە چەك بۆ ئازادی و بەختیاری گەل و وڵاتەکەیان ، ئەمیش سەرەتای لە شێخ محمودی قارەمانەوە دەست پێ ئەکات تادوا هەناسەی شێخ لەتیفی کوڕی ٠٠

شێخ لەتیف ساڵی ١٩١٧ لە شاری سلێمانی لەدایك بووە هەر بە ساوایی دەربەدەری دێهات و ئەم بەرو ئەوبەری وڵاتان بوە ٠٠ تەمەنی گەنجی بریتی بوو لە پێك هێنانی کۆمەڵ و پەیوەندی کردن لەگەڵ ناسراوە سیاسیەکانی ئەو سەردەمەی عێراق و دەرەوەدا ٠٠ دوای ساڵی ١٩٣٠ توانی کۆمەڵێك دروست بکات بەناوی (کۆمەڵی برایەتی)یەوە خۆی بوو بە سەرۆکی و زۆر هەوڵیان لەگەڵدا داوە بچێتە حیزبی هیوای ئەو کاتەوە بەڵام نەچو تا دروست بوونی پارتی دیموکراتی کوردستان ساڵی ١٩٤٦ کە کرا بە جێگری سەرۆك دوای ئەوەیش هەر لە پێشەوەی بزوتنەوەی کوردایەتیدا بوە تا برژانگەکانی نیك ناوە . شێخ لەتیف لە هەموو شۆڕشەکانی کوردی پاش شۆڕشی شێخ محمودیش بەشدار بوەو تفەنگی هەڵگرتوەو لەگەڵ هاورێ دڵسۆزەکەیدا (محمود احمد ڕەواندزی) و لەگەڵ پێشمەرگە جەنگاوەرەکاند . هەروەها نۆشی دوی بەندیخانەو دورخستنەوە بوە بە تایبەتی لە ساڵانی ٩٥٠ و ١٩٥٥دا کە لەگەڵ محمود احمد ڕەواندزیدا گیرایەوە لە بەندیخانەی سلێمانی یەوە بەشەو ڕەوانەی بەندیخانەی بەسرە کرا .

شێخ لەتیف بێجگە لەم قەڵەم بێ گەردەی کە داوێتی بۆ گەل و وڵاتەکەی قەڵەمەکەشی هەر بە دەستەوە بوە ٠٠ ئەو شتانەی نوسیوە کە وەك گوڵەباخ بۆن خۆش و جوان بوە ٠٠ وەك خۆر تاریکی دڕێ ئەدەن ٠٠ گوڵەن ئاراستەی ناوچەوانی سەر دڵی دوژمنانی ڕوناکی و بەهەرو ئارام . ئەمەش بەرهەمە نوسینەکانێتی .

١ ـ چیرۆکێك بە ناوی (گیاکەڵەی کۆمەڵایەتی) یەوە ٠٠

٢ ـ دوو دیوانی شیعری هەمە جۆرە کە (٩٠) قصیدە زیاتر ئەبێ .

٣ ـ شۆڕشی شێخ محمود تا ساڵی ١٩٣٧ کە بەهۆی نەخۆشی ئەم دواییەو کۆچ کردنیەوە بۆی تەواو نەکرا .

٤ ـ وڵدی کاوە ٠٠ لە بەندیخانەی بەسرە نوسیوێتی .

لە سەرو ئەم هەمو شتەبە نرخ و بایەخدارانەوە هەمیشە ئەم بنەماڵەیە ٠٠ لە زەمانی کاك احمدی شێخەوە یارمەتدەری هەژاران بون ٠٠ هەمیشە دەرگایان لە سەر پشت بوەو پەنابون بۆ هەمو پەنابەرێکی ئازادیخوازو نیشتمان پەروەر .

سڵاو لە گیانی پاکی شێخ لەتیف حفیدو بەهەشتی بە جێگای بێ .

کورد و کوردستانە کۆن بناسە

ئازەر

نەریمان

بەپێی باوەڕی مەجوسیەکان پاشای ئاگرو هەتاو بوە ، وە بە پێی ئەم باوەڕە نۆهەمین ڕۆژی هەموو مانگێکی عەناوی ڕۆژی ئەم پاشایەو ئەبێت پیرۆز بێت و ڕیزی بگیرێت وەك (ئازەر) لە (ئاگر) یا ئاگر لە ئازەرەوە وەرگیرابێت سەرچاوەیان هەریەکە لەبەر ئەمەشە لە دێرزەمانەدا (ئاری یەکان) ئاگریان لەبەر ئازەری پاشا ئەپەرستو بەوەوە ناوبانگیان دەرکردبوو

ئادیابنە

لەو نووسینانەی کە مێژوو نووسەکانی یونان دەریان خستوە ئەو هەرێمەی کە ئێستا لە کوردستانی ئێراندا یەو کەرتوە تەخوارووی دەریاچەی (ورمیە)وە بە ـ ئادیابنە ـ ناویان بردوە . هەروەها هەمان مێژوونوسان ڕووباری (زاب ـ زێ)ی ئێستایان بە (ئادیان) ناو بردوە .

ئادیامان

شارێکی پچووکە لە کوردستانی تورکیاو بە ١٢٠ کیلومەترە کەوتۆتە ڕۆژئاوای خوارووی دیاربەکرەوە ، ئەم شارە بە ـ حوسنمەنسوور ـیش ناو ئەبرێت .

چەند قوتابخانەی تر لە پاریزگای هەولێر

بەڕێوەبەرایەتی ئاوەدان کردنەوەی ژوورو لە پاریزگای هەولێر دوو قوتابخانەی ناوەندی و یەکێکی سەرەتایی لە مێرگەسورو دیانەو شیروانە تەواوکردووە کە ٢٩ هەزار دیناریان تێچووە ، وە هەروەها بەڕێوەبەرایەتی ناوبراو دەستی کردووە بە بنیاتنانی قوتابخانەیەکی ئامادەیی وە قوتابخانەیەکی سەرەتایی لە ناوشاری هەولێر کە ئەوانیش ٢٩ هەزار دیناریان تێ ئەچێت .

کورتە هەواڵ

× وەکو زانراوە وەزارەتی شارەوانیەکان داوای لە بەڕێوەبەرایەتی ئاوو کارەبا کردوە کە بەپەلە ئاوو کارەبا بۆ خانوی هاوینەهەوارەکان لە سەرسەنگ و صلاح الدین ڕابکێشێت پێش ئەوەی وەرزی گەشتوگوزار دەست پێ بکات .

× حکومەتی سومال بایی ٥٠٠ هەزار جونەیهی ئیسترلینی خورما لە عیراق ئەکرێت . ئەمە جگە لەو ٥٠٠ تەن خورمایەی کە بازرگانێکی سومالی پێشتر لە عیراقی کریوە .

پاشماوەی : کۆنگرەی چوارەمی جوتیاران

دەست بەسەرا گرتن و دەرەبەگایەتی و کونەپەرستی و بورجوازی لادێ لە ڕەگ و ڕیشەوە هەڵبکێشرێ و لادێیەکی سوشیالیستی یانە بنیات بنێ .

دوا بە دوای کاك عزت الدوری وەزیری کشت و کاڵ و چارەسەرکردنی کشت و کاڵ کاك حسین جبر سەرۆکی یەکێتی گشتی کۆمەڵەی جوتیاران وتارێکی خوێندەوە تیایا باسی باری ژیان و گوزەرانی کردوە پێش شۆڕشی ١٧ی تەموزی ئنجا باسی ئەو دەسکەوت و گۆڕانە کۆمەڵایەتی و پێشکەوتن خوازانەی کردوە کە دوای ١٧ی تەموز لە لادێکانی وڵات و باری گوزەرانی جوتیارانا بەدی هاتوە .

کونگرەکە چوار ڕۆژ ئەخایەنێ و وەفدی ٣٨ وڵاتی دوستی تیا بەشدار ئەبێ .

ئا٠د٠ع

institutkurde paris

هاوكاری
بەرپەرەك ژزاراڤێ من
ژمارە (١٦٧) ١٨-٥-١٩٧٣

مە ئاخ نەفروتیە

علی نقشبندی

دانەبێژن عەرەبا عــەردێ خویێ فروتیە جوهیا ژ دلێ خـو ٠٠ و ئەڤرو یێ دکەنە هـەوار ٠٠ کو جوهیا عەردێ مــە داگیرکر ٠٠ گەلەك جارا مـە گوهلێت بیت لسەر ئەزمانێ هندەکا ئەوێت یادرست نـە زانن ئان وێ ڤەدگێرنەڤـە یا دوژمن دبێژن بو ئالوزکـرنا دلێ عەرەبو بوسولمانا ٠

ژ زار ئەزمانێ زانایەکی کو دژیت لدەڤەرا فەلەسـطینێ دبێژیت :

عەردێ فەلەسطینێ هــەمی دبیتە (٢٧) ملیون دونـــەم ژ ئاخێ ٠

لسالا (١٩٤٨)ێ دەمـێ لێکڤەکرنا عەردی دنابەینـــا عەرەبو جوهیادا ، کێمتــر ژ (٢) ملیون دونەما ددەســتێ جوهیادابو دگەل ێت دەســتێ هندەکێت دی دا ژبلی عەرەبا ٠ ئەڤە دبو سیچەك دەمـــا جڤاتا (حکومەتێت ئێکگرتی) هیئةالامم دگوت :

(مللەتەکێ بێ عـــەرد چاوادێ ئاخا هندەکـێت دی دەینێ) ٠

لسەر ڤێ گوتنـــێ ئاخـا فەلەسطینێ هاتە دابەشکرن ٠

چاوا جوهیا ئەڤ عـــەردە هەمی گەهاندەخـــو ؟ ژ ڕوژا ئنگلیزی ئەو جهـ هێـــلای و بــەردای !!

(٥٠٠) هزار دونەم ئاخـا میریێ بو لفەلەسطینێ سەرگێڕا وێ ئاخێ ددەستێ ئنگلیزیدابو ٠٠ بو جوهیا هێلا ، هندەك ژ خوڕایی ٠٠ و هندەك بپارەکـێ کێم ، بناڤێ کو عـــــەردێ ئاڤەدانییە ٠٠ نەیێ ئاڤاکـرنا خانیانە ٠

(٧٥) هزار دونەم ئنگلیـزی پێشکەشی (شرکــە الپوتاس) کرن بناڤێ دەستگرتنێ ئـــەو (شرکە) یا جوهیابو ٠

(١٨) هزار دونەم بدەسـت (شرکە الکهرباء) ڤەبـەردان ئەوژی ددەستێ جوهیا دابو ، بناڤێ خێر خازیێ بـــو وی مللەتی ٠

(٤٠٠) هزار دونەم ددەستێ هندەك عەرەبا دابو دژیـــن لدەرڤەی فەلەسطینێ و نــەد هاتنە ڤە بێیکجارێ ، ئـــەوان فروتە جوهیا لدەرڤە ٠ (٣٣-٣٩) هزار دونەما ئەو ژی لبن دەستێ هندەکا دابو لئەمریکای دژین و نەد هاتنە فەلەسطینێ ٠

(١٨) هزار دونەم دبـــن دەستێ (مندوب السامی) یێ ئنگلیز دابون ئەو ژی لســالا (١٩٢١)ێ فروتە جوهیا ٠

گەلەك عەردێ دی هەبـــو لفەلەسطینێ ددەستێ هنـــدەك ئەلمانادا دژین لوێری ژ حوکمێ ئوسمانیا وەرە ، نەخوشخانە و جهێت چێکرنا ماستی و پەنیرێ و ئاڤاهیێت بخودانکرنا مێشێت هنگڤینی و مەکتەب و بازاڕێت مەزن لسەر وی جهی هاتبونـە ئاڤاکرن ، ئەو ژی هاتە فروتن ٠٠ جوهیا کری ٠

هەر دهزرا جوهیادابو کـو بەر پێد خو فرەهـ کەن ، پـــارە ژی بــەرزحف ێت ددەستدا ٠

ئەو جهێت کەفتینە بـــن دەستێ جوهیا ، لوێری دەست بکار ئینانا شەڕێ(اقتصادی)کر نەهێلا تشتێ دەڤەرەکێ بـــو دەڤەرەکا دی بچیت ، ئـان ژ باژێرەکی ئێك متایێ خو ببەنـە باژێرەکێ دی بفروشـــیت لبازارەکێ دی پشتی هینـــگی (ضریبە) هاڤێتنە سەر دەخلو دکاکی و وێ ئاڤەدانیێ یا ژێت هێت ، خودانێ عەدانێ عەردی نەچارکر ، (متایێ) وی بچو نەچو ما ددەستا دا ، بـــازار تژیبو ٠٠ ما لسەرێك (ڕزی)

د دڤێت هەر (ضریبە)ی بدەت خودانێ ئاخێ عەردێ خو فروت دا خو فورتال کەت ژ قـــێ گرفتاریێ ، هوسا جوهیا عەرد دگەهاندە خو ، دا پارا دەتـە خودانێت ئاخێ پێشی کو نوف چینیێ بکەت دا درامەتێ وی ژێ کریت ، دا بشێت بژیت د بچیکێت وی نە مینەد برسی دا (ضریبە)ی ژ ســەرخو هەلینیت ، دەما جوهی بوینـە حکومەت لگەلەك جها کوتەکـی دکر و عەرد ژ جوتیـــارا وەردگرت بکوتەکی لبن هـــەر ناڤەکێبا ، لوی دەمی بێ وەکو جوهی چ بکەن دحەقێ بن و چیا دکەن یا بود مینیت ٠

دروستکرنا : ع ٠ن

دچیروکێت کورتو درێژدا ، لسەر پەردێت (سینەما) ئەم دخوینین و دبینین ، چاوا هندی ێت سور لسەر ئاخا خـــو دهێنە کوشتن لسەر دەستێت جەردەچیێت ئەمریکی ٠

هــــەر ژ ڕوژا پێنێت داگیرکەرا ژ ئەوروپـــــای دەرکەفتین بەرەو ئەمریکـــای چوین دا جهێ ژیارەکا خوشتر بخو پەیدابکەن ، ئەوان دەست بکوشتنا خودانێت جهیکـر و کولکێت وان سوتن و هورگـو ماندنە بسەرێك‌دا ، داکـــو بنیاتێ وان لویجهی نەهێلن و شوین و وارگەهێت وان تالان کەن ٠ هندیێت سور درێـــژ بەرەڤانییا ژ مانو ژیـــارو ڕەوشت و تیتالێت خوکـــری دژی داگیرکەرێت وێ ئاخـــێ یالسەر دژین ٠ (کـــازار) گزیرتەکە یێ بچیك نێزیـــکی (سان فرنسیسکو) بەرییـــا وێ گزیرتەی (٥) هکتـــارن ، هندیێت سور لوی گزیرتــەی دژین ژ مێژ وەرە ، ئەمریکای ئەو جهـ کربو جهێ (بدویـــر ئێخستنا مروڤێت ٠ دز ، ێت کوشتنێ دکەن لئەمریکای یـێ پانقا تالان‌دکەن)دا ئەمریــکا هنێرنە وێرێ وەکی بنـــەمالا (کابونی) ٠ (کـــازار) گزیرتەکێ بسەهمە بشـــەڤو ڕوژ تیمساحێت هارودژوار) ژێ بەرلێڤا ئاڤاوینە ، حـــەتـا سالا (١٩٦٨)ێ کەسێ نەدڤیا بچیتەوێرێ ، دەمێ ئەمریکای ڤیای بفروشیت کەسێ چوێـی نەدا ، لسالا (١٩٦٩)ێ ســـەد هندیێت سور ێت زبەردەست ێت زیرەکێت بجەرگ ژ پێـژ (٥٠) عێلاڤە خۆکرە ئێـــك و بسەر گزیرتــــەی دادا ، و داگیرکرەڤە چنکو لســـالا (١٨٦٨)ێ پەیمانەك ئەمریکای گرێدا دگەل سەروکێت هندیا کو ئەو گزیرتە بمینیت بو وان بەڵێ سال بو سالێ پشــــتی هینگێ ئەمریکای مایێ خو تێکر حەتا کریە یاخو ٠

لسالا (١٩٧١)ێ پشتی کو هندیا جهێ خو داگیرکــری بدوسالا ، نوبەدارێت بـــەر لێڤا ئاڤا وی گزیرتەی دەســت بدەرێخستنا هندیاکر ٠ دبێژن بابکالکێت هندیاێت هاتـین ژ (قاڕێ ئاسیایێ) درێـــکا دەراڤێ دانیمارکیدا ، ئـــەو ئاڤە یادکەڤیتە ژوریا قــارێ ئەوروپا نێـــزیکی (قــارێ ئەمریکای) ٠ د چاخێ (١٤)ێ یێ جیولوجی ، دەمێ بـــەرێ ئاف لێ تەسك دبو بـــەری (٤٠ - ٥٠) هزار ســـالا ، د وی دەمی دا (پر) ژ مروڤــا هاتنە دروستکرن دگرێـــدان بشەلیتا ئێك - ئێك حــــەتا دگەهشتنە دێمێ ڕەخـــێدی ، چنکو کویراتیا وێ ئاڤێ نـوی دەمی (٣٦) مێتربو ، حـــەتا دگەهیتە (ئەلەسکای) لئەمریکا

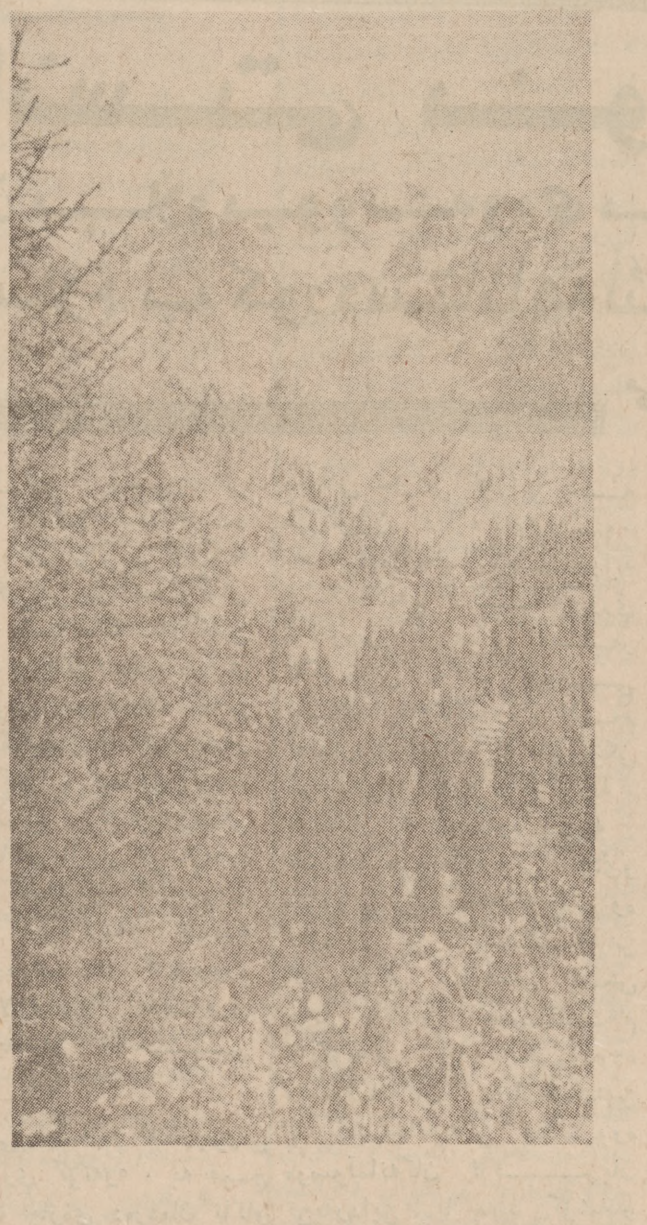

گزیرتی کازاری

ژوری ، و دبیت دەمێ پشینێ و ێرێ یادێمبیت ، و ئەو جهـ یێ بسەرێك ڤەبیت حەتا دگەهینە ناف جهێ ڕوسی ، ئان هنـــدی چوبنە وێرێ لچاخێ جەمەدێ یێ ئێکێ ، دبیت ژ ســـەرمادا وێرێ جەمەدبیت چنکی نێزیکی (قوطبی) یە ، هندی ێت سور بسەرو چاڤاڤە وەکی (جنسـێ زەرن) وەکی مەغول و چـین و یابانی ، ڕەنگێ وان وەکی سفری یە ، دبێژن یێ لبـەر ڕوژێ سوربوین ٠ پرچێ وان یێ ڕەشە چاڤێت وان دخولیکی ئەزمانێ وان ئێکەلە ژ یـێ ئەسکیمو و ژ یێ شوکوتیانا ، شوکوتیان ژی هـەر طایەکە ژ ئەسکیموی ٠

هندی ێت سور دبەلاڤن لناف جهێ ئەمریکای ، هندەك دژیـن لبەر لێڤێت ئاڤا لنـــاف دەحلوبیشا ، و هندەك لجهێت چول ێت گەرم ، لسەر (٢٦) دەڤەرێت ئەمریکای دبەلاڤن ، هندەك دژیـــن لدەڤـــەرا (واشنطن) و هنـــدەك (لئەریزونا) و نێزیکی (١٢٠) هزارا (لکالیفورنیا) ئەمریکا دبێژیت نیف ملیون هنـــدی الناف مەدا دژین ژبلی (١٥٠) هزار کەسا ژ وان دنفیســـی نینن لدەفتەرا ، باهرا پتر ژ ڤانا دبێ شولێ زوی توشـــی نەخوشییێ دبن ژ بـەر خارـا کێمزاخ ، باهێ شول و کەسپا یێ ئێکێ ، دبیت ژ سەرمادا هەر فامیلیەکێ ژوان د حـەفت ڕوژادا (٣٠) دولارن ، بـەڵێ باهێ کەسپو کارا ێت سـبی د حەفت ڕوژا دا (١٣٠)دولارن سالێت ژیارا وان دگەهنــــە (٤٣) سالا ، ێت ئەمریـــکا دگەهنە (٦٨)ێ ، خاندڤانـــە لناف دکێمێ ، مەکتەبە نینـن ژ سالا (١٨٢٤)ێ حەتا نوکـە نێزیکی ٣-٢ عەردێ هندیا یـێ ژ دەست دەرکەفتی دبێـــژن دەڤەرا (ئوکلاهوما) دبەرێدا یا هندیابو (دەمێ ئەنــــدو جاکسون سەروکێ ئەمریکای) ئەو هندیێت خو جهـ یـــێ لبەر لێڤێت ئاڤا لنـــاف لروژهەلاتا ئاڤا (مەسیسیپی) لسالا (١٨٣٧)ێ هەمی کـوم کرنە سەرێك لوێرێ ، دەمـێ هندی ژ جهێ وان ڕاکـــرین هەمیا پێکڤە بەردا گری ، چنکو ژ جهێ بابو بابکالکـــا ڕاکرن و برنە جهەکێ بیانی دەدەمـــێ (سرو سەرمایێ) نێزیـــکی (٤٠٠٠) کەسا بچیك و ژن و پیرەمێر ژێمرن ٠

هندی وەسا تێدگەهشتن کو هەر پەیمانەك ئان پێکهاتنەك ببیت لنابەینا وان و ئەمریکای دڤێت بهێتە پاراســـتن و بجهـ ئینان ، بەڵێ ئەمریکا وەسا تێنە دگەهشت دگوت : بومە هەیە چی دەما ئەم حەسکەین دێ ئێڤەبین دگەل هندیا چنکو ئەو ژ ڕێشتەکا نزمترن ژ مە لدیف پەیسکا بنەناریێڤە ٠٠ ئەم و ئەو ناگەهینە ئێك ئـەم د سپینە و ئەو دسورن ، هەر پەیمانەکێ ئەم گرێدەین دگەل مە ژ بەر هندێیە دا عـەردێ وان ژ بەر لەپا بینینە دەر ، و دا ژ ئالوزی و شـەڕێت وان قورتال ببین دەمەکی ، هەکـە ئەم هەر بەلا خو ژێڤەباکەین حەتا دبرێین ٠

دبەراهیێیدا هندیا لدویف ڤان پەیمانا دەینەدکر ، دەمێ جەردەچیێت ئەمریکی بخـو جوتوکێل لعەردێ وان دکـر ئان چێل و ماهین لێ بخودان دکرن دگون : دیارە کەسـێ لڤیرێ دکەن بو دەمەکێ سالێیە ٠٠ دێ عەردێ مە بەرنە دەما توف چینیاخو دهەلینن ، بەڵێ چی جهێ ئەمریکی چونـێ داگیرکر و نەڕابون هەکـە هندیا گوتبا یێ ڕابن دابیتـە شەڕ ، هندیا بتیر و ڕمـو تەبەرا شەڕدکر ، ئەمریکیـا بمەترلیوزا و بتڤەنگا ، حـەتا بەرینیا عەردێ ژێ هاتیـە ستاندن الروژ ئاڤایێ ڕوبیارێ (مەسیسیپی) گەهشتیە (٥٦) ملیون هکتار ٠

(سیناتور بندلتون) ئێکبو ژ ئەندامێت کونگریسا ئەمریکی گوت دکومبونا کونگریسـێدا دڤێت ئەڤ هندیە ڕێکارێارا خو بگوهورن ئان دڤێت هــەمی بمرن ٠٠ دبیت ئەم پێشمەمان ببین لسەر ڤێ قەسێ ، ئـان دلێ مە پێ بسوژیت بهـەێ چو ڕێکێت دی نینن ٠

لسەر گوتنا وی گونگریسی بڕیارەك دەرکر : کو تەڤ جهێ هندی لێ دژین لێکفەکەن لسەر وان بخو ، ئەوێ ژێ زێدەت بیت بدەنە هەر کەســێ دڤێت ، ئەو جهێ هاتیـە دابەشکرن لسەر سەرێت هندیا کەفتەبن وەرگرتنا (دەمانـێ) دڤێت ئەمرکا پارا ژێڕڤەبـە وەرگریت ، هندیا خودیت کـو نەشێن پارا ژێێژ عەردێ خـو ڤەبدەن ، الدرێژیا (٤٧) سـالا هندیا دیت کو (٢٧) ملیـون هکتار ژدەست دەرکەفتـین ، (٩٠) هزار هندی مانەد بـێ جهـ کەتنە کولانا ٠ کونگریسا ئەمریکی دەستویر دایەکـێ زیرەك هنارتە وی جهی دا ڤێ گرفتارێ بدیماهی بینیت ، ناڤێ ڤی ئەندامی (جـون کولییێ) بو ، ئەوی لێکفەکرنا عــەردی ڕاوەستاند و (٢) ملیون دولار ترخان کرن بـو

بڕوانــە ل ٧

زمانێ کوردی

نڤیسینا : فارس عبدالله حمو

کوردستانا ژێری گـەلەك تورڤان ژێ ێت ڕابوین ،خاصە ژ گوران و ئەردەلانا بـەڵێ لکوردستانا ژێری چ تورڤـان ژێ ڕانەبونە حەتا چـەرخاهەژدێ ، لناف جهـــن سولەیمانییێ و کەرکـــێ ئەڤ هەردو هەریمە بونـە جهەکێ تایبەتی بو تورڤـان ونڤیسە ڤانێت کوردا ٠

ئەو مللەتێ کـوردێت ژێت‌لژوریا کوردستانا (مەرکەزی) ێت پێکهاتین ژ عەشـیرەتا (میللی) یا (حەسـنانلو) ئەوێت ژین لناف جهێ ئەرمنیاو جهێ هەکاریا جهەکێ پـان دگریت ، ژ وانێ و بتلیســـێ ژ ڕوژهەلاتێ حەتا توخیبـــێ (فارسێ) ژ جهێ بادینـــا وجزیرێ حەتا کو ژێـــریا ئەربیلێ ٠

دیسا لکوردستانا خـارێ عەشیرەتێت ڕەوانـدزێ ێت هەین لکنارێ ڕوژهەلاتـێ وژوریا دەڤەرا ســولەیمانییێ هەمو کرمانجی دئاخڤن ٠ هـەرهوسا عەشیرەتا جاف لخاڤێ کوردستانێ تاکو (قزلرباطێ) ژ عەشیرەتێت کوچـەرێت (ڕەڤەند ڕەحال) ئەوێت بەغداو کەرمانشاهێ گەلەك مروڤێت وان بزمانێ تێکەل ژ کـوردیو (لوری) دئاخڤن ٠

موکری لسەر توخیبـێ مللەتێ فارس دژیـن لژێریا گوما ئورمییێ زمانێ زمانەکێ پەتی کوردیە ، بەڵێ گـەلەك کا ژێدچن وەك ئاخفتنـــا (حەسنانلو ، ژڤان عەشیرەتەك هەیە ئەو (حەیـــدەرانن) وشکاك عەشیرەتەکا شەڕکەرن، ئەوژی یێ لسەر توخیبێ فارسادبێژن ئەوژی کایەکــەژ هەکاریا ٠

بلباسی ژی کایــەکن ژعەشیرەتا هەکاریا ، د چاخـێ بەرێدا ئەڤە گەلەك دزیـرەك بون و مێرێت چـاك ێت ژێ ڕابوین ٠ وەکی عەشــیرەتێت دەڤەرا ڕەواندوزێ دەمێ پاشا ژێ ڕابوین و حوکملوان جهـاکری ببەر فرەهی ، ئەڤەمـان بتێهن حەتا چەرخێ نـازدێ(١٩) ێ دەست پێ‌کری ٠

بەری ڤێ پەرتوکا هاتیـــەنڤیسین بسالەکێ ئانکو لسالا (١٨٧٩)ێ ، (ژاپـــای)فەرهەنگەك دانا ژبێت‌ـرەێت کـورد ، نێزیکی (١٤٠٠٠)گوتن ێت تێدا ، هەمــی ژ زاراڤێ کرمانجیێت وەرگرتین ٠

ئەڤەنە پەرتوکێت هاتینـــەدانان لسەر زمانی کـوردیێت کو لدیماهیکا پەرتوکێ (دیمورگان) ی هاتیە نڤیسـین ، بونە سەروکانی بو خاندەڤانا ،بەڵێ گەلەك پەرتـــوکێت هەین بئەزمانێ کـــــوردی‌نەهاتینە نڤیسین ئەو ژی ژبەر هندەك ئەگەرێت تایبــەتی ٠زاراڤێت کوردی بنکەکا هـەی ئەو ژی ژ زمانـێ کرمانجییەهندەك دبژن ناڤێ (میدی)یێ هاتی ژ (کوردماهی)، هندەكبسپور دبێژن (ماە) دبیتـــە (مید) هوسایا بکارئینای ٠

ئەڤە ژی لسەر گوتنـا وان‌کەسا ێت بیرو باوەرێت ئـەو کو کورد ژ نفشێ دا دگەهنـە(میدیا) ٠

ژمارا وان کەسا ێت کونەم‌لسەر دئاخڤین نێزیـکی (٤-٥) ملیون کەسا نن ، ئەڤە دژیـن‌لوەلاتەکێ بەرفرەهـ ، بـەربەرد ێت بەلاڤبوین ، لدیف (نەرشی)لبەر دولو نهالا ، و لسـەرێت چیا دگێڕاندن ٠ کـــورد ژمللەتێت (ئاریە) بارا پتـر ژوان بزمانێ کرمانجی دیەیڤـن‌لژێریا کوردستانێ ئەوێت بڤـی زاراڤی دئاخڤن دبێژنی کـوردژ وان ێت کـەرمانشاهێ - و کەلهور - گورانا -) نن ٠

هەڤبەری یا هەی لناف ڤان‌زاراڤا و زاراڤێ کرمانجـێ ، ڤێجار ژ بەرڤێ چەنـدێ دڤێت‌ئەم زاراڤێت کوردی لسـەر چەند پشکەکا لێکفەکـەین ،چونکی گەلەك زاراڤ ێت ناف زمانێ کوردی دا ، ژ ڤان پشکا(هەکاری ژێری - موکـری - ساو چبـــلاق - بابان -سولەیمانی دەستەکا ژێـری - هەکاری ژوری و دەســتەکازاراڤێت (ئەرزە ڕومـێ ، و بایەزیدێ دەستەکا ژێــری- زاراڤێ سولەیمانیـێ ژ دەستەکا ژێری) هنـــدەك‌خاسیە تێت دی هەنـــە ێت تایبـــەتی ژ زاراڤێت دیجودانە ٠

زاراڤێ کەرمانشاهێ هــەرچاوا بیت تێتە بسەر زاراڤـێ (زازا)ڤە حەتا نوکە چ بنکەنە هاتینە دانان بو دەرێخستنا بێژەیا کو لســـەر برێڤـــەبچن ، تیپێت دەنگـــدار دزمانێ‌کوردی دا ژ بــــلێ(جوستێ) کەسێ دی لســەر نە ئاخفتیە چنکو دگـــوران وسترانێت کوردییا هەی ٠

هەڤبەری گەلەك یاهــەی‌دناف زاراڤێت کــوردیدا ، ڤێجار ژ بەرڤێ چەندێ مروڤ‌چەندێ بسپوربیت نەشێت پێشەکیەکێ بودانیت وەکـودەستورەکێ‌دا لسەربچیت ٠

ئەڤ بێژەیێت جوســـتی‌لسەرئاخفتی ئەم دشێین بکەینە ئەگەر بو دەنگی ٠

دڤێت مروف دەمەکێ درێـژلناف جهێ کوردابژت داکـــو وان دەرێخستنا بزانیت ،ئەگەرهاتو مروف فێری زاراڤەکـی بو دێ بینیت وزانیت‌کا یـێ‌چاوایە وباهرا وی زمانی لسەر (قاعیدا) بناغێت ئاخفتنــێ‌چەندن ، وچەند هەڤبــەری یاتێدا هەی ، بەڵێ برەنگـەکێ‌گشتی و دەنگ ستوینـەکا بنکەیە دزمانیدا ، چنـــکی‌دەنگێ زمانی هەمی ئێکە ، بەڵێ دەرێخستنا بێژەیا ژ زارەکی بوئێکیدی دبیتە ئەگەر مـروف پێد زانیت کا چەند هەڤبەری‌یا هەی دنابەینا زاراڤادا ٠ پاشی جوستێ ڤەکولانەکا درێژ لسەردەربڕینا بێژەیا کـــری بودیاربو دزمانێ کـــوردیداتیپێت دەنگدار دگوهورینیێدا، لێ چو کێماسی ناگەهیتــەزمانی چونکی ئەڤ خاسیەتە یالدەڤ گەلەك زمانادا هەی ٠

بەری ئەز ڤێ گوتــارێ‌بدیماهیبینم من دڤێت ئـەز چەند ئاگەهداریا بو خوندەڤاڕونکەم ، ئەگەر کێم وکەچـی دڤێ گوتارێ داهەبیت ، لـێ

بڕوانە ل - ٨ -

چ رێك نڤیسەڤانێن مە لسەر دچن؟

هەکە ئەم بەرێخوبدەینـــە وێ بزاڤێ ئەوا نڤیســـەڤان و تورڤانێن کورد لسەر دچـن ، و ئەگەر ئەم هویرك هزرێن‌خو تێدا بکەین دێ بخو دیاربیـت کانێ چ کێماتی و لەنگوکورنی لنك نڤیسەڤانێن مە پەیـــدا دبە ، هەر وەسا دێ بو مـــە دیاربیت کانێ پەیسکا نڤیسینێ ژ ویرا چەنە ، وچ پێدفیـــە نڤیسەڤان بکەن ، بو بلندکرنو جهگیریا بناغێ نڤیســـینێت

هەرچەند جوداهـــیێ و نەڕاستیا زمانی گەلەکن وەلـێ من ناڤێت ئەز ڤی جارێ لســەر زمانی باخڤم ، وەلی مـن دڤێت ئەز لسەر وێ‌رێ بپەیڤـم ئەوا نڤیسەڤانێن مە لسەر دچن و کا چ بنەن بو بلندکرنا بهـــائێ

نڤیسینا

ڕوژنامەگەریا کوردی ٠

هەکە ئەم تەماشەکێ لڤـان نڤیسەڤانا بکەین دێ بینـــین هەمی نڤیسە ڤانا کولانـــەکا گرتی و لسەر وێ دچـن ٠٠٠ بێ گومان ئەڤ کولانــــــە فولکلوری یە ٠٠ نڤیســەڤانێن مە ژ ڤارکە نڤیسەڤانا حــەتا شەهرەزاێت وێ هەمی پێکڤــە د هزر و بیرێت خوڤە کاریبو فولکلوری دکەن ٠

من نەڤێت کو خویندەڤانێن هێژا هزربکەن کو ئەز دوژمنێ نڤیسینا فولکلوری‌مە ٠٠ نەخێ ٠٠ بەلکو ئەز بخو ژی ئێـــك ژوانم ٠٠ ئەڤێن باوەرێ هەی کو فولکلورێ هەرمللەتەکـــی حەتا نوکە کەسەکـــی لـــێ

ڕوبار عبدالرحمن مائی

بناغەکە بو ژیناوی یا پاشـــی لسەر ڕێزوتەرتیفێت ڕەوشـەـ نبیریێ ، وەلێ ئەڤـــە نا بیت سیچ کوئەم لکولانێـن‌دی ێت ئەدەبی نەچین والێ نەهەلکولین وەیە فولکلور بنــــــــازەتێ پێشکەفتنا مللەتانە ، بەلـــێ چ‌مللەت ب فولکلوری بنـــێ پێش نەکەفتینە ، ژ بلی ڤـــێ من دڤێت ئەز بو خویندەڤانێن بەرکەتی بێژم کو ئــــەڤ فولکلورە یێ ئەم هەمی پــێ دسەر گردان ئەو پارچەکـە ژ وی فولکلورێ مەزن و مشــە یێ‌مللەتێ کوردهەی ، بهـزارا ڕەنگێن فولکلوری یێ‌هەی ،بەڵێ نەهەلکولایە ٠

ئومێدە وارم ژ هـــەمی نڤیسەڤانێن ڤەلەم - تڤەنـگ قەلەمێ خو بکاربینن بو هــەر لایەکێ نڤیسینێ ژ ڕەخنـــەو گوتار و وەرگێڕانو هەلکولانـا ێت جڤاکی و ســـیاسی و هەرکولانەکا دی هــەبیت ، هیڤی‌ئەوە کو ئەو خەلەکـو گێڕێت نڤیسەڤانێت کورد تێدا بشکێنن و ژێ دەرکەڤن بـو دروست کرنا ڕوژنامەکا پاڤژ و بژوین و بزەڤەر ، دەلیڤـــێ نڤیسینێ یێ هاتی چ کوسـپە لبەر نڤیسەڤانێ کـورد نینن ، گەنجێ کورد پێدڤی براڤـــوو خەباتێیە کو هزر و بـــیرو باوەرێت خو بگەهینیتە مللەتێ کورد ٠

Institut kurde de paris

بیری سەربەست

زانستی نوێ

چۆن بڵاوبوونەوەی ئایینی ئیسلام بە کوردستانا هەڵئەسەنگێنێ؟

محەمەدی مەلا کەریم

لەم چەندانەدا ڕێکەت لەگەڵ کۆڕێکی ڕۆشنبیرانی کۆکردمەوه .. کۆڕەکە کۆڕێکی ئازادو سەربەستو بێ سڵ کردنەوه بوو .. دانیشتووەکان بێ ترس لە کۆنە پەرستیی کلاسیکیو «شۆرشگێڕیتی»ی کەف و کوڵی بێ بەڵگە، لەگەڵێ بابەتدووان .. قسە هاتە سەر گەلێ شت .. لەو مەیدانەدا برادەرێك ڕایەکی دەربڕی کەوا لە ڕاستیدا تەنها ڕای خۆی نەبوو، دەرکەوت گەلێ لە دانیشتووەکانیش لەو ڕایەدا لەگەڵیدان. کورتەو پوختەی ڕای ئەو برادەرە ئەوەبوو کەوا «گەلی کورد، پێش هاتنی ئایینی ئیسلام بۆ کوردستان، کەلەپوورێکی فراوانی ڕۆشنبیریی بووە بەهۆی هاتنی ئایینی ئیسلامەوه لەناوچووه، چونکە ئیسلامەکان بەو چاوە تەماشای کەلەپووری گەلە داگیرکراوەکانیان کردووە کەوا هی غەیرە دینەو، بە بەشێکی ئایینی خۆیانیان داناوە ئەو کەلەپوورە لەناوبەرن» هەروەها ئەو برادەرە لای وابوو لەشکری هێرش هاوردوو ئیسلامەتیی بە زۆر بەسەر خەلکی کوردستانا داسەپاندووه ..

منیش لەویادا، وەك کەسێك کە ڕێگای زانستو لێکۆڵینەوەی مارکسیی کردبێ بە دەسچێڵەی ڕێگای خۆی، بە نیازی ڕوون کردنەوەی ڕاستی، ئەوەندەی کە خۆم تێی گەیشتووم، هەندێ بابەتم بۆ ئەو برادەرەو برادەرەکانی تر باس کردو، هەرچەند نەش گەیشتینە ئەنجامێکی وا کە لایەکمان متمانە بە قسەکانی ئەولاکەمان بکا، هەر توانیمان چەند هەنگاوێك بۆ پێشەوە بڕۆین ..

من لەو باوەڕەدام کە مەسەلەیەك هاتە ئاراوەو وای لێ هات هەندێ کەس بیری لێ بکەنەوەو زەمینەی بڵاو بوونەوەی هەبوو، بە هیچ جۆرێ دروست نییە گوێمانی لەعاست کەڕ بکەینو، دیزە بەدەرخۆنە کردن بە هیچ کوێمان ناگەیەنێو، زام بەبەستنیو پێچانی گۆشتەو زوون ناهێنێ. لەبەرئەوە بە پێویستم زانی هەندێ لە بابەتەکانی ئەو گفتوگۆیە بخەمە سەر کاغەزو خوێندەوارانی خۆشەویستی ئەم ڕۆژنامەیان تێدا بەشدار بکەم ..

ئێمە کە لە بابەتێك ئەدوێین، لە یەکێ لە دوو سەرەوە لێی ئەدوێین: یا لە ڕووی سیاسییەوەو مەبەستمان ڕوون کردنەوەو دەرخستنی ئەوەیە ئاخۆ سوودی ئەمڕۆو سبەینێی گەلەکەمان لە چیدایەو بەرژەوەندی وڵاتەکەمان چۆن جێگیر ئەکرێ .. یا لە ڕووی عیلمیی ڕووتەوه کە تەنها دەربڕینی ڕاستیی مەبەستە بێ ئەوەی گوێ بداتە ئەوە ئەو ڕاستییە سوودی کاملاو زیانی کاملای تێدایە ..

ئەگەر لە ڕووی سیاسییەوە بۆ ئەم بابەتە بڕۆین ئەوا ئەبینین ئەرکی سەرشانی ئەمڕۆی گەلی کوردو هێزە نیشتمان پەروەرە تێکۆشەرەکانو ڕۆشنبیرە دڵسۆزەکانی بریتییە لە خەبات بۆ دەسخستنی مافی نەتەوەییو دیموکراتیو گەشەپێدانی زمانو ئەدەبو بەرزکردنەوەی ڕادەی ئابووریو کۆمەلایەتیو خوێندەواری. ئەمەش لەسەر تێکۆشانی خۆمانو باری سیاسیی وڵاتو جۆری ڕژێمی فەرمانڕەوایی وەستاوەو بەستنەوەی دواکەوتنی گەلی کوردو شارستانەتیی کورد بە هاتنی ئیسلامو لەناوچوونی کەلەپووری کۆنەوە، بە هیچ کلۆجێك چارەی دەردمان ناکاو نامانگەیەنێتە هیچ ئەنجامێكو بەڵکو بە پێچەوانەوە بەرچاومان تاریكو ڕێگامان لێ ون ئەکاو لە ئەرکی ئەمڕۆی سەرشانمان دوور ئەخاتەوەو، تا ڕادەیەکیش ئەبێ بە ئاگر خۆشکەری پڕوپۆگاندەی ئەو ناحەزانەی ئەیانەوێ بزووتنەوەی ئازادیخوای نەتەوەکەمان بە تەقەلای کۆنەپەرستانی ئێرانەوە ببەستنەوە کە لەژێر دروشمی (ئارییەتی)و زیندوو کردنەوەی کەلەپووری (زەردەشتییەتی)دا هاتونەتە مەیدانو هەوڵی ئەوەیانە بە ناوی بۆ دوێنێ ڕوانینەوە چاومان لەعاست دیتنی ئەمڕۆماندا کوێر بکەنو دۆستو دوژمنمان لێ بگۆڕن ..

سەرەڕای ئەوەش ئەم ڕێبازە قنگە ـ شەڕێکی بێ ڕێو شوێنو ناوەخت بۆ جووڵانەوەی نیشتمانیی گەلەکەمان ئەنێتەوەو، لەبریتیی ئەوەی بە جێبەجێ کردنی پێویستییەکانی قۆناغی ئەمڕۆی خەباتمانەوە خەریك بێ، سەری بە هەندێ بابەتی پڕوپووچی بێ ئایەو مایەوە قاڵ ئەکاو، دوژمنیش لەوە زیاتر چی ئەوێ؟

ئەمە هەمووی زیاد لەوەش کە بڵاوکردنەوەی ئەم چەشنە بیرو ڕایانە ئەبێ بەهۆی پارچە پارچە کردنی کۆمەڵانی گەلی کورد لەسەر شتێکی هیچو پووچو هەستی بێزیانی ملیۆنەها جووتیارو کرێکارو کاسبکاری کوردستان بریندار ئەکاو ئەبێ بەهۆی پەیدا بوونی تەیمانێکی درشت لەنێوان کۆمەڵانی خەڵکو ڕۆشنبیرانی گەلەکەمانداو، زیانی ئەوەش بۆ مەسەلەی پێشکەوتنی باری کۆمەلایەتیو خوێندەواریمان شتێکی ئاشکراو دیارییە.

خۆ ئەگەر لە بارەی عیلمیی ڕووتیشەوە بۆی بڕۆین ئەبینین تاقە بەڵگەیەك بۆ سەلماندنی ئەم جۆرە بیرو ڕایە هەر ئەوەیە کە سروشتی شەڕو داگیرکردنی وڵاتێك لەلایەن گەلی وڵاتێکی ترەوە ئەوەیە، چاری ناچار ئەبێ بەهۆی گۆڕینی گەلێ دیمەنی وڵاتە داگیرکراوەکە بە هی دیمەنی گەلە داگیرکەرەکە. بەم پێیە ئەبێ بەهۆی داگیرکردنی کوردستانیشەوە گەلێ دیمەنی جارانی گۆڕابێ بە هی نوێو، دیارە ئەمە ڕاستە. ئەو برادەرانەی لایانوایە ئیسلامەکان کەلەپووری نەتەوەیی کوردیان لەبەر نەگونجانی لەگەڵ ئایینی ئیسلامدا فەوتاندووە، لەم ئەندازەیە بەولاوە کە قانوونێکی سروشتیی شەڕو داگیرکردنە، بەڵگەیان بە دەستەوە نییە. تائێستا هیچ بەڵگەیەکی ماددیو مێژوویی ڕاست نەبوەتەوە ئەوەمان پێ بسەلمێنێ کوردستانی سەردەمی پێش هاتنی ئایینی ئیسلام زانکۆیەکی تیا بووە موسوڵمانەکان دایانخستبێ یا کتێبخانەیەکی بووە موسوڵمانەکان ئاگریان تێ بەردابێ، یا چەند کۆشكو تەلاری شاکاری هونەریی هەبووە، داگیرکەرەکان ڕووخاندبێتیان .. مەسەلە لەوە زیاتر نییە وردە وردە ئاتەشگاکان بوون بە مزگەوتو ئەوانە کەم بوونەتەوە کە کتێبی ئایینییان ئەنووسییەوە. ئەگەر کۆشكو تەلاریکیش بووبێ کەس نەیڕووخاندووە، چونکە ئەوە ئێستاش تاقی کیسرامان لەبەرچاوە .. بەڵکو ئەگەر ئێمە بەراوردی گەلی کورد لەگەڵ گەلەکانی تر بکەین کە ئیسلام وڵاتەکەی داگیر کردوون ئەبینین ئەم لە هەموو ئەو گەلانە باشتر خوی ڕاگرتووەو، شەخسیەتی خۆی پاراستووە. هەموو ئەزانین گەلانی شامو میسرو باکووری ئەفەریقاو ئێران لە گەلی کورد پاشکەوتوتر نەبوون، کەچی هەندێکیان زمانی نەتەوەییشیان نەماو بوون بە عەرەب وەك گەلانی میسرو شامو باکووری ئەفەریقاو، گەلێکی پێشکەوتووی وەك گەلی ئێران بەتەواوی کەوتە ژێر کارتێکردنی زمانی عەرەبەوەو، ئەگەر ئەو بزووتنەوە ڕۆشنبیرییە نەبوایە کە لە سەردەمی سامانییەکانەوە دەستی پێ کردو زمانی فارسیی تازەیان داهێنا، لەوانەبوو بە تەواوی ببن بە عەرەب. هەر گەلی کورد بوو بەهۆی دوورە دەستیو ڕەقەنیی وڵاتەکەیەوە توانی زمانو شەخسیەتی خۆی ڕاگیر کاو، بەڵکو وەك هەندێ بەڵگەی مێژووییش پیشانمان ئەدا تا سەدان ساڵ لەوەپاشیش پاشماوەی ئایینی کۆنی مایەوەو ئێستاش زۆر لە زاناکان لەو باوەڕەدان هەندێ لەو پێڕەوە ئایینییانەی لە کوردستاندا هەن، وەك یەزیدیو کاکەییو حەقە، لە ئیسلامێکی کاڵو کرچو پاشماوەی ئایینە کۆنەکانی کوردستان پێکهاتوون ..

بۆ دەرخستنی ئەوە کە ئاخۆ ئێمە بەر لە هاتنی ئایینی ئیسلام کەلەپوورێکی دەوڵەمەندی نەتەوەییمان بووە بەهۆی ئیسلامەوە فەوتابێ یا نە، ئەبێ باری مێژوویی و کۆمەلایەتیی کوردستانی ئەو سەردەمەمان لە بەرچاو بێ. کوردستانی پێش هاتنی ئیسلام بەشێکی لە ژێر دەستی ساسانییەکانو بەشێکی لە ژێر دەستی ڕۆمییەکاندا بووە ڕژێمی کۆیلەییو چەوساندنەوەیەکی بێئامان لە هەموو لایەکیدا فەرمانڕەوا بووە. لە موغی ئاتەشگاکان بەولاوە خوێندەواری مەگەر بە دەگمەن تیا بووبێ. کاری موغەکانیش ئایینو جادووگەریو بەستنەوەی گەل بووە بە نێڵەی حوکمڕانەکانەوە تائێستا بەڵگەیەکی مێژوویی ڕاست نەبوەتەوە کەوا کوردستانی ئەو سەردەمە لە نووسینی گەلە لە خۆی پێشکەوتووترەکانی دەورووبەرو حوکمڕانی کۆنی بەولاوە نووسینێکی بووبێ. هەرچی پەیکەرو هەڵکەنراوو پاشماوەی لێ نووسراوی کوردستانی کۆن هەیە کە تا ئێستا ماوەتەوە بە نووسینی ئەو گەلانە نووسراوەو، نیشانەیەکی ئەم (ماسی سۆرات)ەی کە مامۆستایان مەردۆخو گیوی موکریانی باسی ئەکەن دیار نییە .. بەڵکو ئێمە پاش ئیسلامەتییش تا ٤٠٠ ـ ٥٠٠ ساڵ هیچ پاشماوەیەکی نووسراوی کوردیمان بە تیپی عەرەبی یا تیپێکی تر بەرچاو ناکەوێ .. کەچی هەر لە سەدەی دووهەمی ئیسلامەوە زانای گەورەی شارستانەتیی ئیسلامیمان تێدا هەڵکەوتووە وەك زاناکانی دینەوەر (مایدەشتی ئەمڕۆ)و بەندەنیجین (مەندەلی)و هەولێرو شارەزوورو جزیرە. کەواتە ئەوا وتمان کەلەپووری پێش ئیسلاممان ئیسلامەکان فەوتاندیان .. ئەی هی پاش ئیسلامەتیمان چی لێ هاتو کێ فەوتاندی؟

من لەو باوەڕەدام کوردایەتیو دڵسۆزی بۆ کورد بەوە نابێ بێ بەڵگە بڵێین ئەوسا ئەوەندە شانو شکۆمان بووە .. دڵسۆزیی ڕاستەقینە بەوەیە ئەمڕۆ تێبکۆشین بۆ پەیدا کردنی ئەو شانو شکۆیەو گەیاندنەوەی گەلەکەمان بە گەلانی پێشکەوتووی جیهاندا.

ئێمە ئەگەر دڵسۆزی زانستو پێشکەوتن بین ئەبێ بە چاوی هەنگاوێك بۆ پاشەوە تەماشای هاتنی ئیسلام بۆ کوردستان بکەین. مەبەستم لەوە نییە بە هاتنی ئیسلام هیچ جۆرە (سەلبییەت)ێکی پێوە نەبوو. شتی وا لە ژیاندا نییە. بەڵام ئاشکرایە ئیسلام هەڵقەیەکی پێشکەوتووترە لە بزووتنەوە کۆمەلایەتییەکانی پێش خۆی لە زنجیرەی ڕەوتی مرۆڤایەتیدا. لەگەڵ ئەوەشدا کە تەنها ئامۆژگاریو پێڕەوی نووسراوو دەمی نابن بە بەڵگە بۆ دیاری کردنی هەڵوێستی هیچ لایەك، بەڵام ئێمە پشت بە بڵاو بوونەوەی زووبەزووی ئایینی ئیسلام لە دەرەتانێکی فراواندا لەسەر سنووری چینەوە تا لێوازی ئۆقیانووسی ئەتلانتیك کە بەشی زۆری جیهانی ئاوەدانی ئەوڕۆژە ئەگرێتەوە، ئەتوانین بڵێین ئەو پێڕەوە پێشکەوتووانەی کە ئیسلام بۆ جەنگاوەرەکانی خۆی دانابوو، لە چەرخی یەکەمی ئیسلامدا تا ڕادەیەکی دوور جێبەجێ کراون ..

ئێمە ئەمڕۆ ئەبینین لەم چەرخی پێشکەوتنی پیشەسازیو زۆریی چەکو جبەخانەی کاریگەرو کوشندەیەدا شۆڕشی چەند هەزار تفەنگ بەدەستێکی کورد بە هەشت ـ نۆ ساڵ دانەمرکێنرایەوە، کەچی لەو سەردەمە دواکەوتووەی سەرەتای ئیسلامەتیدا تاقمێ دەشتەوانی شیر بەدەستی دۆڵو کەژو کێوو ڕووبار نەدیو لە بیابانی عەرەبستانەوە دێرو لە کەمتر لە ٥٠ ساڵا وڵاتانی نێوان چینو ئەتلانتیك ڕائەماڵنو بەدەسەڵاتترین داموو دەزگای حوکمڕانیی ئەو ڕۆژە ئەبەزێنن. ئەمە چی ئەگەیەنێ؟ ئەمە هەر ئەوە ئەگەیەنێ کە لەلایەکەوە ئەم عەرەبانە شتێکی تازەو بە جاران پێشکەوتووتریان بۆ ئادەمیزادی ئەو سەردەمە پێ بوو .. لە لایەکی کەشەوە خەڵکی ئەو وڵاتە داگیرکراوانە لەژێر سایەی ڕژێمێکی ئەوەندە بۆگەندا ئەژیان بە هیچ جۆرێ دڵیان پێی خۆش نەبوو ئامادە نەبوون لەسەری بکەنەوەو بۆی بجەنگنو زیاتر بە ئارەزووی خۆیان یا هیچ نەبێ بە هەڵوێستی سەلبییان وڵاتەکانیان دا بەدەستەوەو ئەگەر بەڕاستی بییانویستایە شەڕ بکەن ئیسلامەتی بەو

بڕوانە ل ـ٧ـ

بالە هونەر بگەین

داهێنانی هونەری :ـ ــــــ عبدالله سەڕاج

ئایا هونەرمەند توانای دیاری کردنی ڕێبازی خۆی هەیە؟ ئایا ئەتوانێ لە سەرەتاوە ڕێگایەکی دیاری کراو بۆ خۆی دەستنیشان بکاتو لەسەری بڕوات؟

یانیش تەنها، مرۆڤێکە دوای سروشان (الهام) کەوتووە؟ بەشێوەیەکی بێگەرد هەستو نەستی خۆی تۆمار ئەکات، بێ ئەوەی ڕێبازێکی دیاری کراوی بۆ خۆی کێشابێ؟! ئەم پرسیارانەو هیتر، وەڵامەکانی لەم چەند دێڕانەی خوارەوە دەرئەکەوێ.

بەڵام بابزانین داهێنانی هونەری (الابداع الفنی) چییە؟ لە بنەڕەتەوە دروست کردنو پەیداکردن ئەگەیێنێ بەڵام نەك لە نەبوونەوە، چونکە ئەو گیانلەبەرە، درەختەی .. هتد. وێنەی لەلاپەڕەی دەریای هونەرمەندا ئەکەوێتە لەرینو (فۆرم)ێك بۆ خۆی دیاری ئەکات، ئەو وێنەیە دەنگو ڕەنگ دانەوەی ئەو جیهانە بینراوەیە کە ئەکەوێتە بەر دووربینی هەستییەوە. ئەم وێنەیەش ناگاتە پلەی دروست کردنو پەیدا کردن، ئەگەر بەباشی پێنەگاو نەچێنە بۆتەیەکی واوە کە هەموو ڕەچەڵەکەکانی گەییو بن لەلایەن شێوەو ناوەڕۆکەوە. ئەم وێنەیەش بێگومان ناگاتە پلەی سەرکەوتن ئەگەر چەند گۆڕانو بەسەرهاتێك نەبینێ، کەوا لە هەستەوە هەنگاو ئەنێ بو ئەو دیوی هەست (اللاشعور) و لەوێدا (شی) ئەبێتەوە.

بەڵام ئایا ئەو دیمەنە سەرەتاییانە پاش شیبوونەوە لەو دیوی هەست. چۆن بەك ئەگرنو بەرهەمێکی بێهاوتایان لێ پەیدا ئەبێ؟ وابزانم هەتاکو ئێستاکەش ئەو جۆرە نێکەڵ (تفاعل) بوونە بۆ هیچ فەیلەسووفو زانایەك یەك لایی نەبۆتەوە تەنها ئەوە نەبێ ئەتوانین بڵێین کاتێ ڕەچەڵەکەکانی دیمەنی دەرەوە لەو دیوی هەست کە شی ئەبێتەوە، چەند شتێك کاری تێ ئەکاو ئەبێتە هۆی پێگەیاندنی، وەك: ئاستی چێژ وەرگرتنو بیروباوەڕو تاقی کردنەوەی پێشووو ئامانجی هونەرمەند ..

داهێنانی هونەری کارێکی لە خۆوە پەیدا نییە. بگرە کارێکی ڕێكو پێكو ئاراستە کراوە، هەرچەندەش سروشتانی ناوەختی (الالهام المفاجیء) کاری تێ ئەکات، چونکە لە چوارچێوەی ئەودیوی هەستەوە خۆی ئەهاوێتە ناو بازنەی لێکدانەوەو هۆشەوە لە چەشنی کرمی ئاوریشم، پاش چەند گۆڕانو بەسەرهاتێکی فەسیۆلۆجی، لەشێوەی پەپوولەیەك لە تۆی (شرنقە) کەیەوە سەر هەڵدێنێ.

سروشان جێگاو کاتی بۆ نییە، هەر کاتێكو لە هەر جێگایەك بێ، کە هونەرمەند کەوتە دەریای سروشانەوە، پەلاماری ئامرازەکەی ئەدا بۆ ئەوەی ئەو گیاندارانەی لە دیوی هەستەوە تازە لە دایك ئەبن، ڕێگای سەرهەڵدانو ژیانیان بۆ خۆش بکات، جا بە ڕەنگ بێ یا ئاوازو وشە .. هتد .. ئا لەو کاتانەدا نیگارکێش ئەوەی لە ئەستۆیە کە گوێ بگرێت لە دەروونیو هەستی هەڵچووی دابڕێژێتە سەر تابلۆکەی. یان نووسەر دەست بداتە پێنووسی، ڕوخسارو گفتو گۆی پاڵەوانو مەنەلۆژیان تۆمار بکات،

بڕوانە ل ـ ٨ ـ

ناوێك و چەند پرسیارێك

● سمیعە ڕؤوف ●

× خوشکە سمیعە ڕەئوف عبدالکریم یەکێکە لە دەرچوانی کۆلیجی ئەدەبیات بەشی کوردی، وە کادیرێکی زیرەکەو بەگوێرەی توانای خۆی شارەزاییی لە ئەدەبو زمانەکەماندا هەیە .. لە ساڵی ١٩٥٠ لەشاری هەولێر لەدایك بوە .. قوتابخانەی سەرەتاییو ئامادەیی هەر لەوێ تەواو کردوە .. لە بەیەك گەیشتنێکی کورتا ئەم چەند پرسیارمان ئاراستە کرد ..

پ: ئایا ڕادەی خوێندنو شێوەی وتنەوەی دەرسەکان لە بەشی کوردیدا لەسەر ڕێڕەوێکی ئەکادیمی ئەڕۆیشت؟

و: ناتوانین وەڵامی ئەم پرسیارە بە نەخێر بدەینەوە بەڵام ئەوەی ئەمەوێ بیڵێم ئەوەیە کە ڕادەی خوێندنو شێوەی وتنەوەی وانەکان هەرچەند هەنگاوێکی باشی ناوە بەتایبەتی لەم چەند ساڵانەی دواییدا بەڵام هێشتا کەمو لاوازییەکی تیا بەدی ئەکرێ. جا دوور نیە ئەو ناتەواویانە هۆکەی بگەڕێتەوە بۆ قوتابی یا مامۆستاکان .. بەهەر حاڵ پێویستە هەوڵی تەواو بدرێ بۆ لەناوبردنی ئەو کەموکوریانەو ئەو کۆسپانەی لەڕێگەی پێشکەوتنیایەتی.

پ: چێژ لە چ لقێکی ئەدەبی کوردی بەتایبەتی وەرئەگرێت؟ وە بۆ؟ وە ئایا ئەو بەشەی تۆ چێژی لێ ئەبینێت لە چ ئاستەوایەکدایە بەشێوەیەکی گشتی؟

و: چێژ لە شیعری کوردی وەرئەگرم بەتایبەتی، شیعرەکانی گوران، لەبەرئەوەی شیعرەکانی مامۆستا گوران پاراویەکی تەواوی تیا بەدی ئەکرێو سەر بە قوتابخانەی ڕۆمانسیەو باوکی هەڵبەستی نوێیە. جا بۆیە هەردەم تینویەتی خۆم بە شیعرەکانی مامۆستای مەزن ئەشکێنم. وە شیعری کوردی ئێستا لە ئاستەوایەکی باشدایەو بزوتنەوەیەکی تەواوی تیا بەدی ئەکرێو بەرەو پێشەوە گەلێك هەنگاوی ناوە بەڵکو ئەتوانم بڵێم بازی گەورەی داوە .. بەڵام ئەو کاروانی شیعری کوردییە پێویستە خۆی بتەکێنێ لەوانەی کە تەنیا شیعر بۆ کوشتنی کات بەکار دێنن وە خاوەن بەهرەیەکی تایبەتی نین.

پ: فەلسەفەت لە ژیانا؟

و: فەلسەفەی میسالیەت.

پ: خوشکە سمیعە ڕاتان لەم وشانەی خوارەوە چییە؟

دڵ پاکی: ـ جوانترین سیفەتی مرۆڤە.

کورد: پیرۆزترین وشەیە.

دڵداری: جوانترین ئاوازی ژیانە.

دیمەنی کوردستان: بەهەشتە.

ڕەشبینی: چرای بیرکردنەوە ئەکوژێنێتەوەو توانای داهێنان ئەمرێنێ.

هەولێر: شاری شیرینم.

وەفا: سیفەتێکی جوان بوو بەڵام ئێستا کز بووە.

دووری: ترشە.

فۆلکلۆر: ڕەسەنی شارستانیەتو تێگەیشتنی میللەتان نیشان ئەدات.

ئامادەکردنی: ئەحمەد ڕێبوار

هاوکاری
لاپەڕە حەوت
ژمارە (١٦٧) ١٨-٥-١٩٧٣

پاشماوەی : زانستی نوێ ··

زوویی یە بڵاو نەئەبـووەوە ·· لەگەڵ ئەوەشا کە موسوڵمانەکانی دەورو پشتی پێغەمبەر بەتەواوی شارەزای وڵاتی حیجاز بوون ، داگیرکردنی شارەکانی دەورو پشتی مەدینە دە ساڵی خایاند ، چونکە خەڵکی ئەوناوە نەیان ئەویست دەست لە ڕێو شوێنی خۆیان هەڵبگرن ، بەڵام بە پەنجا ساڵ لەوپەڕی ڕۆژاواوە تا سنووری چینیان داگیر کرد کە هەرگیز لەوەوپێش نەیاندیبوو · ئەمە گەورەترین بەڵگەیە بۆ ئەوە کە درزێکی گەورە لەنێوان خەڵك و حوکمڕانانی ئەم وڵاتانەدا هەبوە ·· بەڵام ئەم شتە تازەو پێشکەوتووترە کە ئیسلام هێنای ئەوەندەی بەبەرەوە نەبوو ڕۆژ بخایەنێ و جێ پێی خۆی پتەو بکا ، چونکە لەسەر زەمینەیەکی پتەوی ماددی دانەمەزرابوو ، تەنها لە ماوەی کەمتر لە سەدەیەکدا ئەمیش بوو بە حوکمڕانی یەکی وەك ئەوانەی پێشوو ، بیرو پێڕەوە پێشکەوتوەکانی بوون بە دێڕی مردووی سەر قاقەزو ، مەیدانی لێکۆڵینەوەی دوور لە بەکارهێنانی قوتابیان و مامۆستایانی خوێندنگاکان و ئایەتەکانی قورئان بوون بە سەرمایەی سواڵ پێ کردنی کوێری سەرشەقام و بەردەرگای مزگەوتەکان و ، دوعای لێبووردنی مردووی سەرقەبران ·· خەڵکی خوێن مژراوو چەوساوەش کە چاوی ڕەشیان کاڵ بووەوە ، لە هەموو لایەکی جیهانی ئیسلامدا کەوتنەوە خەبات بەرابەر بە حوکمڕانە تازەکانیان و ، لە کوردستانی ئێمەشدا چەند شۆڕشی وەك شۆڕشی بابەکی خوڕڕەمی و قەرمەتی یەکان دەنگیان دایەوەو کۆمەڵێکی فراوانی ڕەنجبەرو کۆیلەی کورد تیایاندا بەشدار بوون ·· هەر بۆیەش هەموو دوو سەد ساڵی نەخایاند ئەو ئەمپەراتۆریەتە بەدەرەتانەی عەبباسی بوو بە پەنجا پارچەوەو لە هەر پارچەیەکیدا دەوڵەتێك ڕاست بووەوە ··

مەبەستم لەم درێژە پێدانە ئەوە بوو بڵێم هاتنی ئیسلامەتی مایەی نەگبەت و دواکەوتن نەبوە نە بۆ کوردستان و نە بۆ هیچ وڵاتێکی ترو ، هەرچۆن بێ ، هەنگاوێك بووە بۆ پێشەوە هەرچۆنی لێك بدەینەوە ، وەنەبێ زەردەشتی یە کۆنەکەی کوردستان لە ئیسلام پێشکەوتووتر بووبێ ، چونکە ئەو بەرهەمی قۆناغێکی دواکەوتووتری ژیانی کۆمەڵایەتی یەو ئایین و بیریش لە سەرخانی ژیانی کۆمەڵایەتی و ئابووری زیاتر نین ·· ئەو ئاوازە ناسازەی کە ئەمڕۆ لەلایەن هەندێ کەسی سەر لێشێواوی سەر شێوێنەوە لێ ئەدرێ کە گوایە زەردەشتیزم فەلسەفەی کوردایەتی یەو ئەیانەوێ (ئەڵڵا فویسەی !) تازە بمانگێڕنەوە بۆ دواوەو بمانگەڕێننەوە بە کۆڵ بەرو بارەدارمان بۆ ئاتەشگا کوێر بووەوەکانی کوردستان پێ بێنن ، ڕێگای ڕاستی ئازادی و کامەرانی گەلەکەمان نی یە ·· زەردەشتیزم کەلەپوورێکی بەسەرچووی نەتەوەکەمانە دەمێ سەدەیە جێی خۆی بە ئیسلامەتی چۆڵ کردووەو ، ئیسلامەتی یش کە ئەمڕۆ ئایینی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانە پەیوەندی نێوان خاوەن بڕواکان و خوا ڕێك ئەخات بەڵام ڕێك خستنی کۆمەڵ ئەبێ لەسەر بنچینەی بیروباوەڕی هاوچەرخ بێ ·

ئیسلامەتی ئەگەر هەندێ زیانیشی بە کۆمەڵگای کوردەواری گەیاندبێ سەیر نی یەو ، ئەوە سروشتی هەموو پێشکەوتنێك و هەموو کێشەیەکی نێوان کۆن و نوێ یە لە مێژوودا ·· کەس هەیە بتوانێ بڵێ شۆڕشی کرۆمۆێل یا شۆڕشی فەرەنسە یا جەنگی ئازادی خوازی ئەمەریکا یا شۆڕشی ئۆکتۆبەر یا هەر شۆڕشێکی تر گەلێ کەسی بێ گوناهیان تێدا نەکوژراوە ؟ دیارە نەء ·· لەگەڵ ئەوەشدا کەس ناتوانێ بڵێ هەریەکە لەم شۆڕشانە ، کەم و زۆر ، هەنگاوێکی گەورە نەبوون لە ڕەوتی بۆ پێشەوە چوونی مێژووی مرۆڤایەتی دا ·· شۆڕشی کوردی خۆمان بگرە : بێ گومان بووە بەهۆی ماڵ وێرانی هەزاران کەسی وا کە هیچ پەیوەندیکیان بە شۆڕشەوە نەبوە ، لەگەڵ ئەوەشدا ئەوەی سوودی تێکڕای کوردی مەبەست بێ ناتوانێ بڵێ وا باشتر بوو ئەم شۆڕشە ڕوو نەدا ·· دامەزراندنی کارگەیەك لە شارێکدا ئەبێ بەهۆی پەك کەوتنی دەیان دووکانی سنعاتی دەستی و بێ کار کەوتنی چەند کەس کە لەم دووکانانەدا ئیشیان کردووە · لەگەڵ ئەوەشدا مەگەر هەر نەفام خۆزگە بە سەردەمی وەستاو دووکانەکان بخوازێ ·· ئیسلامەتی یش هەر بەم جۆرەیە · ئەگەر هەندێ زیانیشی لێ وەشابێتەوە بۆ گەلێ لەو گەلانەی هاتوە بەسەریاندا ، خۆ لە کاتی بەراورد کردنی ئەو زیانانەو قازانجەکانیدا بومان دەرئەکەوێ زیانەکانی لە ترازوودا نانوێنن ··

دوا – وتەم ئەوەیە لام وایە وەختی ئەوە هاتوە لە بڕیار دانماندا ، لە جیاتی هەست و سۆزی خاوێنی ڕووت ، دوورتر بڕوانین و ، دوای سوودی ئیستاو پاشەڕۆژی گەلەکەمان و ئەو ڕاستیانە بکەوین کە ڕەوتی مێژووی ئادەمیزاد سەلماندوونی ··

پاشماوەی : با هونەر بگەین

هەروەها مۆسیقاژەن ئەو سۆزو ئاوازانە تۆمار بکات کە سندووزو ئیقاعەکانی لە ناخیدا پەنگیان خواردۆتەوەو چاوەڕوانی ڕژانن ··

لە دەربڕینی هونەریدا دوو قوتابخانەی سەرەکی هەیە : یەکەمیان خۆئامادە کردن و ڕاهێنان و نەخشە کێشانە پێش دەربڕین ، ئەوی تر کەوتنە دوای ڕاستەوخۆی سروشتیان بە شێوەیەکی (تلقائی) · بەڵام ئێمە ئەڵێین ڕاستە (ڕاستەوخۆیی) ڕێبازێکە بۆ چوونە ناوەوەی هونەر بەڵام هیچ کاتێك مەبەست و ڕووگا نی یە ، چونکە ئەو (تلقائی)یەتە سروشتی بە هەرچەندە پەردەیەکی نوێ ئەکێشێتە بەر هونەرو جۆرە گەشەو تینێکی ئەداتێ ، بەڵام نەخشە کێشان و پشکنین و ڕاهێنان و ئامادە بوون ، مەرجی بناغەیی هەر بەرهەمێکی هونەری ڕەسەنە · بۆ نمونە ئەو بەرهەمە ئەدەبی و هونەری یانەی سەردەمی (دادا) یزمی یەکان ، کاڵایەکی نوێ و قەشەنگیان لەبەردابوو بەڵام تەنها بۆ ماوەیەکی کورت ، ژیان و بە زۆریش نەمر نەبوون · چونکە بێچووی سرۆشانێکی کاتی و ڕەنگ دانەوەی چەند (مسببات)ێکی تایبەتی بوون ، لەگەڵ لە ناوچوونی ئەو مسبباتانە ، بەرهەمەکانیش پەرت بوونەوە ·

پاشماوەی : دیدەنیەك

لە چەقەڵی ئەم قەڵەمانە خاڵی نی یە !

دووەمیان : قووڵ بووەوەو چوونە خوارەوەیە ، بە نەبینراوو نەبیستراوەکاندا ، کە ئەمەشی لە ئەنجامی بەهرەی زیندووی ئەدیب خۆیی و ڕاەی ڕۆشنبیری و جێ پێ هەڵگرتنی بەردەوامی کاروان و کیانی سەزامەکەیەوە کە ڕاستگۆیی و دڵسۆزی بۆ بەرژەوەندی میللەت و گشت مرۆڤایەتی ، ئەبێتە هەوێنی و جوانیی هونەری ئەگرێتە چوارچێوەی بێ سنووری خۆی ، لێرەدا داهێنانی ئەدەبیی ، ئەبێتە بڕبڕەی پشتی ئەو قووڵ بونەوەیە ، وە هەر لێرەشەوە مەسەلەی نادیاری یەکە ، لەلای خوێنەرێکی ئەمەڵ – کە زوڵم و زۆری کۆمەڵایەتی و نەخوێندەواری و تەمەڵی خۆیشی لە لایەکی ترەوە وای لێ کردووە کە وەك پێویست نەتوانێ ئەو (نادیاری یە) – بگەڕێنێتەوە بۆ ئەسڵی قووڵ بونەوە هونەری یەکی خۆی – لێرەدا ئەوەی پێویستە بوترێ ئەوەیە کە ئەدیب بەرهەمەکانی خۆی پێویستە بۆ بەرژەوەندی مەسەلەی نەتەوایەتی و چینایەتی و لەسەر کردنەوەی (ڕاستی)و (جوانی ی) تەرخان بکات لە هەر شوێنێکدا بێ ، چارەنووسی لە چارەنووسی هەموو مەسەلەیەکی عادیلانەدا ببینێ ، لەم لاشەوە ، خوێنەر ئەبێ جێ پێی ڕۆشنبیری پێشکەوتن خوازانەی سەردەم هەڵبگرێ ، ئەدەبی تازە ·· پێویستی بە خوێنەری تازەو ڕەخنەگری تازەیە ، خوێندنەوەو تێگەیشتن لە سەر وتاری ڕۆژنامەیەك ، لە خوێندنەوەو تێگەیشتنی هۆنراوەیەکی نوێ جیا بکاتەوە ، دەربارەی (ڕەش بینی)و (خۆش بینیش) من ڕام وایە : هەندێ (خۆش بینی ی) ئەنجامی بەخشینەکەی لە گەلێ (ڕەش بینی) ناقۆڵاترە ، « گوڵی بێ بۆن و بزەی ژەهراوی » لە بەرهەمە ئەدەبی یەکاندا ، وەك ئەو تاریکی و (دەستە وەستان و نائومێدیانە وایە کە ترۆسکایەك بۆ ژیانی ئادەمیزادو پاشەڕۆژی ناهێڵنەوەو بەتەواوی دەرگای لەسەر دائەخەن ، لە هەڕەدوە سەرەوە ، پلیشانەوەی ڕاستی یە ژیان هەموو شتێ لەناو خۆیدا کۆ ئەکاتەوە ، گوڵیش و دڕکیش و سەرکەوتنیش و ژێرکەوتنیش و ئازایەتی و ترسنۆکیش ··

پ ٤ – تێ ناگەم بەتەواوی مەبەست لە (قاوغی تەسك) چی یە ؟! وە (کێن) ئەوانەی وا ئەڵێن ؟ کە ئەشڵێم (کێن) مەبەستم ئەوەیە ، چۆن بیر ئەکەنەوە ؟ چونکە لێرەدا ڕەنگە چەند لێکدانەوەیەکی جیاواز لە یەکتریش ، هەر بڵێین (قاوغی تەسك)یان بە پێچەوانەوە ! مەسەلەکە (نسبی یە) ، ئەوەی بەلای یەکێکەوە ناو برێ بە (قاوغی تەسك) ئەشێ بەلای یەکێکی ترەوە (زۆر فراوان) بێت ، حوکم دەرکردنی موتڵەق لەم مەسەلانەدا ، ڕێ بەستنەوەیەو سەپاندنی لێکدانەوەیەکی تایبەتی یەو دوور کەوتنەوەیە لە ڕوانینی مەوزوعیانە ، هەروەهاش – چاوەڕوان کردنەکە – دیسانەوە بریتی یە لە چاوەڕوان کردنێکی (نسبی) ، ئەوەی من (چاوەڕوانی ئەکەم) لە بەرهەمی ئەدیبێك کە بەرەو چوونە پێشەوە بێت ، ڕەنگە لای تۆ یان ئەو بەرەو دواوە گەڕانەوە بێت ، پێویستە چۆنیەتی پێش کەوتن و دواکەوتن و قاوغی تەسك و فراوانەکە دەست نیشان بکەین ئەوسا ئەتوانین دەربارەی (وەستان)و (پەنگ خواردنەوەکە) بدوێین ! لەگەڵ ئەوەشدا کە ئەم شتانە لەپرسیارەکەدا ڕوون نەکراونەتەوە یان بەواتەیەکی تر هیچ سنووری لێکدانەوەیەکیان بۆ نەکێشاوە ·· لەگەڵ ئەمانەشدا بەلای منەوە ، هەر بەرهەمێکی ئەدەبی ی – لێکدانەوەی – لە قاوغێکی تەسکدا بسوڕێتەوە ، تەسك بە مانای دەمارگیری و تەنیا بەر لووتی خۆبینین و دوورە پەرێز وەستیان ، ئەوا من لە بنەڕەتەوە دەستی پێوەنەنێم و ڕەفزی ئەکەم ، هەر کاتێکیش بەرهەمەکانی خۆم لە قاوغێکی وادا سوڕانەوە ، ئەوا پێویست بە چاوەڕوانیش ناکات و خۆیان ئەپوکێنەوە ، ئەو بەرهەمە ئەدەبی یەی لەگەڵ گیانی سەردەمدا نەڕوات ·· وشك بونەوەو مردنی لە دوایە ، هەر کاتێك لەلای خۆمەوە ، گەیشتمە ئەو ئەنجامە ··· نانوسم و قەڵەم ئەخەمە لاوە لەسەرەتای ڕێگەدام ، ڕێگەش دوورو درێژە ، ئەڕۆم و ڕۆیشتنی تاقی کردنەوە گەورەکەیە ، ڕاستە لە زۆربەی بەرهەمەکانی ڕابوردووم نارازیم ، چونکە وام ئەزانی تینوێتی یان شکاندووم بەڵام نەیان شکاند ، بەشوێن ئەو تینوێتی شکاندنەدا ئەگەڕێم و هێشتا ماوم و باوەشم بۆ ژیان و پاشەڕۆژ کردۆتەوە ·

تێبینی :–
لە ژمارەی داهاتوودا ، هۆنراوەیەکی تازەی کاك شێرکۆ بڵاوئەکەینەوە ·

پاشماوەی : سیاسەتی کاربەدەستانی

فەسەد (!!) نەخاکی خۆیاندا بهێڵنەوە · ئیستا سرب و بولگار و عەرەبیان لەدەست چووەو ئەوەش بۆخۆیان بەسەرکەوتنێك دەزانن · ئەرمەنیان لە تورکیا خەلاس کردووەو یونانیەکانیش دەردەکەن · لەو وەزعەدا لاین وابوو کە بەئامانجی خۆیان گەیشتوون · بەڵام لەناکاو سێ ساڵ لەمەوبەر تووشی گیروگرفتی شێخ سەعید بوون ئەم ئاژاوەیە زۆر گرنگ بوو · بوونی تورکیای خستبۆ مەترسیەوە · بەچەشنێك کە هەشتاهەزار سەر بازیان لە کوردستان کۆ کردەوە و دە میلیۆن پارەیان خەرج کرد · بەڵام چونکە هەڵەیان زۆر کرد گیروگرفتەکە دوایی نەهات و تورکەکانیش هەست بەوەدەکەن ڕووداوی دوومانگ لەمەوبەر برینێکی تازە بوو لەسەر دڵیان · لەهەموو شتێك خەراپتر ئەوەیە کە ئینگلیز باسی کوردستانی سەربەخۆی هاویشتۆتە سەرزاری کوردەکان و بەوە دڵی دەوڵەتی تورکیای خستۆتە ترس و لەرزەوە · دیارە ئێمەش دەبێ وەك ئەوان پشتمان بلەرزێ · بەڵام بەداخەوە تورکەکان لەجیاتی ئەوەی ئێمە بە هاودەردی خۆیان بزانن بەدوژمنمان دەزانن · لەلایەکەوە وەك ڕووسەکان ، یا بەلاساکردنەوەی ئەوان ئێران بەپەیڕەوی ئینگلیز دەزانن · لەلایەکی تریشەوە لەو وتوێژە کەلەتاران لەگەڵ مەمدووح شەوکەت بەگ کراوە وا تێگەیشتوون کە ئێمە دەمانەوێ ناوچەیەکی کوردنشین لەنێوان ئێران و تورکیادا بکەینە پەرژین · پێش ئەوەی برووسکەی جەنابتم پێبگا ئەوەم لەتورکەکان بیستبوو ·

ماوێتی

پاشماوەی : دیکتاتوریەتی دەموکراسەگەل

هاتنی شان کای شیك بۆسەر حوکم ، لە ماوەی ٢٢ ساڵدا وڵاتی چینی بەرەو تەنگ و چەڵەمەیەکی ئەوتۆ برد کە مەترسی تەواو لە دوا ڕۆژی ئەکرا ، لەو کاتەدا جەنگی جیهانی ی دووەم بەرامبەر بە فاشیزمەکان بەرپابوو ، ئەو جەنگەی یەکێتی سۆڤیەت تیایا هێزێکی سەرەکی بوو ، ئەنجامیشی تێك شکانی سێ دەوڵەتی ئیمپریالی و لاواز بوونی دوانەکەی تریان بوو ·

ئیمپریالیزمی ئەمەریکی تاقە دەوڵەتێك بوو بەبێ زیان نە جەنگ دەرباز بوو بوو ، بەڵام تەنگ و چەڵەمەی ناو خۆی ، بە جۆرێك ڕەگ و ڕیشەی داکوتابوو ئەیویست هەموو دنیا داگیر بکات ، بۆ ئەم مەبەستە « شان کای شیك»ی خائن لەگەڵ ئیمپریالیزمدا دەستی تێکەڵ کردوو یارمەتی یەکی زۆری لە ئەمریکا وەرگرت و بوە هۆی لەناو چوونی چەندملیۆن هاونیشتمانی چینی بە چەکی ئیمپریالیزم ·

گەلی چین لە ماوەی سێ ساڵداو بەسەرکردایەتی پارتی کۆمنیست و پاش ئەوەی ژاپۆنی داگیرکەری لە وڵات دەرپەڕاندو ڕابەریی جەنگی ڕزگاری گەلی کردوو ئەو سەرکەوتنە مەزنەی بە دەستهێنا · ئەنجامی ئەم ڕووداوانە نابووت بوونی شارستانیەتی بۆرژوایانەی ڕۆژئاواو دیمکراسی یەتی بۆرژواو بەرنامەی دامەزراندنی جەمهوریەتێکی بۆرژوازی بوو لەپێش چاوی گەلی چین · لە جێی ئەوانە دیمکراسی یەتی گەلی و جەمهوریەتی گەلی بە سەرکردایەتی چینی کرێکاران دامەزران بەو پێیە ئەو تواناو دەسەڵاتەمان چنگ کەوت کە ئەبنە هۆی گواستنەوەمان بۆ پلەی سۆشیالیستی و دوایش بۆ کۆمەڵگای کۆمۆنیستی ·

ئەگەر چی « کانگ یووی » لە کتێبەکەی دا زۆری لەسەر ئەو کۆمەڵگایە نووسیوە بەڵام سەبارەت بە نەشارەزایەنی لە مەسەلە جەوهەریەکان نەسەوسان بووە لە دەست نیشان کردنی ئەو مەرجانەی ئەبنە هۆی گەیشتن بەو ئامانجە ·

ئەبێت هەمیشە ئەو ڕاستی یە لەیاد نەکەین ، کە دامەزراندنی جەمهوریەتێکی بۆرژوازیانە لە خاکی ئێمەدا وەك ئەوانەی لە وڵاتە بێگانەکاندا پێك هاتووە شتێکی مەحاڵ بوو ، چونکە چین وڵاتێکی داگیرکراوو چەوساوە بوو لەلایەن ئیمپریالیزمەوە ، لەبەر ئەوە تاکە ڕێگەیەك کە بمانگەیێنێتە قۆناغی کۆمۆنیستی ، دامەزراندنی جەمهوریەتێکی گەلی یە بەسەرکردایەتی چینی پرۆلیتاری لە ڕێرەوی خەباتی بێ ووچانی گەلی چیندا هەوڵ و تەقەلایەکی زۆر درا بۆ سەرفرازی وڵات بەڵام هیچ کامیان لەوانە نەیان توانی گەل بە ئاوانی خۆی بگەیەنن ، هەندێك لەوانەی بە چەشنێکی تر بیریان ئەکردەوە بە یەکجاری لەناوچوون ، هەندێکی تریان لە تێگەیشتنی تەواوەوە هەوڵی ڕاست کردنەوەی هەڵەکانیاندا بڕێکی تر لەوانە بەرەو گۆڕانی فیکری ئەچن ، بە کورتی ئەو ئاڵ و گۆرە بەسەر باری وڵاتدا هات ، زۆربەی دانیشتوان هەستیان بەوە کرد کە پێویستیان بە تێگەیشتنی تازە هەیە ، باری ئایدیولۆجی ئەوانە زۆر ئاشکرایە و ئێمە سەبارەت بەم هەڵویستە خۆشحاڵی خۆمان دەرئەبڕین کە خەڵکی مەبەستیانە سەر لەنوێ خۆیان بە بیروباوەڕی نوێ پڕچەك بکەن ·

گۆڕینی لەعەرەبیەوە
حەسەن ئیبراهیم

بەرمایێ : زمانێ کوردی

هوین لمن نەگرن ، چونکی زمانێکێ وەکی زمانێ کوردی هێشتا ددەمێ دلاندێ دا ، ئەم نەشێین بقەکولانەکێ یان بچەند ئاخفتنا ساخکەین ئەمازە کو خودانێت زمانێ کوردی هێشتا مژو مورانێ چاڤێت وان بەرنەدایە ، لێ گەلەك تشتێت تێدا هەین کو لگەل دیروکا ڤیگاڤێ برێك ناکەڤیت ، لێ ئەوژی من لسەر گوتنا نڤیسەڤانی یاگوتی ، بەلێ دڤێت ئەم دو هێزا دانین بەر چاڤێت خو گاڤا مروڤ تشتەکی دخوینیت ، دەمێ ئەو تشت هاتیە نڤیسین و پاشی دیروکا ملەتی تێرا هاتیە نڤیسین وبوری · من ژی بو خاندڤانا ئەڤ گوتنە ڕێتە سەر کاغەزێ ژ بەر هندەك ئەگەرا دا خاندەڤا بخوینن و ئەگەر کێم و کوڕێ تێدا بن من ئومێدا هەی کو جەوابێ لسەر بدەن یادرست دەرکەڤیت بو ملەتی بوزانین ·

پاشماوەی : هەندی بیرورا ··

بێ وچانیان دا کە ئەنجامی دەنگدانەکە لە بەرژەوەندی ئەواندا بێ ، بەڵام ئەوەبوو هەوڵەکانیان سەری نەگرت و لەئەنجامدا بەدۆڕاوی کشانە دواوە ·

٢ – هاوڕێکانی (کامبورا) لە ٢٥ی ئەم مانگەدا حوکمی وڵات ئەکەوێتە ژێردەستیان و بڕیار وایە کە چەند هەنگاوێکی پێشکەوتن خوازانەو نیشتمانیانە بنێن وەکو دانانی یاسای چارەسەرکردنی کشت و کاڵ لەناوچەکانی سەرودا ، بۆ نمونە لەناوچەی (تۆکومان) کە ئیستا لە بارێکی گەلێ شلۆق و ئاڵۆزاودا ئەژی ، بەڵام لێرەدا مەترسی لەوە ئەکرێ کە ئەم هەنگاوانە لە سنورێکی دیاری کراو نەچنە دەرەوەو یان جۆرە ڕێکەوتنێك لەگەڵ بەرەی کۆنەپەرستان و ئیمپریالیزمدا بکرێ ، هەروەکو لە (پیرۆ) ڕوی دا ·

لەتوانای بزوتنەوەی ڕێك و پێکی کۆمەڵانی گەلدا هەیە کە حکومەت ناچار بکاکە هەندی هەنگاوی چاکیان پێ بنێ ، وەکو :

چەسپاندنی دەسەڵاتی کرێکاران بەسەر کەرەستەکانی بەرهەم هێناندا (وسائل الانتاج) ئەویش لەڕێگەی ئەو لیژنانەوە کە لەسەردەمی بیرۆندا لەکارگەکانا دامەزرابون

ئەگەر هاتو ئەم هەنگاوەنرا ئەوا ڕێگەی گۆڕانێکی بنەڕەتی ی شۆڕشگێڕانە ئەکرێتەوەو پاشگەزبونەوە لێی ئەبێتە شتێکی مەحاڵ ·

بەڵام ئەوەی دیارو ئاشکرا بێت ئەوەیە کە چینی کرێکارانی ئەرجەنتین ئەیانەوێ شێوەو باری ژیانیان بگۆڕن و دروشمی (ڕزگاری) لەژیانی ڕۆژانەشیانا وەدی بهێنن ··

کرێکارانی ئەرجەنتین ڕاست و پاك ئەیانەوێ پەیوەندیەك لەگەڵ ئیمپریالیزمی ئەمەریکادا ببڕن و ڕزگاریان بێ لە هەموو کەین و بەینێکی و لەهەمان کاتدا هەموو کاسەلێس و بەکرێگیراوێکی ئەمەریکاش لەوڵاتدا نەهێڵن و هەموو شوێنەوارێکیان لەناو بەرن ·· بەم شێوەیە چینی کرێکاران ئەیانەوێ لە سەراپای ڕژێمی سەرمایەداری و هەموو پەیوەندی یەکانی ڕزگاریان بێ ·

مەسەلەی جوتیاران و
پێشخستنی وڵات – پاشماوە

کۆمەڵانی هەرەوەزکاری جوتیاران و هوشیارکردنەوەی جوتیاران و بەرزکردنەوەی ئاستی خوێندەواری هەستی چینایەتی ناو جوتیاران بدەن ، تاکو جوتیاران بەرەسمی بەپێی یاساو بەکردەوە ، وە لەهەموو گۆشەیەکی عیراقدا لەچنگ چەوساننەوەو فرۆفێڵی خاوەن زەوی یەکان ڕزگاریان ببێت وە هیچ بیانوو بەڵگەیەك نی یە ئەم ئەرکە نیشتمانی و پێشکەوتن خوازە دوابخات · چونکە ئەرکی سەرەتایی و بنچینەیی هەموو هێزێکی نیشتمان پەروەو پێشکەوتن خوازە ·

لەلایەکی تریشەوە چارەکردنی مەسەلەی جوتیاران بەپێی بنچینەیەکی زانستی شۆڕشگێڕی ڕاستەقینە ئەبێتە هۆی زۆر بوونی بەرهەم و گەشەکردنی داهاتی وڵات و بوژاننەوەی بازرگانی و بەهێزبوونی کڕین و فرۆشتن لەبازاڕاو دەست بە پارەی گرانبەهاوە گرتن و دەستکەوتنی پارەی گران بەها – العملە الصعبە – هەروەها ئەبێت بەهۆی ئەوەی پایەیەکی بەهێز لەژێر کۆشکی پتەوی ئابوری نیشتمانیدا دابمەزرێت کە ئەوەندە سەر شۆڕی نەوت و هەندێ داهاتی وا نەبێت کە بەتەواوەتی دەسەڵاتی وڵاتی بەسەرەوە نەبێت و بەکێشەو بەرەی دەرەوە بێتە لەرزین ·

ئیتر هیوادارین کونگرەی چوارەمی یەکێتی جوتیاران هەموو مەسەلەو ناتەواوی یەکانی ئەمڕۆی جوتیاران بەوردی دەست نیشان بکات و چارەی ڕاستەقینەیان بۆ بدۆزێتەوەو لەلایەن هەموو هێزە نیشتمان پەروەرو پێشکەوتن خوازەکانەوە پشتگیری بکرێت · هەروەها هیوادارین جوتیارانی کوردستان خەباتی ڕەوای خۆیان پەرەپێ بدەن لەپێناوی لەناوبردنی پاشکوی ڕژێمی دەرەبەگایەتی و دەسەڵاتی خاوەن زەوی یە چاوبرسی یەکان او لەدوارۆژێکی نزیکدا هەموو بەخۆشی و لەسێبەری ژیانێکی ئاسودەدا بحەسێنەوە ·

پاشماوەی : ئەنتون چیخوف ··

وەئەم ڕەش بینیەش بەرووونی دیارە ئەگەر سەیری بەرهەمەکانی بکەین بە تایبەت ئەو ئادەمیزادانەی کەژیان هێزی لێ بڕیون و هیوایان بەدوا ڕۆژ نەماوە بۆنموونە (بۆچی بەم ڕەشبینیەوە سەیری جیهان دەکەیت ··؟ وەڵام : لەژیانی خۆم نارازیم ·· ماندووم ··) ئەمە دروشمی زۆربەی پاڵەوانەکانی تشیخوفە ·

بەرهەمەکانی (ترجینیف)و (تشیخوف) زۆر لێك دەچن بەڵام چیرۆکەکانی تشیخوف لەواقیعە کلاسیکیەکەی ترجینیف دەچێتە دەرەوەو بایەخێکی زۆر بەواقیعی ذاتی دەدات و سۆزو ئاوازێك لەخوێندنەوەیدا بەدی دەکرێت خوێنەر وادەزانێ شیعر دەخوێنێتەوە نەك چیرۆك ··

شانۆگەریەکانی تشیخوف گۆڕانێکی بنەڕەتیان خستە شانۆگەریەوە · شانۆگەریەکانی – نورس ، خاڵ فانیا ، سێ خوشکەکە) گەورەترین ڕووداوی ئەم شانۆگەریانە کوشتنە بۆ نموونە شانۆگەری (ئیفانوف) کۆتایی بە کوشتن دێت هەروەها خۆکوشتن لە شانۆگەری (نورس) یان مردنی (تیوزینباخ) لەزۆران بازیدا لە شانۆگەری (سێ خوشکەکان)یان هەوڵدانی خاڵ فانیا بۆ کوشتنی مامۆستا هەر لەسەرەتای دەست پێ کردنی شانۆگەریەکانی چۆنیەتی پاڵەوانەکانی دیار دەکەوێت بۆ نموونە : پاش هەڵدانەوەی پەردەی شانۆ یەکسەر بۆمان ئاشکرا دەبێت کە (ئیفانۆف) دڵی لەژنەکەی ڕەش کردووەو حەز لەکچێکی جوان دەکات بەناوی (شاشا) وە لە (خاڵ فانیا) یەکسەر دەزانین کە مامۆستا (سێر بیریاکوف) پیاوێکی منالانەو خۆپەرستە وە خاڵ فانیا دان بەوەدا دەنێت کە حەز لەژنی مامۆستا دەکات ·

هەر چۆنێ بێ تشیخوف نرخی لە (شیدرمین و گۆگول) کەمتر نەبووەو پاش ئەوەی کە نووسەرێکی نیشتمانی بووە نووسەرێکی جیهانیش بووەو وەکو قوتابخانەیەك کاری کردۆتە سەر گەلێ لەنووسەرانی جیهان بەتایبەت (توماس مان) ی ئەڵمانی و (جالسو ئەوری وە) (مارتین دیو جارو لوسن) ·· ئەم نووسەرە لەساڵی ١٩٠٤ بەنەخۆشی سیل مردووە ·

بەرمایێ : گزیرتی گازارێ

هندیا دا کو عەردێ خو پێ بکرن و دا ئاڤەدانییێ لجهێ خو بکەن دا نەمرن ژ برسادا ، (جون کوالییێ) مر لسالا (١٩٦٨)ێ بمرنا وی ژیارا هندیا چوڤ سەر دەستودارێ بەرێ (تالان کرن – کوشتن – عەرد ژێ ستاندن) · لسالا (١٩٥٣)ێ حکومەتا فیدرالی بڕیارەك دەرکر : بو هندیا نینە کو کار و کەسپێ د وی جهیدا بکەن یێ لسەر هاتیە دابەنکرن ·· هندی بێ هیڤی بون ژ زوحا خو زانی کو دێ ژ جهێ وان ڕاکەنەڤە ، ئەو جهێ بەرێ (٤٠) هزار سالا لێ ژین · لسالا (١٩٧٠) ێ نیکسونی ئەڤ بڕیارە هەمی ڕاوەستاندن و گوت دڤێت نەخوشخانا بو هندیا دانین و مەکتەبا بەرزەحێ کەین لدەڤەرێت وان و چینابیت ژ جهێ وان دەرکەین ، چونکو دیت کو کوڕێت هندیا نە وەکو بابو باپیرێت خونە بهێز و باوەریا ، باهرا پتر ژ جهیلێت وان گەهشتنە هندەك پارتێت سیاسی ژ بو کو مافێ خو بپارێزن ·

Institut kurde de Paris

● ئەم منداڵە باوكی - كە لەسوپای ئەمەریكادایە - بەكوتەك كوشتویەتی چونكە میزی بەخۆیا كردەوە .

● وێنەی كچێكی بچكۆلانەیە ناوی - ماریا - یەو لەشاری - مێونیخ - لە ئەڵەمانیای رۆژئاوا باوە پیارەكەی ویستبوی بەبەنزین بیسوتێنێ بەڵام توانیویانە ئەمەردن رزگاری بكەن !

بەراوردێك

لە نێوان منال و ئاژەڵی وڵاتانی سەرمایەداریا

● هەمو ساڵێك ١٠٠ منداڵ بەدەستی دایكو باوكیان ئەكوژرێن !

● لەوڵاتی سەرمایەداریدا كۆمەڵی بەزەیی هاتنەوە بە ئاژەڵ لە كۆمەڵی بەزەیی هاتنەوە بەمنداڵ زیاتر بایەخی پێ ئەدرێت !

كێ ویژدانو دڵی قبوڵ ئەكات ، كارێكی وابكات ، جگەرگۆشەی خۆی بكوژێ ؟ چ‌كوشێك هەڵگرێتو سەری پان بكاتەوە ؟ لەسەر شتێكی بێ‌سوودیش ، بۆ نموونە لەسەر ئەوەی جگەرگۆشەكەی ، پەستی كردوە یان قاپێكی چێشت خواردنی شكاندوە !

بێ‌گومان ، لەوانەیە ، هەر ئاراستە كردنی ئەم پرسیارە بەلای ئێوەوە جێگای دڵگیری‌و پەستی بێت ! بەڵام بەلاتانەوە سەیر نەبێت ، ئەم كارەساتانە لە وڵاتانی رۆژئاوا « جیهانی شارستانی‌یەت » روو ئەدات ! زۆر دایكو باوك ، منداڵەكانیان ئەكوژن تا لەدەست پەروەردە كردنیان رزگاریان بێ‌و خۆیان ماوەی رابواردنیان زۆرتر بێت !

بەپێی راپۆرتێك كە گۆڤاری « شتیرن » لە ئەڵەمانیای رۆژئاوا دەربارەی ژیانی منداڵان‌و زروفی پەروەردەكردنیان لەئەڵەمانیای رۆژئاوا بەتایبەتی‌و لەوڵاتە سەرمایەدارەكان بەگشتی ، بڵاوی كردۆتەوە ، ئەو وێنە دڵ تەزێن‌و نا مرۆڤایەتیە دەر ئەكەوێت كە منداڵانی ئەو كۆمەڵە زۆر شارستانیانەی !!» تیایدا ئەژین .

راپۆرتەكە ئەڵێ : ٨٠٪ی **دایكو باوكەكان لە ئەڵەمانیای رۆژئاوا ، داركاری تەنیا رێگایانە بۆ پەروەردە كردنی منداڵەكانیان ! نزیكەی ١٠٠ منداڵ هەموو ساڵێك بە دەستی دایك یان باوكیان ئەكوژرێن ، دادگاكانی ئەڵەمانیای رۆژئاوا هەموو ساڵێك نزیكەی شەش هەزاردەعوای رەفتارو مامەڵەكردنی توندوتیژ كە بە بەرامبەرمنداڵان نوێنراوە تۆمار ئەكات ، هەموو ساڵی نزیكەی -٢٠٠٠- منداڵ بەكارەساتی بون بەژێر ئوتومبیل‌و كارەساتی تری سەر شەقامەكانەوە لەناو ئەچن ، چونكە دایكو باوكەكانیان گوێیان نادەنێ‌و بەرەڵلایان ئەكەن ، و١٦٥-٢٠٪ی منداڵان لەلایەن خیزانەكانیانەوە بەشێوەیەكی ناڕەوا بازرگانی‌یان پێوە ئەكرێت !**

نێوان بایەخدانی كۆمەڵی سەرمایەداری ئەڵەمانیای رۆژئاوا بە ئاژەڵ «وەك سەگ»وە بەمنداڵان كردوە ، ئەڵێت لە ئەڵەمانیای رۆژئاوا دووكۆمەڵە هەیە ، یەكەمیان كۆمەڵەی بەزەیی هاتنەوەبەئاژەڵ كە ژمارەی ئەندامەكانی خۆی ئەدات لە -٥٠٠- هەزار ئەندام كەچی كۆمەڵەی بەزەیی هاتنەوە بەمنداڵا ژمارەی ئەندامەكانی ناگاتە -١٥- هەزار ، لەكاتێكدا كۆمەڵەی بەزەیی هاتنەوە بەئاژەڵ ، داوا ئەكات زوری « سەگ » لە ١٦ مەتری چوار گۆشە كەمتر نەبێت ، كۆمەڵەی بەزەیی هاتنەوە بەمنداڵان داوا ئەكات ژوری نوستنی منداڵان ١٦ر٢ مەتری چوار گۆشە بێت !!

بۆ ئەوەی ، وێنەی ئەم كارەساتە ناڕەوایانەی كۆمەڵی سەرمایەداری رونتر بێت ، راپۆرتەكە بەراوردێكی لە

لە دەوەوەی سنوور

وێنەی یەكەم :

گەلی ڤیتنامی پاڵەوان ، لەكاتێكا خەریكی بەرپەچ دانەوەی دەست درێژەیەناڕەواكانی ئیمپریالی ئەمەریكا بو ، بەشەو كشتوكاڵی ئەچاندو بەرۆژ ئەجەنگی ، ئیستاش لەدوای سەركەوتن ، هەر بەوگیانەوە ئیش ئەكات ، بەڵام زەردەخەنەی سەركەوتن لە رووی منداڵەكانی ڤیتنام ئەبریسكێتەوە . لەم وێنەیەدادوو كچی بچكۆلەی ڤیتنام خەریكی ئامادەكردنی تۆوی برنجن بۆ وەرزی چاندنی داهاتو .

وێنەی دووەم

لە كۆمەڵە هەرەوەزیەكانی بلگاریا ، تیپی تایبەتی موسیقاو گۆرانی هەیە ، بۆ ئەوەی لەكاتی پشودا ئاهەنگ بۆ ئیشكەرانی ئەو كۆمەڵانە بگێرن . لەم وێنەیەدا یەكێك لەو تیپانەیە لەكاتی پێشكەش كردنی گۆرانیەكی گەلیدا .

ئەم باسەی لێرەدا ئەیخوێنیتەوەمنداڵێكی چینی نووسیویەتی كەناوی « هوجیان »ەو تەمەنی ١٥ ساڵە ، تاقی كردنەوەیەكی ژیانی خوێندنی خۆیەتی پێش‌كەش منداڵانی كوردستانی ئەكەین .

چیرۆك بۆ منداڵان

● ئەمرۆ ئەنجامی تاقی كردنەوەی دەرسی حسابمان بۆ هاتەوە ، كە سەرنجی ئەنجامی تاقی كردنەوەكەی خوممدا « ١٠٠ »م وەرگرتبو زۆر شادمان بووم ، بەڵام كە بەورد تر سەرنجمدا بۆم دەركەوت وەڵامی پرسیارێكم بەهەڵە داوەتەوەو مامۆستاكەم سەرنجی نەداوەو بەسەریا تێپەریوە ، ویستم بە مامۆستاكەم بڵێم بەڵام كە جارێكی تر نمرەی «١٠٠»ەكەم بینی سەرم سورماو پەشیمان بومەوە !

كە گەرامەوە بۆ ماڵەوە ، رۆژنامەیەكم گرت بەدەستمەوەو بۆ باسێكی خۆش ئەگەڕام بیخوێنمەوە ، وتاریكم بەرچاو كەوت مدحی كرێكارێكی لاو ئەكات كە لە كارگەكەیا بەدڵسوزی‌و گیانی لەخۆبوردنەوە ئیش ئەكات ، وتارەكە ئەم باسەی تیابو :

رۆژی ئەم كرێكارە لاوە ، ئەچێتەوە بۆ ماڵەوە ، تاكو پشوبات ، لەپڕ بیری ئەكەوێتەوە پارچەیەك ئاسنی لەسەر یەكی لە ماكینەكانی كارگەكە داناوەو بیری چوە لایبەرێ‌و بەو هاورێ كرێكارەكەشی نەوتوە كەلەدوای خۆی هاتووەو لەوانەشە ئەو پارچە ئاسنە بكەوێتە ناو ماكینەكەوەو زیانێكی گەورە لە كارگەكە بدات ، لەبەر ئەوە خۆی كۆكردەوەو بە پەلە گەڕایەوە بۆ كارگەكەو پارچە ئاسنەكەی لابردو ئینجا گەڕایەوە بۆ ماڵەوەو بەبێ خەم لێی خەوت .

دوای ئەوەی ، ئەم باسەم خوێندەوە ، زۆر كاری تێ كردم‌و شانازیم كرد بە گیانی لەخۆبوردن‌و دڵسوزی چینی كرێكارەوە ، هەتا رادەیەك بایەخ ئەدەن بەشتی وا بچوك ، ورد بونەوەی ئەو كرێكارەلەوەی ، ئەو بیرچونە ئەبێتە هوی زیاندان لە كارگەكەوزیان دان لەشۆڕش‌و چینی كریكار ، ئەم دڵسوزیەی كرێكارەكە وەك كلیلێ هوش‌و بیری كردمەوە ، كەوتمە بیركردنەوە لە تاقی كردنەوەكەی دەرسی حساب ، لە كاتێكی وادا پێویستە من چی بكەم ؟!

پێویستە دڵسوزو راستگوبم بەرامبەر بەخۆم‌و مامۆستاكەم‌و هاوڕێ‌قوتابیەكانم لەبەر ئەوە بۆ بەیانی وادەست‌و برد چومە لای مامۆستاكەموتێم گەیاند كە من موستەحەقی « ١٠٠ » نیم لەتاقی كردنەوەی حساب‌داو داوام لێ كرد سەرنجی ئەنجامی تاقی كردنەوەكەم بداتەوە ، دوای سەرنج دانەوە نمرەی تاقی كردنەوەكەم كردیە (٩٥) بەڵام وام هەست كرد راست گوییەكەم‌و ئەو دەرسەی لە كرێكارە دڵسوزەكەوە فێر بووم گەلی لە «١٠٠» نمرەی تاقی كردنەوەی حساب زیاترە .

لە گۆڤاری
- بناء الصين - وە

ئەوا سوارەكان بۆ ئێرە دێن

شیعری شاعیری چینی : لی شان
گورینی لە ئینگلیزیەوە : عبدالله پەشێو

هۆمامە ! مامەی مەنگۆلی ..
مامۆژنە - هان -
زوكەن .. وەرن
زوكەن .. وەرن
ئەوا شۆڕە ، سوارەكانمان ، بۆ ئێرە دێن
ئەوا شۆڕە ، سوارەكانمان ، بۆ ئێرە دێن
بنوارن .. وان بەسەرپشتی ،
ئەسپە جوانەكانیانەوە ..
شیرەكانیان ،
با ئەدەن‌و بۆ ئێرەدێن !

ئەوا شۆڕە ، سوارەكانمان ، بۆ ئێرە دێن
پەردەیەكی ، ئەستوری تۆز ،
لە دوای خۆیان ، بەجێ‌دێڵن !
هەند ئەبەزن ،
وەك رەشەبا
بەسەر مێرگا ، رادەبورن !
ئەوا هاتن ..
ئەوا هاتن ..
بەسەر هەمو ،
خەندەكەكاندا .. بازدەدەن
بەسەر كۆمپەكاندا .. ئەفرن !
نەگردەكان ،
بۆیان ئەكرێ ، رێگا بگرن
نە روباریش ،
بۆیان ئەكرێ ، بەربەستیان كەن !
ئەوا هاتن !
ئەوا هاتن !
بەشەپۆلی ، بازوەكانیان ،
هەوای نوستو ، ئەشلەقێنن
لەبەر شەوقی ، شیرەكانیان ،
چاو هەڵنایێ !
سمە ئەسپی ، بروسكەدار ،
زەمینی خستۆتە لەرزە
نەعرەتەی شەر ،
بەرەو تاقی ئاسمان ئەروا
وا گەیشتن ..
وا گەیشتن ..
شەپقەكانیان
ئەستێرەی سوری پێوەیە
سیمای گەشی ، ئەسپەكانیان ،
زەردەخەنە ، ئەپژێنێ
بێ پشودان ، تەكان ئەدەن ..
خۆری سوریش ،
بلندەو ئەبریسكێتەوە ..
وا مامە .. مامەی مەنگۆلی
پەنجەی خۆی بەرز ئەكاتەوە
مامۆژنە - هان -
بەگەرمی چەپڵە لێ دەدات :
« هێزێك‌نیە .. لەزەمینا ،
لەگەڵ شۆڕە سوارەكانی ، پۆلاماندا ،
شەڕ بخوازێ
ئەگەر دوژمن ،
زات بكات‌و پێ بنێتە ، خاكەكەمان ،
تێ‌شكانی ، بۆ نوسراوە ! »

● وتەیەك

● لەم دوایەیدا ، زۆر دەنگی تازەی گۆرانی بێژ لە كوردستاندا پەیدابوون‌و گەلێكیان بەهۆی تیپە موسیقاو تیپە هونەریەكانی تری كوردستانەوە ، لەرێگای ئیستگەو تەلەفزیون ، یان لەو ئاهەنگە گەورانەدا گیردراون ، پێشكەش بەخەڵكی كراون .

● ئەوی راستی بێت ، تەنیا دەنگی تازەی گۆرانی‌وتن نابێتە هۆی پێش‌كەوتنی هونەری گۆرانی ، ئەگەر دەنگەكە گۆرانی‌و ئاوازی نوێی نەبێت‌و ئەوە پێش‌كەش نەكات كە نەبیستراوە یان هەتا ئەوەی بیستراوە لەگەڵ پاریزگاری كردن بە - اصالە - تەكەیەوە دەستی نوێ كردنەوەی نەگەیشتبێتی !

● ئەمە لەكاتێكدا ئەڵێم كە بەشێكی زۆر لەو دەنگە تازانەی لەم دوایەیدا ، گۆرانیان تۆمار كردوە یان لە ئاهەنگەكاندا گۆرانی ئەڵێن ، بەڵام ئێستەش شتێكی نوێیان پێشكەش بەخەڵكی نەكردووە ، تەنیا وتنەوەی گۆرانیە كۆنەكان نەبێت كە چەندان ساڵ لەمەوبەر لە گۆرانی بێژێكی تر بیستراوە ، ئەمەش لەلاسایی كردنەوە زیاتر ئەچی تا هونەری نوێ هونەرمەند كاتێك ئەتوانێت لەرێگای هونەركەیەوە خزمەتی جەماهیر بكات كە شتی نوێ‌و نەبیستراوو (داهینراوی) بەتواناو لێ‌هاتوی نوێ پێشكەش بكات ئەگینا ئەگەر هەر بەدەنگێكی تر وتنەوەی ئەوانە بێت بیستومانن ئیتر نابێت ناهەقی كەس بگرین ئەگەر بپرسن :

- بەراست كوا گۆرانی نوێی كوردی‌و كامانەن گۆرانی بێژە نوێ كانەمان ؟!

وە لەئەنجامی ئەم پرسیارەشدا بگەنە ئەوەی :

- هیچمان نیە !!

- عبدالله عباس -

باهەزاران خونچەی‌جوان دەمی هیوای بكاتەوە

كێژۆڵەی هونەرمەند - پەروین عبدالحمید - گوڵێكی جوانە ، لەباخچەی هونەرو ئاوازی بەسوز لە كوردستانا هەنگاوی گەشانەوە ئەنێت . تا ئیستە لەزۆر ئاهەنگ‌دا كە لەسەر شانۆكانی شاری هەولێر گیردراون ، بەدەنگی بەسۆزی سەرنجی خەڵكی راكێشاوە .

پەروین خونچەی هیوای هونەری گۆرانی كوردیە با بەهاندانی هەمووان ، هەزاران خونچەی وا دەمی هیوا بكەنەوە ...

دیاری بۆ كتێبخانەی هاوكاری

كاك احمد ملا كریم مامۆستای قوتابخانەی ئامادەیی كوردستان لە كەركوك ، دانەیەكی لە كتێبەكەی كە بەناونیشانی « لێكۆڵینەوە دەربارەی گیروگرفتەكانی پەروەردەو فێركردن لەعیراق » دەری كردووە ، پێش‌كەش بە كتێبخانەی هاوكاری كردووە ، سوپاسی ئەكەین‌و هیوادارین بەرهەمەكەی رەواجی هەبێت‌و سود بگەیەنێ بە چارەسەری گیروگرفتەكانی پەروەردەو فێركردن لە عیراقدا .

×

● خۆكوشتن لەپێناوی خۆشەویستیدا

كچێكی ژاپۆنی ، تەمەنی ٢٢ ساڵە ، خۆی داوەتە بەر شەمەندەفەرێكی خێراو خۆی كوشتووە ، ئەم كچە بۆیە وای كردووە ، چونكە ٢٤ سەعات بەر لەو خۆشتنەی دەزگیرانەكەی لەهەمان شوێندا كوژراوە !

وەرزی رۆشنبیری لە هەولێر

وەرزی رۆشنبیری كۆمەڵەی رۆشنبیری كوردی لقی هەولێر لە ١٥-٥-٧٣دا لە باخچەكانی یانەی فەرمانبەران لەهەولێر دەس پێ‌دەكاو یەك مانگ‌دەخایەنێ .. لەم وەرزەدا چوار كۆڕی رۆشنبیری پێشكەش‌دەكرێ :

- كۆڕی یەكەم : لەسەرشارەوانی هەولێرەو بەرێز سەرۆكی شارەوانی‌و چەند ئەندازیارو شارەزاییك تیایا بەشداری دەكەن . لەسەعات(٥)ی ئێوارەی ١٥-٥-٧٣دا پێشكەش كرا .

- كۆڕی دوەم : لەسەرباری تەندورستی‌یە لەناوچەی هەولێردا چەند پزیشكێك تیایابەشداری دەكەن لەسەعات (٥)ی ئێوارەی ٢٢-٥-٧٣دا پێشكەش دەكرێ .

- كۆڕی سێیەم : لەژێرناوی (ئافرەت لە كۆمەڵی كوردستاندا) ئەندامانی دەستەی بەرێوەبەری لقی كۆمەلە پێشكەشی دەكەن لەسەعات (٥)ی ئێوارەی ٥-٦-٧٣دا .

- كۆڕی چوارەم : لەژێرناوی (لەرۆژی رۆژنامەگەی كوردی‌دا) لە ئێوارەی ١٥-٦-٧٣دا پێشكەش دەكرێ لەلایەن دەستەی بەرێوەبەری لقی كۆمەڵەوە ..

••

Institut kurde de paris